BIURO ORGANIZACJI RACHUNKOWOŚCI

BOR BIULETYN

NR 7
ROK I

SIERPIEŃ WARSZAWA 1950

TREŚĆ NUMERU:

TYLKO DLA UŻYTKU WEWNĘTRZNEGO

BIULETYN

BIURA ORGANIZACJI RACHUNKOWOŚCI

ROK I WARSZAWA — SIERPIEŃ 1950 NR 7

Nasze zadania w walce o Plan 6-letni

Realizacja Planu 6-letniego, którego projekt był przedmiotem prac V Plenum KC PZPR, stawia kraj wobec wielkiego zadania wygospodarowania w ramach gospodarki narodowej własnych środków, koniecznych dla sfinansowania całości podjętego dzieła.

Zadanie to może być wykonane jedynie drogą zwiększenia wewnętrznej akumulacji, walki o obniżenie kosztów własnych produkcji, walki na wszystkich możliwych odcinkach socjalistycznej wytwórczości, walki prowadzonej zarówno przez komórki techniczne, jak i finansowe.

Stałe obniżanie kosztów własnych produkcji, jako podstawowe źródło socjalistycznej akumulacji, będzie mogło być osiągnięte przede wszystkim przez zmniejszenie ilościowe wzgl. wartościowe zużycia materiałów, energii, paliwa przy zastosowaniu w szeregu gałęzi gospodarki narodowej technicznie uzasadnionych, progresywnych norm zużycia, dalej, przez ścisłe przestrzeganie dyscypliny płac i zaostrzenia kontroli banków przy jednoczesnym, opartym na współzawodnictwie, wzroście wydajności pracy, wreszcie, przez postęp techniczny i organizacyjny, pełniejsze wykorzystanie stojących do dyspozycji środków trwałych i przyśpieszenie tempa rotacji środków obrotowych.

Z obserwacji obecnego stanu rzeczy wynika jasno, że ten ostatni odcinek wymaga szczególnie dużej czujności, zwłaszcza, że kryje on wielkie źródła dodatkowej akumulacji.

Ponadnormatywne remanenty materiałowe, nieuzasadnione remanenty własnej produkcji gotowej, częste naruszanie dyscypliny finansowej na odcinku przekraczania pogotowia kasowego, spóźnionego odprowadzania utargów do banku, wypłaty poborów z pogotowia kasowego itd. itd. — oto niebezpieczne w skutkach niedociągnięcia i błędy, które muszą być rozpoznane i usunięte, jeśli chce się wykonywać i przekraczać zadania postawione w Planie.

Okazuje się, że niejednokrotnie „kierownictwo przedsiębiorstwa dla zapewnienia sobie beztroskiej produkcji zamawia, sprowadza i gromadzi nadmierne zapasy środków produkcji, których wskutek tego brak na innych odcinkach i w których ponadto zamraża się środki obrotowe" (K. Dąbrowski „Nowe Drogi" Nr 4(50).

W skali ogólnopaństwowej bolączka ta wyraża się wartością wielu miliardów złotych zamrożonych tylko w nadmiernych zapasach. Przyczyna jej leży w wielu wypadkach w spóźnionej sprawozdawczości finansowej, w wadliwych planach finansowych, co z kolei wywołane jest niewłaściwą organizacją służb finansowych i planowania na zakładach, sporami kompetencyjnymi itd. itd.

Czas już — za przykładem Związku Radzieckiego — myśleć nie tylko o wykonywaniu planu, ale również o ponadplanowej akumulacji wewnątrz przedsiębiorstwa. „Musimy zdawać sobie sprawę z tego, w jak wielkim zakresie możemy powiększyć akumulację na cele realizacji Planu 6-letniego... Stoi przed nami w związku z tym zadanie umocnienia rozrachunku gospodarczego, pogłębienia go, doprowadzenia w głąb przedsiębiorstwa aż do najmniejszych jego komórek, do jego części składowych, do oddziałów, do warsztatów do miejsc pracy" (K. Dąbrowski „Nowe Drogi" Nr 4/50).

Pokutuje u nas jeszcze, zwłaszcza wśród kierowników przedsiębiorstw, pewne lekceważenie znaczenia funkcji finansowo-rozrachunkowych, brak zainteresowania tymi sprawami, tendencja do powierzania ich wyłącznie tzw. specom, do traktowania tych spraw niejako z góry, w przekonaniu, że można je tak traktować.

Tacy dyrektorzy nie rozumieją widocznie, „że rozrachunek gospodarczy, ujmujący w formę pieniężnych rozliczeń wszystkie przejawy życia gospodarczego zakładu pracy, stanowi podstawową metodę planowego kierownictwa przedsiębiorstwem, system krwionośny, który można z powodu ignorancji lekceważyć, ale bez którego nie można żyć" (E. Szyr „Nowe Drogi" Nr 4/50).

Wielkie zadania, stojące przed aparatem finansowym w okresie realizacji Planu, wymagają ogromnego wysiłku i dopływu nowych ludzi. Jakkolwiek przeżywamy w bieżącej chwili w tej dziedzinie poważne trudności, to jednak istnieją podstawy dla twierdzenia, że będą one przełamane drogą kształcenia nowych kadr wyposażonych zarówno w umiejętności praktyczne jak i teoretyczne przygotowanie ekonomiczne.

ARTYKUŁY — REFERATY — PRZYCZYNKI

T. WÓJCIK.

Plan finansowy przedsiębiorstw przemysłowych na rok 1951

Dla łatwiejszego zrozumienia i zastosowania przez naczelne jednostki planowania gospodarczego zasad budowy planu finansowego na r. 1951, — drugi rok planu 6-letniego — wydaje się wskazane omówienie ich na tle obowiązujących zasad oraz wzorów w roku 1950, i wykazanie istniejących różnic.

Stały bowiem postęp i udoskonalenie metod produkcji oraz szereg nowych zadań stawianych przed gałęziami gospodarki narodowej powodują konieczność odpowiedniego dostosowania metod budowy planu do nowych warunków. Również doświadczenia zebrane na przestrzeni pierwszej połowy roku bieżącego oraz liczne przykłady czerpane z przodującej praktyki Związku Radzieckiego wskazują na konieczność dokonania dalszych zmian będących krokiem naprzód w udoskonalaniu zasad planowania gospodarczego. Z drugiej strony wprowadzenie szeregu zarządzeń zmieniających zasady gospodarki finansowej oraz przekształcenie struktury organizacyjnej przedsiębiorstw, musiały wpłynąć na odpowiednie przeobrażenie zasad planowania finansowego.

Zmiany, (zilustrowane zamieszczoną tabelą), dokonane we wzorach do planu finansowego na r. 1951 w porównaniu z wzorami obowiązującymi w r. 1950 podzielić możemy ogólnie na:

A) polegające na nowym usystematyzowaniu zagadnień planowania;

B) wynikające z wprowadzenia odmiennych niż w r. 1950 zasad gospodarki finansowej;

C) będące pogłębieniem i udoskonaleniem zasad planowania finansowego.

ad A) 1. Wyłączono z planu finansowego plan płac oraz plan świadczeń i funduszów socjalnych i włączono je do oddzielnego planu pracy i płac, obejmującego całość zagadnień związanych z wydajnością pracy, zatrudnieniem i wynagrodzeniami. Poszczególne pozycje tego planu wejdą w układzie odpowiadającym kontom klasy 4 JPK do planu nakładów do rozliczenia (Wzór P 32 p).

2. Plan obrotów materiałowych włączono do planu zaopatrzenia materiałowego.

3. Pozostałe plany finansowe podzielono na dwie grupy:

a) plan kosztów, obejmujący koszty własne poszczególnych wyrobów, stopień ich obniżki w stosunku do okresu ubiegłego, wielkość nakładów ujętych rodzajowo a niezbędnych do wykonania planu produkcji w oznaczonych rozmiarach i asortymencie oraz zestawienia pomocnicze, zezwalające na śledzenie planowanych rozliczeń;

4. Plan finansowy, mający za zadanie określenie wyniku działalności przedsiębiorstwa, jego zapotrzebowania na środki pieniężne niezbędne dla wykonania zadań nakreślonych planem, ustalenie źródeł pokrycia tego zapotrzebowania, zobrazowanie zagadnień związanych z majątkiem trwałym i wskazanie szybkości obiegu środków obrotowych.

ad B) 1. W związku z wprowadzeniem zasady, że wydatki na prowadzenie Akcji Socjalnej pokrywane będą z budżetu Państwa, wyłączono plan finansowy Akcji Socjalnej z planu finansowego przedsiębiorstw.

2. Plan robót kapitalnych, ze względu na wydzielenie z planu inwestycyjnego kapitalnych remontów, rozdzielono na dwa oddzielne wzory: finansowanie inwestycji P. 40 f i finansowanie kapitalnych remontów P. 39 f. Suma funduszu amortyzacyjnego przeznaczona na podstawie przepisów resortowych na inwestycje jest przewidziana w pierwszym rzędzie na finansowanie robót inwestycyjnych dokonywanych przez przedsiębiorstwo. Niedobór tych środków będzie uzupełniony z budżetu centralnego względnie terenowego, zaś nadwyżka ponad zaplanowane inwestycje odprowadzona do budżetu. (Zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 11.V.1950 r. w sprawie zasad i trybu sporządzenia Planu Inwestycyjnego na r. 1951).

3. Wprowadzono nowy wzór „Plan stałych pasywów" — P. 42 f, przeznaczony do ustalenia wysokości stałych zobowiązań (pasywów) przedsiębiorstwa, jako dodatkowego źródła pokrycia, poza funduszem własnym, normatywu środków obrotowych.

4. Poza powyższymi zmianami powodującymi anulowanie pewnych wzorów, względnie stworzenie nowych, mają także miejsce zmiany, wyrażające się w skasowaniu lub przesunięciu niektórych pozycji w poszczególnych wzorach. Źródłami tych przekształceń są w zasadzie: Uchwała KERM z dn. 17.IV.1950 r. w sprawie zasad organizacji finansowej i systemu finansowego przedsiębiorstw państwowych objętych budżetem centralnym, Uchwała KERM z dn. 12.V.1950 r. w sprawie zasad normowania i finansowania środków obrotowych przedsiębiorstw państwowych oraz wynikające z nich uzupełnienia do JPK na r. 1951.

Zmiany te znajdują swe odbicie we wzorach planu kosztów i planu finansowego przez:

a) wyeliminowanie z „Planu nakładów do rozliczenia“ (wzór P. 32 p) podatku obrotowego i wprowadzenie tej pozycji wzgl. podatku z operacji nietowarowych do planowanego wyniku działalności gospodarczej (wzór P. 41 f) obok sumy nakładów, zgodnie ze zmianą charakteru tego podatku i nadania mu funkcji regulowania planowej rentowności przedsiębiorstwa.

b) pominięcie w „Planie nakładów do rozliczenia“ (wzór P. 32 p) narzutu na Fundusz Akcji Socjalnej, w związku ze wspomnianą już zasadą finansowania wydatków na Akcję Socjalną z budżetu Państwa;

c) wprowadzenie we wzorze „Planowany wynik działalności gospodarczej“ (wzór P. 41 f) pozycji: różnice wyrównawcze oddane i różnice wyrównawcze otrzymane. Zmiana ta dotyczy tych przedsiębiorstw, w których utworzony zostanie system wyrównawczy cen, zgodnie z zasadami przytoczonej Uchwały KERM z dn. 17.IV.1950 r.;

d) zamieszczenie we wzorze „Ogólny plan finansowy“ (P. 46 f), o którym mowa dalej pozycji Fundusz Zakładowy w części „podział zysku i pokrycie strat“. Wystąpi ona we wzorach tych przedsiębiorstw przemysłowych, w których na podstawie Ustawy z dn. 4.II.1950 r. o Funduszu Zakładowym, tworzenie tego funduszu jest przewidziane;

e) zmiany w sposobie obliczania normatywów środków obrotowych; wyłączono z dotychczas normowanych środków pozycję „Kasa i Banki“ oraz „Roboty i usługi odpłatne“. Poza tym wprowadzono zmianę w obliczeniu normatywu opakowań oraz przedmiotów nietrwałych. Normatyw tych pozycji ustalony będzie w wysokości stanu końcowego, wynikającego z dodania do zapasu początkowego sumy przychodu i odjęcia wartości umorzenia wzgl. rozchodu;

f) wprowadzenie drobnych zmian w szeregu pozycjach na skutek uzupełnień w JPK na r. 1951, zwłaszcza we wzorze „Plan nakładów do rozliczenia“ (P. 32 p).

ad C) 1. Podstawowym zagadnieniem planu finansowego na r. 1951 to wykazanie globalnej obniżki kosztów produkcji porównywalnej. Olbrzymi wysiłek załóg fabrycznych, zmierzający w kierunku obniżenia kosztów własnych produkcji przez zwiększenie wydajności pracy wskutek współzawodnictwa i racjonalizatorstwa, obniżenie norm zużycia surowców i materiałów pomocniczych, oszczędność innych nakładów itp. znajdują swój wyraz we wzorze „Analiza planowanego obniżenia kosztów własnych produkcji porównywalnej na r. 1951“ (P. 31 p).

Wzór ten jest w zasadniczym założeniu zgodny z obowiązującym na r. 1950 wzorem PF 11 — Plan kosztów własnych produkcji porównywalnej i planowanej oszczędności, dzięki jednak odmiennemu układowi i bardziej szczegółowemu ujęciu pozycji pozwala na wnikliwszą analizę obniżenia kosztów. W pierwszym rzędzie koszty produkcji porównywalnej przedstawione są w układzie kalkulacyjnym, co pozwala na wykazanie, które składniki kosztów, w porównaniu z ich wielkością w r. 1950, uległy obniżce i w jakim stopniu. Równocześnie z wykazanego obniżenia kosztów w poszczególnych elementach, poza obliczeniem jego wskaźnikowej wielkości, wyodrębniona zostaje ta część obniżki, która wynika z „Planu usprawnień organizacyjno - technicznych“ (P. 4 t). W ten sposób „Plan usprawnień organizacyjno - technicznych“ znalazł swój odpowiednik w planie kosztów, pozwalając na konkretne obliczenie obniżenia kosztów produkcji wskutek dokonanych usprawnień. Dokładne obliczenie wpływu poszczególnych usprawnień na obniżenie elementów kalkulacyjnych wymaga ścisłej współpracy działu finansowego z działami technicznymi [1]).

2. Nowością w planie kosztów na r. 1951 są dwa wzory, posiadające wg instrukcji charakter pomocniczo - kontrolny przy sporządzaniu innych wzorów.

Są to: „Plan rezerw“ — P. 34 p i „Plan rozliczeń międzyokresowych czynnych“ P. 35 p.

Wzór pierwszy wystąpi tylko w przedsiębiorstwach, którym zasady systemu finansowego pozwalają na tworzenie rezerw. Wykazane w nim zostaną stany początkowe poszczególnych rezerw (konta 180 i 181 JPK), oraz zwiększenia wynikające z zaliczenia w koszty planowanej sumy narzutu na rezerwy, zgodnie z pozycjami kont 475 i 476 JPK zaplanowanymi we wzorze, „Plan nakładów do rozliczenia“ — P. 32 p. oraz zmniejszenie rezerw i ich stan końcowy.

Odnośnie zmniejszenia stanu rezerw przewidziano tylko roboty gwarancyjne, stanowiące jeden z nośników kosztów we wzorze „Rozliczenia planowanych nakładów“ P. 33 p. Rzeczą instrukcji branżowych będzie wprowadzenie dodatkowych obliczeń umożliwiających planowaną kontrolę zmniejszenia rezerw wskutek wydania zastępczych artykułów, wypłaty odszkodowania finansowego itp.

Wzór — „Plan rozliczeń międzyokresowych czynnych“ ma zasadniczo za zadanie powiąza-

[1]) Wprowadzone zmiany nie należy jednak uważać za ostateczne. W pierwszym rzędzie wydaje się, że wzór P. 4 t nie ujmuje wyczerpująco wszystkich możliwości obniżenia kosztów produkcji. Poza tym wskazane byłoby obliczanie obniżenia kosztów produkcji w poszczególnych elementach jednorodnych nakładów rodzajowych, co posiadałoby duże znaczenie przy zestawianiu globalnych bilansów towarowych, energetycznych itp.

Możliwość wprowadzenia tego rodzaju obliczeń obniżenia kosztów własnych produkcji będzie na pewno przedmiotem dalszych prac, mających na celu coraz to większe udoskonalenie metod planowania.

nie odpowiednich pozycji wzorów: „Plan nakładów do rozliczenia" P. 32 p. i „Rozliczenie planowanych nakładów" P. 33 p., dotyczących rozliczanych w czasie kosztów wtórnych. Obejmuje zatem stan początkowy na kontach pdgr. 191 zwiększenie, wynikające z wzoru „Rozliczenie planowanych nakładów" P. 33 p, oraz zmniejszenia, zgodne z sumami gr. 48 JPK, zaplanowanymi we wzorze — „Plan nakładów do rozliczenia" P. 32 p i stan końcowy. Poza tym wzór obejmuje także planowane rozliczenie wydatków i nakładów prostych.

3. Wzorem nowowprowadzonym do planu finansowego przemysłu w części kosztów — to również wzór „Planowany koszt własny produkcji towarowej i globalnej" — P. 36 p. Wykazuje on cechy wspólne w porównaniu z dawnym wzorem P. F. 10 — „Plan produkcji według wartości na r. 1950". Podstawowym jego zadaniem jest przedstawienie podziału rozliczonych nakładów poniesionych przez przedsiębiorstwo wg ekonomicznych kryteriów produkcji towarowej i globalnej. Posiada on duże znaczenie przy analizie planu, zwłaszcza na szczeblach wyższych oraz przy dokonywaniu obliczeń kosztu własnego produkcji materialnej, a w jej ramach globalnej i towarowej, jak również przy obliczaniu dochodu narodowego. Układ wzoru pozwala na bardziej ogólne ujęcie, zwłaszcza produkcji przemysłowej, w porównaniu z dawnym wzorem P. F. 10, ze względu na przerzucenie ciężaru jej szczegółowego wykazania na inne wzory, a przede wszystkim P. 29 p i P. 30 p oraz P. 45 f.

4. Następnym z kolei zagadnieniem, które znalazło swój wyraz w planie finansowym, to pogłębienie rozrachunku międzywydziałowego. Aczkolwiek już w latach ubiegłych jednostki planujące sporządzały jako jeden z arkuszy pomocniczych planowany arkusz rozliczeniowy; to nie wchodził on jednak do kompletu wzorów zbiorczych, sporządzanych przez jednostki naczelne.

Nowowprowadzony wzór — „Skrócony arkusz rozliczeniowy" P. 37 p, realizujący zasadę zobrazowania kosztów w układzie ich miejsc powstawania, uważać należy niewątpliwie za krok naprzód w dziedzinie pogłębiania rozrachunku międzywydziałowego. Wzór ten jest w zasadzie powtórzeniem w globalnych sumach właściwego planowanego arkusza rozliczeniowego. Głównym jego celem jest wykazanie na tle całości nakładów sumy kosztów działalności ogólno - zakładowej. Przy czym pod pojęciem tym rozumiane są koszty wydziałów zaliczanych do zarządu przedsiębiorstw i określanych mianem „komórek funkcjonalnych" (wg interpretacji przepisów Uchwały KERM z dn. 12.V.1950 r. w sprawie struktury organizacyjnej uspołecznionych przedsiębiorstw przemysłu kluczowego, centralnych zarządów przemysłu i zjednoczeń).

Wzór ten sporządzony jest w zakładach oraz jako zbiorczy na szczeblu centralnego zarządu przez zsumowanie poszczególnych pozycji. Pozwoli on na wykazanie wysokości kosztów stałych w sensie niezależności bezpośredniej od wielkości produkcji, w porównaniu z kosztami wydziałów „ruchu" przedsiębiorstwa i komórek pozaprodukcyjnych.

Wypełniony wzór będzie podstawą — dla jednostek naczelnych w stosunku do przedsiębiorstw oraz dla resortów w stosunku do podległych gałęzi przemysłu, — porównawczej kontroli kształtowania się kosztów działalności ogólno - zakładowej i ustalenia ich wysokości na poziomie zakładów przodujących. Poza tym jest on rękojmią, że zakład sporządził planowany arkusz rozliczeniowy kosztów, a więc miało miejsce planowanie nakładów z rozbiciem wg miejsc ich powstawania.

5. Dalszym z kolei wzorem, który nie występował w planie finansowym na r. 1950, jest „Plan rentowności operacyjnej" P. 45 f. Poszczególne pozycje tego wzoru są powtórzone z planu kosztów, a w szczególności z wzorów P. 30 p i P 33 p oraz z planu przemysłowego z wzorów P. 10 p i P. 13 p. W ten sposób planowane sumy realizacji wykazane w części przemysłowej planu zostały wprowadzone do planu finansowego, dając w porównaniu z kosztem własnym zrealizowanej produkcji oraz jej rentowności brutto. Wzór ten jest w pewnym sensie odpowiednikiem grup dotyczących wyrobów gotowych w klasie 8 odnośnie zapasów na początek i koniec roku oraz klasy 9, przez wykazanie sum realizacji i jej kosztu własnego.

6. Wzorem, który wchodzi po raz pierwszy do planu finansowego przemysłu, jest „Ogólny plan finansowy" P. 46 f. Jest on w zasadzie poza kilkoma pozycjami wynikowymi, powtórzeniem szeregu danych z pozostałych wzorów części finansowej planu. Pozycje te ułożono w sposób pozwalający na wykazanie korespondencji planu finansowego przedsiębiorstwa z budżetem Państwa z następujących tytułów:

a) odprowadzenia części zysku względnie otrzymania dotacji na pokrycie strat;

b) odprowadzenia nadwyżki własnych środków obrotowych względnie otrzymania dotacji na ich uzupełnienie;

c) odprowadzenia nadwyżki względnie wyrównania niedoboru z tytułu rozliczenia różnic wyrównawczych (wypełniają tylko CZP deficytowe w całości);

d) odprowadzenia nadwyżki funduszu amortyzacyjnego przeznaczonego na inwestycje względnie dotacji na wyrównanie jego niedoboru w porównaniu z zatwierdzonym planem inwestycyjnym;

e) podatku obrotowego i z operacji nietowarowych.

Tego rodzaju zestawienie daje jasny obraz planowanego stosunku przedsiębiorstw do budżetu Państwa, spełniającego jak wiadomo rolę ogólnonarodowego planu finansowego.

7. Dalsza zmiana, posiadająca raczej charakter formalny, to wprowadzenie nowego wzoru „Planu kredytów bankowych" — P. 47 f.

Jest on w zasadzie powtórzeniem drugiej części dawnego wzoru PF 16 — „Plan finansowania środków obrotowych na r. 1950", ze zmianami wynikającymi z zasad systemu finansowego na r. 1951.

Zadania części pierwszej dawnego wzoru PF 16 spełniają odpowiednie pozycje wspomnianego już poprzednio wzoru „Ogólny plan finansowy" P. 46 f.

8. Jednym z podstawowych elementów wprowadzonych do planu finansowego przedsiębiorstw przemysłowych po raz pierwszy jest kontrola planowanej szybkości obiegu środków obrotowych zaangażowanych w przedsiębiorstwie. Zagadnienie powyższe jest jednym z zasadniczych w dobie obecnej, co dobitnie podkreśla zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dn. 12.IV.1950 r. w sprawie mobilizacji rezerw drogą przyśpieszenia obiegu środków obrotowych w gospodarce uspołecznionej.

Problem wielkości sumy środków obrotowych związanych w przedsiębiorstwie znajdował dotychczas swój wyraz wyłącznie w planie normatywów środków obrotowych. Obliczenia te posiadały jednak charakter wyrywkowy, nie dając obrazu pełnej wielkości środków obrotowych na tle całości obrotu przedsiębiorstw. Poza tym nie znajdowały odbicia w żadnym z wzorów środki obrotowe nienormowane.

Nowowprowadzony wzór „Plan przyśpieszenia obiegu środków obrotowych na 1951 r." P. 48 f obejmuje w zasadzie wszystkie środki obrotowe przedsiębiorstwa, a więc zapasy materiałowe i produkcyjne (kl. 3 i 8 JPK) należności u odbiorców (gr. 13 JPK) oraz inne środki obrotowe, na które składają się środki finansowe (gr. 10 i 11 JPK), inne należności (gr. 17 JPK) oraz rozliczenia międzyokresowe czynne (gr. 19). Poszczególne pozycje wzoru wykazują stan wymienionych środków obrotowych na początek i koniec roku oraz stan przeciętny, tak dla roku 1950 jak i 1951. Planowany stan na r. 1951 środków obrotowych podlegających normowaniu powinien być w zasadzie zgodny z ich normatywem, z wyjątkiem uzasadnionych różnic. W wypadku zaistnienia takiej różnicy do wzoru wprowadza się sumę stanu przewidywanego. Z kolei przez porównanie kosztu własnego realizacji bez podatku obrotowego z przeciętnym stanem poszczególnych środków obrotowych otrzymujemy długość obrotu w dniach określającą czasokres, po którym środki finansowe zaangażowane w produkcji przybiorą wskutek realizacji swoją pierwotną formę. Przez porównanie średniego stanu środków obrotowych z kosztem własnym realizacji otrzymujemy wskaźnik wykorzystania środków obrotowych, wykazujący przeciętną sumę środków obrotowych, przypadającą na jedną złotówkę kosztu własnego realizacji. Przy czym porównanie wskaźnika za r. 1950 i 1951 winno wykazać tendencję malejącą. Różnica między tymi wskaźnikami przemnożona przez planowany koszt własny realizacji na r. 1951 wykaże planowane zwolnienie środków obrotowych w r. 1951 (jeśli wskaźnik r. 1950 większy od wskaźnika r. 1951) względnie dodatkowe związanie środków obrotowych w produkcji (jeśli wskaźnik r. 1950 mniejszy od wskaźnika r. 1951).

Powyższe zestawienia stanowić będą ujęte w konkretne cyfry zobowiązania załóg zakładów przemysłowych podejmowane w kierunku przyśpieszenia obiegu środków obrotowych, a mające swe źródło w skróceniu cyklu produkcyjnego i inkasowego, upłynnianiu zbędnych remanentów i utrzymywaniu zapasów materiałowych i produkcyjnych na poziomie możliwie najniższym, zapewniającym jednak nieprzerwany proces produkcyjny.

9. Dalsze zmiany, które uważać należy za pogłębienie zasad planowania finansowego — to wprowadzenie szeregu uzupełnień do wzorów, które w zasadniczym układzie są powtórzeniem odpowiednich wzorów obowiązujących w planie na r. 1950. Są to:

a) wprowadzenie do wzoru P. 29 p „Jednostkowe koszty własne ważniejszych wyrobów produkcji porównywalnej", będącego odpowiednikiem dawnego wzoru PF 12, podziału kosztu jednostkowego poszczególnych wyrobów na podstawowe elementy kalkulacyjne. Dzięki temu stworzono możliwości analizy obniżenia kosztów podstawowych wyrobów wg poszczególnych elementów kosztów tych wyrobów;

b) rozbudowa wzoru — „Rozliczenie planowanych nakładów" P. 33 p w porównaniu z wzorem PF 3 w planie na r. 1950. W pierwszym rzędzie uzupełniono dotychczasowe nośniki kosztów o pozycje demontaży i rozbiórek (pdgr. 733 JPK) i robót gwarancyjnych (pdgr. 735 JPK) oraz wprowadzono podział — Kosztów do wtórnego rozliczenia w czasie (gr. 76 JPK) na poszczególne elementy. Daje to, biorąc jeszcze pod uwagę nowowprowadzony wzór P. 35 p, o którym wspomniano poprzednio, dokładny obraz poszczególnych kosztów własnych rozliczonych w czasie.

Poza tym wprowadzono do układu kalkulacyjnego, dostowanego do kolejności przyjętej w JPK, pozycje remanentów robót w toku i półfabrykatów, co zwłaszcza w zakładach o długim cyklu produkcyjnym wpłynie na

możliwość dokładniejszego ujęcia kosztów produkcji;

c) uzupełnienie wzoru — „Plan odpisów amortyzacyjnych" — P. 38 f przez rozgraniczenie amortyzacji bilansowej od tworzonego funduszu amortyzacyjnego. Uzyskano to przez dodanie kolumny — wartość środków trwałych całkowicie zamortyzowanych czynnych gospodarczo, — której suma nie będzie podlegać obliczeniu amortyzacji bilansowej (księgowanie Dt 082 Ct 07 JPK).

Poza powyższymi, ogólnie naszkicowanymi uwagami odnośnie wzorów do planu finansowego na r. 1951, na podkreślenie zasługuje dokładniejsze i bardziej szczegółowe opracowanie instrukcji do planu, aniżeli to miało miejsce dotychczas.

Posiada to podstawowe znaczenie, biorąc pod uwagę fakt, że odczuwa się dotkliwy brak odpowiedniego podręcznika, omawiającego metody planowania, który uzupełniałby instrukcję.

Jest oczywiste, iż instrukcja do planu finansowego jak zresztą i instrukcja do części techniczno - przemysłowej, nie mogła objąć wszystkich zagadnień występujących w poszczególnych gałęziach przemysłu. Posiada ona charakter ramowy, co powoduje konieczność opracowania branżowych instrukcji planowania finansowego, opartych na instrukcji ramowej i zawierających omówienie wszystkich specyficznych zagadnień występujących w danym przemyśle oraz ew. dodatkowe wzory branżowe.

Instrukcja branżowa powinna być zasadniczo uzupełnieniem instrukcji ramowej i zawierać poza wspomnianymi już dodatkowymi wzorami, odnośniki do poszczególnych punktów instrukcji ramowej, omawiające w sposób szczegółowy i wyczerpujący zasady rozpracowania poszczególnych zagadnień w danym przemyśle.

Jeżeli zagadnienia planowania, a także odpowiedniego opracowania instrukcji branżowych zostaną właściwie potraktowane przez jednostki naczelne, wówczas stworzone zostaną warunki do sporządzenia na r. 1951 planów finansowych w sposób dostosowany do stawianych im wymogów, a tym samym spełniony będzie jeden z postulatów wpływających istotnie na realizację zadań planu 6-letniego.

Tabela wzorów do planu finansowego na r. 1951

Wzory na rok 1951	Wzory na r. 1950 odpowiadające poszczególnym wzorom roku 1951
a) Plan kosztów.	
P. 29 p Jednostkowe koszty własne ważniejszych wyrobów produkcji porównywalnej.	PF 12 Wskaźniki jednostkowych kosztów własnych ważniejszych wyrobów.
P. 30 p Planowane koszty własne produkcji podstawowej.	PF 9 Planowane koszty własne produkcji. PF 11 Plan kosztów własnych produkcji porównywalnej i planowanej oszczędności.
P. 31 p Analiza planowanego obniżenia kosztów własnych produkcji porównywalnej.	PF 11 Planowane koszty własne produkcji porównywalnej i planowanej oszczędności.
P. 32 p Plan nakładów do rozliczenia.	PF 7 Plan nakładów do rozliczenia.
P. 33 p Rozliczenie planowanych nakładów.	PF 8 Rozliczenie planowanych nakładów.
P. 34 p Plan rezerw.	— —
P. 35 p Plan rozliczeń międzyokresowych czynnych.	— —
P. 36 p Planowany koszt produkcji globalnej i towarowej.	PF 10 Plan produkcji wg wartości.
P. 37 p Skrócony arkusz rozliczeniowy planowanych nakładów.	— —
b) Plan finansowy.	
P. 38 f Plan odpisów amortyzacyjnych.	PF 6 Plan odpisów amortyzacyjnych.
P. 39 f Plan finansowania kapitalnych remontów.	

Wzory na rok 1951	Wzory na r. 1950 odpowiadające w zasadzie poszczególnym wzorom roku 1951
P. 40 f Plan finansowania inwestycji.	PF 5 Plan finansowania inwestycji i kapitalnych remontów.
P. 41 f Planowany wynik działalności gospodarczej.	PF 13 Planowany wynik działalności gospodarczej.
P. 42 f Planowane pasywa stałe.	— —
P. 43 f Plan normatywów środków obrotowych.	PF 14 Plan normatywów środków obrotowych.
P. 44 f Plan pokrycia normatywów środków obrotowych.	PF 15 Plan pokrycia normatywów środków obrotowych.
P. 45 f Plan rentowności operacyjnej.	— —
P. 46 f Ogólny plan finansowy.	— —
P. 47 f Plan kredytów bankowych.	PF 16 Plan finansowania środków obrotowych.
P. 48 f Plan przyśpieszenia obiegu środków obrotowych.	— —
	c) Wzory wyłączone z planu finansowego.
	PF 1 Plan płac.
	PF 2 Plan świadczeń i funduszów specjalnych.
	PF 3 Plan finansowy Akcji Socjalnej.
	PF 4 Plan obrotów materiałowych.

W. KWIATKOWSKI

Plan finansowy państwowych przedsiębiorstw handlowych na r. 1951

I.

W związku z obowiązkiem sporządzenia przez przedsiębiorstwa planów finansowych na rok 1951, staje się aktualna sprawa zaznajomienia się z zasadami planowania, które przy wykonywaniu tych prac będą obowiązywać, jak również ze wzorami, na których będzie sporządzany plan przez przedsiębiorstwa handlowe, państwowe i państwowo - spółdzielcze, objęte budżetem centralnym oraz budżetami terenowymi (MHD).

Postaramy się pokrótce naszkicować te zasady systemu finansowego, wprowadzone uchwałą Rady Ministrów z dn. 17.IV.1950 r., które znajdą swoje odbicie także i w planach finansowych przedsiębiorstw handlowych, wywołując w nich zmiany.

Zmiany te posiadają dwojaki charakter: pierwsze odbijają się w zasadzie na poszczególnych wycinkach planu finansowego przedsiębiorstwa, na poszczególnych „planach"; drugie sięgają głębiej i dotyczą powiązania planu finansowego przedsiębiorstwa z centralnym planem finansowym gospodarki narodowej jakim jest budżet państwa socjalistycznego i jakim staje się budżet Polski.

Zmiany pierwszego typu to:

1. Skasowanie w roku 1951 handlowego podatku obrotowego, co oznacza, że uspołeczniony aparat handlowy nie będzie płacił podatku obrotowego, a zatem w planie kosztów handlu ten element nie wystąpi.

2. Przebudowa systemu cen, po których zakupuje handel towary od przemysłu kluczowego, powodująca, że zakup Central Handlu Krajowego dokonywany będzie w roku 1951 nie po cenach fabrycznych, lecz po cenach zbytu.

Istota tej zmiany polega na tym, że o ile w r. 1950 towary zakupione od przemysłu kluczowego po cenach fabrycznych zostały w momencie zakupu przeliczone na ceny zbytu (hurtowe pomniejszone o marżę hurtową) z jednoczesnym wyliczeniem różnicy cen oraz narzutu administracyjnego, o tyle w r. 1951 ceny zbytu będą w sobie zawierać już podatek obrotowy, płacony wyłącznie przez przemysł.

Zmiana ta odbije się na planie różnic wyrównawczych.

3. Zniesienie tzw. „refakturowania" przez handel wyrobów idących bezpośrednio z przemysłu do przemysłu, czy też uprawnionego odbiorcy — tam wszędzie, gdzie jest to ekonomicz-

nie uzasadnione. Powoduje to w planowaniu finansowym zanik pozycji tzw. „obrotów bezpośrednich".

4. Przejęcie finansowania Akcji Socjalnej przez budżet Państwa; oznacza to wyeliminowanie z planu kosztów pozycji narzutu na fundusz płac z tytułu FAS.

5. Przyjęcie w szczegółowych zasadach systemu finansowego i organizacji finansowej przedsiębiorstw zasady, że cena zbytu jest ceną franco, w wyniku czego planowane koszty zakupu nie obejmą w zasadzie kosztu transportu kolejowego towaru z zakładu wytwórczego do magazynu przedsiębiorstwa handlowego.

Zmiany drugiego typu to przede wszystkim:

1. Powiązanie planu finansowego przedsiębiorstwa z budżetem przez sporządzenie tzw. ogólnego planu finansowego.

2. Wciągnięcie przedsiębiorstw do walki o przyśpieszenie obiegu środków obrotowych w formie podejmowania przez nie konkretnych zobowiązań w zakresie przyśpieszenia obiegu środków obrotowych, czego odzwierciedlenie stanowi plan przyśpieszenia obiegu środków obrotowych.

Po naszkicowaniu zasadniczych zmian w dziedzinie planowania finansowego przedsiębiorstw handlowych postaramy się omówić ich wpływ na technikę pracy planistycznej i układ wzorów obowiązujących dla sporządzenia planu finansowego państwowych przedsiębiorstw handlowych na r. 1951.

Plan finansowy na r. 1951 obejmuje wzory:

1. Plan finansowy obrotów towarowych
2. „ różnic wyrównawczych
3. „ finansowania inwestycji
4. „ „ remontów kapitalnych
5. „ normatywów środków obrotowych i ich pokrycie
6. „ kredytów bankowych
7. „ przyśpieszenia obiegu środków obrotowych
8. Planowy wynik działalności gospodarczej
9. Ogólny plan finansowy.

Już z powyższego zestawienia widać, że w porównaniu z rokiem 1950 zostały pewne wzory wyeliminowane. Włączono je do innych części planu handlowo - finansowego, a mianowicie:

1. plan płac oraz świadczeń socjalnych do planu zatrudnienia i płac,

2. plan finansowy zaopatrzenia do planu zaopatrzenia,

3. plan odpisów amortyzacyjnych, plan kosztów działalności oraz rozliczenia planowanych nakładów do planu kosztów.

Natomiast plan finansowy Akcji Socjalnej został wyeliminowany całkowicie, ze względu na objęcie finansowania Akcji Socjalnej przez budżet Państwa.

Jednocześnie pojawiły się nowe wzory dotychczas nie stosowane, względnie powstałe wskutek przebudowy niektórych wzorów zeszłorocznych.

Jako nowe zastosowano wspomniane już następujące wzory:

1. Ogólny plan finansowy, stanowiący zestawienie wyników planu finansowego i zamykający się ustaleniem nadwyżki wpłat do budżetu nad wypłatami lub też dotacji z budżetu nad wpłatami.

2. Plan przyśpieszenia obiegu środków obrotowych obrazujący wskaźniki rotacji, których osiągnięcie planuje się w odniesieniu do poszczególnych pozycji majątku obrotowego.

Wyodrębniono z planu finansowania robót kapitalnych plan finansowania remontów kapitalnych ze względu na to, że plan remontów kapitalnych w odróżnieniu od r. 1950 nie będzie objęty Planem Inwestycyjnym.

Zmianie uległ również dotychczasowy plan finansowania środków obrotowych przez wprowadzenie odrębnego planu kredytów bankowych. Ponadto dokonano pewnych uproszczeń i uzupełnień we wzorach obowiązujących w roku 1950, a które będą stosowane i w r. 1951:

1. „Plan Rachunku Różnic Cen" (obecnie Plan różnic wyrównawczych) dostosowano do zmian systemu finansowego.

2. W „Planowanym wyniku działalności gospodarczej" — część I Nakłady — wyeliminowano rozbicie nakładów wg grup.

3. W „Planie kredytów bankowych" podano bardziej pogłębione sposoby planowania kredytów importowych i eksportowych.

4. „Plan normatywów środków obrotowych" zestawiono w sposób pozwalający na bardziej dokładne ustalenie normatywów poszczególnych grup środków obrotowych, przy czym od razu na tym miejscu należy podkreślić **wyeliminowanie z normatywów pozycji „Banki"**.

II.

Po wyczerpaniu najistotniejszych uwag ogólnych przyjrzyjmy się obecnie poszczególnym wzorom, na których plan finansowy będzie sporządzony i zastanówmy się nad techniką ich wypełnienia oraz nad wzajemnym ich powiązaniem. Ze względu na to, że szczegółowe wskazówki techniczne są zawarte w instrukcji o sporządzeniu planu finansowego ograniczymy się tu do podkreślenia wzorów nowych wzgl. zmienionych.

1. Plan finansowy obrotów towarowych

Wzór ten wypełniają wszystkie przedsiębiorstwa, przy czym stanowi on wyrażoną w pieniężnej wartości rekapitulację rzeczowych planów obrotu towarowego, oraz winien dostarczyć danych do części I (Rentowność) ogólnego planu finansowego, jak również do planu wyników działalności. W planie tym uwzględniono postulaty nadrzędnych władz gospodar-

czych odnośnie szczeblowego układu planu (o łączeniu planów patrz III część niniejszego artykułu). W związku z tym plan jest sporządzany dla każdego szczebla odrębnie na okres roczny, przy czym plan roczny posiada dodatkowo dla każdego szczebla rozbicie kwartalne.

Nie trzeba chyba zaznaczać, że plan finansowy obrotów towarowych, stanowiący pieniężny wyraz planów rzeczowych obrotu towarowego, winien być z wyjątkiem różnic wyrównawczych i sum wynikających z wyliczeń, opartych na tych danych zgodny z odpowiednimi liczbami planów rzeczowych.

2. Plan różnic wyrównawczych.

Wzór ten posiada dwie odrębne strony, z których jedną wypełniać będą przedsiębiorstwa handlu zagranicznego (Centrale i BHZ), a drugą — Centrale Skupu i Centrale Handlu Krajowego. Jeśli chodzi o stronę pierwszą, wypełnianą przez przedsiębiorstwa handlu zagranicznego, to składa się ona z dwóch działów wypełnianych odrębnie dla importu i odrębnie dla eksportu.

W części dotyczącej importu różnice wyrównawcze zostają wyliczone jako różnice pomiędzy planowaną wartością sprzedaży po cenach zbytu a planowaną wartością sprzedanych towarów w cenie importowej powiększonej o ryczałt importowy. Zwraca się uwagę, że w związku z przejściem w r. 1951 na ewidencjonowanie towarów importowych po cenach importowych, zostaje wprowadzona pozycja remanentu początkowego towarów po cenach importowych.

W części dotyczącej eksportu różnice wyrównawcze zostają wyliczone jako różnice pomiędzy planowaną wartością sprzedaży po cenach eksportowych a planowaną wartością sprzedanych towarów po cenie nabycia, powiększonej o ryczałt eksportowy. Podkreślić należy, że wobec skrócenia drogi obiegu towarowego przedsiębiorstwa eksportowe zakupywać będą w zasadzie od przedsiębiorstw wytwórczych, a w związku z tym ich ceną nabycia będzie cena zbytu liczona przez te przedsiębiorstwa.

Druga strona wypełniana przez Centrale Skupu i Centrale Handlu Krajowego składa się również z dwóch działów, wypełnianych odrębnie przez ww. dwa typy przedsiębiorstw handlowych.

W części, dotyczącej skupu różnice wyrównawcze wylicza się jako różnicę pomiędzy planowaną wartością sprzedaży po cenach zbytu a planowaną wartością sprzedanych towarów, po cenach nabycia powiększoną o ryczałt skupu. Wyjaśnić tu należy, że cenami nabycia w skupie są ceny skupu.

W części, dotyczącej Central Handlu Krajowego następuje wyliczenie różnic wyrównawczych jako różnic pomiędzy planowaną wartością towarów po cenach sprzedaży pomniejszoną o marżę handlową (realizowaną przy sprzedaży), a planowaną wartością towarów po cenach zakupu. Pozycja ta wymaga dodatkowego wyjaśnienia. W odróżnieniu bowiem od roku 1950 w planie r. 1951 wystąpią jedynie różnice wyrównawcze przy zakupach dokonywanych w sektorze spółdzielczym i prywatnym, o ile dokonywanie tego rodzaju zakupów przewidziane jest w szczegółowych zasadach systemu finansowego odnośnego przedsiębiorstwa.

Ujemne różnice wyrównawcze tego rodzaju zakupów wymagają ponadto uprzedniego zatwierdzenia przez PKPG.

3. Plan finansowania inwestycji.

Wzór niniejszy wypełniają wszystkie jednostki planujące. Opracowanie jego następuje w oparciu o rzeczowy plan inwestycji — jeżeli chodzi o wysokość tych nakładów, których sposób finansowania ma plan przedstawić — oraz plan funduszu amortyzacyjnego. Ten bowiem fundusz, obok dotacji z budżetu, ma stanowić w handlu główne źródło finansowania inwestycji. O ile bowiem „środki własne" na finansowanie inwestycji w przemyśle mogą odgrywać dość poważną rolę w ogólnym planie finansowania inwestycji, o tyle w handlu wystąpią one raczej sporadycznie (por. także Instrukcję inwestycyjną na r. 1951).

4. Plan finansowania kapitalnych remontów.

Plan ten sporządzany będzie przez wszystkie te jednostki planujące, w których planuje się w r. 1951 wykonanie remontów kapitalnych. O ile układ wzoru jest w pewnym stopniu zbliżony do układu wzoru poprzedniego (plan finansowania inwestycji), to rzeczą godną uwagi i podkreślenia jest zasada planowania funduszu amortyzacyjnego na remonty kapitalne w wysokości nakładów na nie. Rezerwę awaryjną winny raczej planować sporządzające swój plan na omawianych tutaj wzorach przedsiębiorstwa typu przemysłowo - handlowego, zgodnie z wytycznymi swoich władz nadrzędnych.

5. Plan normatywów środków obrotowych i ich pokrycie.

Dwustronnicowy wzór ten składa się z dwóch części, z których pierwsza służy do sporządzenia planu normatywów, podczas gdy w drugiej wylicza się pokrycie środków obrotowych funduszem własnym i środkami z nim zrównanymi oraz nadwyżki względnie niedobory własnych środków obrotowych.

Plan ten wykazuje dość znaczne zmiany w porównaniu z rokiem ubiegłym. Uderza przede wszystkim brak pozycji „Banki". Pozycję „Środki pieniężne" ,obejmującą „Kasę" i „Sumy pieniężne w drodze „zachowano" jakkolwiek pod inną nieco postacią, ale podlegają one normowaniu jedynie w przedsiębiorstwach handlu detalicznego (i sieci detalicznej pow-

stałych przedsiębiorstw handlowych) oraz w przedsiębiorstwach skupu.

W drugiej części planu normatywów następuje wyliczenie pokrycia normatywu środków obrotowych. Sposób wyliczenia własnego funduszu obrotowego nie uległ w zasadzie zmianom w stosunku do roku ubiegłego. Dwie pozycje wymagają natomiast omówienia. Po pierwsze „własny fundusz obrotowy" obejmujący obok funduszu własnego także tzw. środki zrównane z własnymi czyli pasywa stałe. W handlu jako pasywa stałe na r. 1951 przyjąć należy jedynie stałe przejściowe zobowiązanie przedsiębiorstwa z tytułu zobowiązań wobec dostawców za towary otrzymane a jeszcze nieopłacone.

Po drugie, analogicznie jak w roku ubiegłym, większość przedsiębiorstw handlowych, jedynie w części pokryje normatyw środków obrotowych funduszami własnymi i stałymi pasywami. Fundusz własny i pasywa stałe pokryją normatyw środków obrotowych z wyłączeniem pozycji „towary" oraz określoną w procentowym stosunku część normatywu towarowego. W rezultacie **pozostała reszta normatywu towarowego** pokryta będzie kredytem normatywnym.

6. Plan kredytów bankowych.

Wzór niniejszy obok trzech pozycji przejętych z planu HF - 13 na r. 1950, a dotyczących kredytu normatywnego, inkasowego i na ponadnormatywne zapasy zawiera nowe działy a to: kredyt importowy, kredyt eksportowy i kredyty przejściowe.

Kredyt importowy względnie eksportowy będzie, zgodnie z nazwą, udzielany na sfinansowanie transakcji handlowych z zagranicą; zapotrzebowanie na te kredyty zostaje zaplanowane jako różnica pomiędzy sumą przelewów, a sumą wpływów związanych z realizacją transakcji zagranicznych. Występujące w składach niektórych przedsiębiorstw handlu zagranicznego zapasy towarowe będą w całości finansowane kredytem specjalnym, gdyż posiadają one charakter zapasów specjalnych. W związku z tym planowane obligo kredytu specjalnego wpłynie na zmniejszenie zapotrzebowania na kredyt importowy względnie eksportowy.

Jeśli chodzi o kredyty przejściowe, to należy zwrócić uwagę na tzw. kredyt antycypacyjny, który będzie udzielany w wypadku powstania czasowej rozbieżności między sumą zakumulowanego funduszu amortyzacyjnego na remonty kapitalne a wielkością nakładów na remonty kapitalne w danym kwartale. Kredyt ten nie może przechodzić z roku na rok i może być planowany jedynie w ciągu roku planowanego.

7. Plan przyśpieszenia obiegu środków obrotowych.

Specyfikę tego wzoru w odniesieniu do przedsiębiorstw handlowych stanowi pozycja zaliczek udzielanych dostawcom na poczet przyszłych dostaw, która to pozycja może być planowana **wyłącznie** przez Centrale importowe z tytułu importu inwestycyjnego.

8. Planowany wynik działalności gospodarczej

Wzór ten wykazuje stosunkowo niewiele zmian w porównaniu z rokiem ubiegłym. Wyeliminowano rozbicie grupowe części I „Nakłady" wprowadzając w to miejsce tzw. „nakłady rozliczone" czyli podział nakładów wg grup funkcyjnych kosztów. Poza tym wprowadzono dodatkowo w układzie pionowym, kolumny dla jednostek, których nakłady zostają następnie rozdzielone na podległe jednostki operatywne. Są to jednostki administracyjne finansowane z narzutu na koszty własne podległych jednostek operatywnych.

9. Ogólny plan finansowy.

W przytoczonym wzorze wyjaśnienia wymaga w rozdziale I pozycja 1 — Koszt własny sprzedanych towarów, na który składa się wartość sprzedanych towarów w cenie nabycia, koszty operacyjne handlowe (danego okresu)*) oraz ewentualne różnice wyrównawcze handlu krajowego.

Rozdział IV przedstawia rozliczenie z budżetem z tytułu ujemnych i dodatnich różnic wyrównawczych, jakie wystąpią w handlu.

III.

Pozostały jeszcze do omówienia kwestie techniczne jak np.: kto sporządza plany, jak one są łączone itd.

Otóż wzory 1 oraz 3—9 (wg numeracji użytej w części II) wypełniane będą przez wszystkie te jednostki planujące handlu, które działają na zasadach pełnego, względnie pełnego wewnętrznego rozrachunku gospodarczego, ponadto zaś zbiorczo przez Centrale (względnie jednostki równorzędne).

Wzór 2 natomiast wypełnią jedynie te jednostki, w których wystąpią różnice wyrównawcze.

Szczeblowy przekrój w zbiorczych planach finansowych Central (wzgl. jednostek równorzędnych) winien uwzględnić następujące rodzaje (piony): zbyt (składnice), hurt, detal, skup, produkcja, usługi (a w Centrali Rybnej, Centrali Mleczarsko - Jajczarskiej ponadto żywienie zbiorowe). Oznacza to, że Centrala (wzgl. jednostka równorzędna) wypełni wszystkie wzory zbiorczo dla całości przedsiębiorstwa, a oprócz tego sporządzi zbiorcze plany wyżej wymienionych szczebli.

Reasumując stwierdzić należy, że dokanane w treści i układzie wzorów zmiany, przyczynią się zapewne do przyśpieszenia i ułatwienia prac nad planem 1951 r. i stanowią dowód ciągłego doskonalenia metod i techniki planowania.

---

*) tzn. z kosztów zakupu wejdą tu jedynie koszty dotyczące sprzedanych towarów.

Z. KRUK

Plan finansowy przedsiębiorstw wykonawstwa budowlanego na rok 1951

I.

Plan 6-letni stawia przed wykonawstwem inwestycyjnym olbrzymie zadania, które będą mogły być wykonane jedynie przy pełnej mobilizacji sił wszystkich robotników i pracowników przedsiębiorstw wykonawstwa budowlanego i dla realizacji których konieczny jest sprawny system pełnego planowania.

Z tego względu kierownictwo przedsiębiorstw oraz aparat planistyczny musi w pełni zdawać sobie sprawę z mobilizującego i kierowniczego znaczenia planu dla działalności przedsiębiorstwa.

Planowanie jak i rachunkowość przedsiębiorstw budowlano - montażowych pozostawały dotychczas w tyle poza innymi działami gospodarki narodowej, a przede wszystkim daleko w tyle poza przemysłem. Złożyło się na to wiele przyczyn, między innymi specyficzny charakter produkcji budowlanej oraz fakt, że uspołecznione przedsiębiorstwa budowlano - montażowe w obecnej swej, niejednokrotnie gigantycznej, formie są przedsiębiorstwami młodymi, nie posiadającymi odpowiedniej ilości fachowców w dziedzinie planowania i rachunkowości.

Przełomowym rokiem dla tych przedsiębiorstw, o ile chodzi o planowanie, był 1948 rok, kiedy to po raz pierwszy sporządzono plan produkcyjno - finansowy na rok następny tj. rok 1949.

W planowaniu przedsiębiorstw budowlano - montażowych na rok 1950 główny nacisk położono na część produkcyjną, a pozostałe plany — szczególnie plan kosztów i plan finansowy — opracowano bardziej ogólnie.

W roku 1951 zasady i metody planowania w przedsiębiorstwach budowlano - montażowych pozostają w zasadzie te same; usunięto natomiast w planach te błędy i luki, które spowodowały, że plan roku 1950 nie spełnił swej roli w całości. Zasadnicza więc konstrukcja planu zostaje zachowana, przy czym rozszerzono w oparciu o zdobyte doświadczenie tematykę planowania, co pozwoli na lepsze wykorzystanie planu jako narzędzia dla celów kierowania i kontroli działalności przedsiębiorstw.

Plan techniczno - produkcyjno - finansowy przedsiębiorstw budowlano - montażowych na rok 1951 składa się z następujących części:

1. planu technicznego,
2. planu produkcyjnego,
3. planu finansowego.

Części te są ze sobą ściśle powiązane i stąd jakakolwiek zmiana w którejś z nich powoduje konieczność odpowiednich zmian w pozostałych, pochodnych, częściach planu.

W dalszych rozważaniach ograniczymy się do omówienia zagadnień związanych z planem kosztów oraz z planem finansowym.

II.

W świetle omawianych na wstępie zadań budownictwa, szczególnego znaczenia nabiera zagadnienie ustalenia wysokości kosztów produkcji budowlanej.

Plan kosztów ma za zadanie ustalić planowane koszty własne poszczególnych asortymentów robót lub poszczególnych wyrobów produkcji pomocniczej, tj. określić wielkość nakładów niezbędnych do wykonania produkcji.

W r. 1951 do planowania kosztów własnych w budownictwie wprowadzono po raz pierwszy, jako podstawę wyjściową, jednostkę kalkulacyjną produkcji. Jest nią w produkcji podstawowej odpowiednia jednostka asortymentowa, zaś w produkcji pomocniczej — jednostka poszczególnego wyrobu.

Dzięki takiej kalkulacji przedsiębiorstwo budowlano - montażowe będzie w stanie ustalić dla poszczególnych jednostek koszty bezpośrednie i koszty pośrednie. Do kosztów bezpośrednich zalicza się robociznę bezpośrednią i materiały tzn. elementy, które dają się odnieść bezpośrednio na określony asortyment robót lub wyrób. Wszystkie inne koszty zalicza się do kosztów pośrednich, które winny być przydzielone na poszczególne jednostki kalkulacyjne przy pomocy odpowiednich kluczy podziałowych w odrębnych rozliczeniach.

Nowym i ciekawym składnikiem kalkulacji są koszty transportu i koszty sprzętu mechanicznego, traktowane po rozliczeniu jako bezpośrednie elementy kalkulacyjne produkcji budowlanej. Stanowią one wyraz postępującej coraz bardziej mechanizacji produkcji budowlanej.

W planowaniu na rok 1951 wprowadzono zasadę planowania kosztów poszczególnych wydziałów, wg miejsc ich powstawania. Na podstawie odrębnych preliminarzy*) opracowanych dla poszczególnych działów (wydziałów) przedsiębiorstwa budowlano-montażowego, jak: budowy, warsztaty produkcji pomocniczej, administracja itp. układa przedsiębiorstwo preliminarz zbiorczy, co pozwoli w następstwie opracować arkusz rozliczeniowy. W ten sposób przedsiębiorstwo może ustalić:

a) wysokość nakładów w układzie rodzajowym,

*) zasady sporządzania tych preliminarzy nie odbiegają od opisanych w zamieszczonym w nin. numerze artykule p. t. „Wybrane zagadnienia techniki planowania finansowego na przykładzie przedsiębiorstw przemysłowych".

b) przekształcić je na koszty w układzie kalkulacyjnym, a tym samym ustalić koszty bezpośrednie oraz wielkość narzutów w odniesieniu do poszczególnych miejsc powstawania kosztów.

Dla opracowania planu kosztów przedsiębiorstwa budowlano - montażowego zostały przewidziane następujące wzory:

1. zbiorczy preliminarz kosztów wydziałowych,
2. plan odpisów amortyzacyjnych,
3. plan nakładów w układzie rodzajowym,
4. planowane jednostkowe koszty własne produkcji podstawowej,
5. planowane koszty własne produkcji podstawowej,
6. planowane jednostkowe koszty własne produkcji pomocniczej,
7. planowane koszty własne produkcji pomocniczej,
8. rozliczenie planowanych nakładów.

„Zbiorczy preliminarz kosztów wydziałowych" opracowany został w formie skróconego arkusza rozliczeniowego, którego uzupełnieniem jest arkusz „Rozliczenie planowych nakładów", stanowiący jednocześnie skrócony arkusz kalkulacyjny.

W porównaniu ze wzorem na rok 1950 „Zbiorczy preliminarz kosztów wydziałowych" opracowany jest bardziej przejrzyście i układem swym dostosowany do arkuszy rozliczeniowych, stosowanych w księgowości.

Ponieważ arkusz ten nie zezwala na rozliczanie kosztów wydziałów usługowych, przedsiębiorstwa obowiązane są sporządzić dodatkowo pełny arkusz rozliczeniowy wg przyjętego w danym przedsiębiorstwie wzoru.

Pewne wątpliwości budzi jedynie umieszczenie pdgr. 477 — „Ryzyka planowane", których system finansowy dla budownictwa nie przewiduje. Pozycja ta prawdopodobnie nie będzie wypełniana.

Nowym wzorem jest arkusz „Rozliczenie planowanych nakładów", który — jak już wyżej wspomniano — stanowi planowany arkusz kalkulacyjny. Przy jego pomocy planowane nakłady rozliczone w arkuszu rozliczeniowym na miejsca powstawania kosztów, przekształcone są dalej na nośniki kosztów wg układu klasy 7 JPK.

Planowane koszty własne produkcji podstawowej i produkcji pomocniczej figurować będą w czterech formularzach, ujmujących te koszty w liczbach globalnych i na jednostkę produkcji.

W odniesieniu do produkcji podstawowej wzór na r. 1951 uległ pewnemu uproszczeniu, dzięki czemu cały układ stał się bardziej przejrzysty. Elementy kalkulacyjne wg jakich planuje się koszt każdego asortymentu robót, odpowiadają ściśle podziałowi grupy 70 nowego JPK dla przedsiębiorstw budowlano - montażowych, co pozwoli na łatwe uchwycenie odchyleń kosztów rzeczywistych od planowanych nie tylko w odniesieniu do całej budowy lecz również do poszczególnych kosztów każdego asortymentu tejże budowy. Nowością jest wprowadzenie nowego rodzaju asortymentu robót „Urządzenie i likwidacja placu budowy". Poza tym wprowadzono kolumnę „Odpadki wartościowe", która koryguje koszt własny produkcji podstawowej, dając przez to wynik bardziej właściwy.

Wzory planowania jednostkowych kosztów własnych produkcji pomocniczej zostały zmienione zarówno, jeśli idzie o formę, jak i w treści. Nowe wzory posiadają układ zsynchronizowany z arkuszem planowanych kosztów produkcji podstawowej i są dostosowane do układu klasy 7 JPK. Pod względem treści są mniej skomplikowane od wzorów na rok 1950; usunięto z nich wiele szczegółowych elementów kalkulacyjnych, jak np. energia obca, amortyzacja majątku trwałego itp.

W „Planie odpisów amortyzacyjnych" dokonano jedynie niewielkich zmian, a mianowicie wprowadzono nowy podział środków trwałych, dostosowany do nomeklatury JPK oraz wprowadzono taki układ kolumn, który pozwala na łatwe obliczenie zarówno amortyzacji bilansowej, jak i funduszu amortyzacyjnego.

Reasumując, można stwierdzić, że w porównaniu z rokiem 1950 uporządkowano i uproszczono wzory planu kosztów na r. 1951, wyłączając jednocześnie z nich szereg formularzy, które tematyką swą związane były z innymi częściami planu produkcyjno - finansowego*) lub przy przeprowadzonej zmianie układu innych arkuszy okazały się zbyteczne.

III.

Zadaniem planu finansowego jest ustalenie zapotrzebowania przedsiębiorstwa na środki finansowe, konieczne do wykonania zadań, nakreślonych programem produkcyjnym i wskazanie źródeł pokrycia tego zapotrzebowania oraz przedstawienie planowanego wyniku działalności przedsiębiorstwa.

W porównaniu z rokiem 1950 wprowadzono do planów finansowych następujące zmiany:

1. Wyeliminowano plan finansowy Akcji Socjalnej.
2. Wyodrębniono plan finansowania kapitalnych remontów od planu finansowania inwestycji.
3. Wprowadzono następujące nowe formularze:
   a) plan pasywów stałych,
   b) plan rozliczeń międzyokresowych czynnych,
   c) ogólny plan finansowy,
   d) plan przyśpieszenia obiegu środków obrotowych.

---

*) np. plan kosztów osobowych — włączono do planu zatrudnienia, plan obrotów materiałowych — do planu zaopatrzenia.

Po uwzględnieniu tych zmian planowanie finansowe na rok 1951 dla przedsiębiorstw budowlano - montażowych obejmuje następujące wzory:

1. plan finansowania własnych kapitalnych remontów,
2. plan finansowania własnych inwestycji,
3. plan realizacji
4. planowany roczny wynik działalności gospodarczej,
5. plan pasywów stałych,
6. plan rozliczeń międzyokresowych czynnych,
7. plan normatywów środków obrotowych,
8. plan pokrycia normatywów,
9. plan kredytów bankowych,
10. ogólny plan finansowy,
11. plan przyśpieszenia obiegu środków obrotowych.

Dalej omówimy tylko te wzory planu finansowego, które posiadają cechy, odróżniające je od wzorów przewidzianych dla przedsiębiorstw przemysłowych.

„Plan realizacji" służy do porównania planowanych nakładów przedsiębiorstwa z jego realizacją. W odróżnieniu od formularza na rok 1950, który obejmował tylko plan realizacji robót budowlanych, wzór na rok 1951 obejmuje realizację całej działalności przedsiębiorstwa budowlano - montażowego, a więc: produkcji podstawowej, pomocniczej, robót kapitalnych, działalności pozazakładowej i towarów handlowych. Nowością jest zaliczanie kosztów podwykonawców (subprzedsiębiorców); z pominięciem kl. 4 bezpośrednio w ciężar klasy 9. Spowodowało to, że w planie realizacji obok kosztu własnego wykonanych robót, występuje oddzielna rubryka podwykonawców, których faktury zwiększają koszt prowadzonych budów. Przez wyeliminowanie kosztu robót dokonanych przez subprzedsiębiorców z klasy 4 unika się podwójnego wykazywania nakładów na szczeblu wyższym, co w roku ubiegłym zniekształcało obraz poniesionych kosztów.

W planie realizacji pojawiła się też nowa kolumna „podatek obrotowy i z operacji nietowarowych", w związku z nowym zadaniem tych podatków — regulowaniem planowanej rentowności.

Wprowadzono poza tym dwie kolumny wynikowe „zysk — strata".

Wzór „Planowany roczny wynik działalności gospodarczej" został w dużym stopniu uproszczony w porównaniu z formularzem na rok 1950. Wzór dawny zawierał wyszczególnienie wszystkich rodzajów nakładów, których dokładną specyfikację podawał plan nakładów w układzie rodzajowym; również nakłady i straty nadzwyczajne były specyfikowane, co razem sprawiało, że wzór ten był przeładowany, tracąc przez to na przejrzystości. W nowym formularzu wyszczególnione nakłady podane są tylko w sumach globalnych, co sprawia, że ilość pozycji zmalała prawie o połowę (34 zamiast 57), zawierając jednak wszelkie potrzebne dane.

Dokładnie wyspecyfikowana jest natomiast realizacja, celem wyodrębnienia w zestawieniach zbiorczych realizacji wewnętrznej w ramach Zjednoczeń, — przedsiębiorstw i Centralnych Zarządów. Podział jej przeprowadzono wg dwóch kryteriów.

1. z uwagi na przedmiot realizacji tj.
   a) realizację produkcji podstawowej,
   b) „ „ pomocniczej,
   c) „ usług.
2. z uwagi na odbiorcę tj.
   a) realizację produkcji obcym zleceniodawcom,
   b) realizację produkcji jednostkom podległym własnemu CZ,
   c) realizację produkcji wewnętrznej,
   d) realizację własnych inwestycji wykonanych sposobem gospodarczym,
   e) realizację własnych kapitalnych remontów wykonanych sposobem gospodarczym.

„Plan pasywów stałych" jest wzorem nowym wprowadzonym w związku z tym, że pasywa stałe (zobowiązania stałe) stanowią obok funduszu własnego poważne źródło pokrycia normatywów środków obrotowych. Formularz ma na celu ustalenie wysokości planowanych pasywów stałych na koniec każdego kwartału.

Do pasywów stałych zaliczono zobowiązania z tytułu:

1. funduszu płac,
2. ubezpieczeń społecznych,
3. dostaw materiałów i surowców z zewnątrz,
4. dochodów pobranych z góry.

oraz — w odróżnieniu od przedsiębiorstw przemysłowych —

5. zaliczek zleceniodawców na materiały.

„Plan normatywów środków obrotowych" wykazuje nieznaczne zmiany w porównaniu ze wzorem na rok 1950. Zmiany dotyczą składu środków normowanych, z których — na podstawie Uchwały KERM z dn. 17.V.1950 — wyłączono kasę i banki, a włączono natomiast opakowania i wyroby gotowe.

Ogólnie stwierdzić należy niewątpliwy postęp osiągnięty na odcinku metodyki planowania w przedsiębiorstwach budowlano - montażowych w porównaniu z rokiem ubiegłym. Postęp ten wyraża się m. in. w poważnym uporządkowaniu i usystematyzowaniu prac w zakresie planowania przez przeprowadzenie wyraźnej linii podziału między częścią finansową a pozostałymi częściami planu oraz pogłębieniem i rozszerzeniem zakresu planowania finansowego.

Z. FEDAK

Wybrane zagadnienia techniki planowania finansowego na przykładzie przedsiębiorstw przemysłowych

I.

Instrukcja PKPG Nr 28 w sprawie opracowania planu techniczno - przemysłowo - finansowego na r. 1951 przewiduje, że plan jako całość winien być sporządzony i przesłany przez Centralne Zarządy wzgl. jednostki równorzędne do PKPG, Ministerstwa Finansów oraz właściwego ministerstwa resortowego w terminie do 15 października 1950 r. Pozwala to przypuszczać, że termin ukończenia prac nad pierwszą redakcją planu przez jednostki samodzielnie bilansujące ustalony zostanie na koniec września.

W związku z tym aktualne stają się zagadnienia związane z techniką prac planistycznych w jednostkach samodzielnie bilansujących, pozostających na pełnym lub wewnętrznym rozrachunku gospodarczym, a mianowicie:
sprawa kierownictwa;
rozłożenia prac pośród wykonawców;
dostarczenia danych wyjściowych dla sporządzenia planu;
kolejności prac [1]);
terminarza i koordynacji prac;
kontroli.

II.

Warunkiem sprawnego sporządzenia planów jest ustalenie w przedsiębiorstwie osoby odpowiedzialnej za jakość i terminowość zestawienia całości planu. Z reguły osobami tymi będą planiści. Do zadań ich należy kierowanie pracami, ustalenie, która z komórek zakładu sporządza poszczególne wzory planów, dostarczenie tym komórkom potrzebnych im danych, to jest wytycznych władz nadrzędnych oraz liczb opracowanych przez inne komórki przedsiębiorstwa, przekazanie im wzorów formularzy, określenie terminów ukończenia prac w poszczególnych komórkach, czuwanie nad przebiegiem prac, a wreszcie ich koordynacja i zestawienie planu jako całości.

III.

Planiści nie powinni opracowywać sami poszczególnych wzorów. Rozłożenie prac w zakresie planowania na poszczególne komórki nie jest powodowane bynajmniej chęcią odciążenia planistów, lecz wypływa ze zdrowej zasady, w myśl której najlepiej i najrealniej planuje ten, kto będzie wykonawcą postawionych zadań, względnie ten, kto stale i codziennie opracowuje dane zagadnienia.

Zgodnie z tą regułą plan kosztów sporządza wydział kosztów własnych, plan amortyzacji — komórka ewidencji majątku trwałego itp., a zatem plany zestawiają te komórki, które w danym zagadnieniu są najlepiej zorientowane.

IV.

Jednym z czynników dodatnio wpływających na prawidłowe sporządzenie planu finansowego jest odpowiednio wczesne uzyskanie wytycznych, których ustalenie mające w odniesieniu do dużej części poniżej wymienionych pozycji charakter wyłącznie porządkowy, sprzyja ujednoliceniu podstaw planowania w jednostkach samodzielnie bilansujących.

Uważna lektura tekstu Instrukcji pozwala domniemywać, że wytyczne winny dotyczyć:

a) wysokości limitów finansowych;
b) procentu obniżki kosztów własnych;
c) cen zbytu produkowanych artykułów;
d) procentowego podziału funduszu amortyzacyjnego na część przeznaczoną na inwestycje wzgl. kapitalne remonty;
e) wysokości stawek amortyzacyjnych;
f) procentu rezerwy awaryjnej, wyodrębnianej z funduszu na kapitalne remonty;
g) procentu świadczeń;
h) stawek podatku obrotowego i podatku z operacji nietowarowych;
i) orientacyjnych norm zapasów w dniach dla najważniejszych grup normowanych środków obrotowych;
j) procentu pokrycia normatywów funduszem własnym i stałymi pasywami;
k) wykazu wyrobów produkcji porównywalnej;
l) ilości wyrobów, przeznaczonych zgodnie z zawartą umową gospodarczą do dostarczenia Centrali Zbytu w okresie objętym planem;
m) innych wielkości, o ile ich zmianę przewidywało by się na rok 1951.

Ponadto uzyskać należy od właściwych komórek wynikające z planu techniczno - przemysłowego wzgl. inwestycyjnego dane, określające:

a) rozmiary i rodzaj produkcji w poszczególnych wydziałach;

[1]) w nin. artykule mowa będzie o kolejności sporządzania planu finansowego i kosztów własnych.

b) rozmiary i rodzaj kapitalnych robót, w tym zaś kapitalnych robót wykonywanych sposobem gospodarczym z podziałem na inwestycje i kapitalne remonty;

c) rozmiary i rodzaj produkcji próbnej (uruchomienie nowej produkcji);

d) ilościowy plan zużycia poszczególnych rodzajów materiałów bezpośrednich (wzgl. jednostkowe normy zużycia obowiązujące na r. 1951) i ich ceny, oddzielnie dla wszystkich objętych planem wyrobów, a w każdym razie podstawowej produkcji porównywalnej;

e) ilościowy plan zużycia czasu bezpośrednio - produkcyjnego z podaniem kategorii robót (wzgl. jednostkowe normy pracy obowiązujące w r. 1951) — oddzielnie dla wszystkich objętych planem wyrobów, a w każdym razie podstawowej produkcji porównywalnej;

f) usprawnienia wg rodzaju wpływu na koszty oraz terminu ich wprowadzenia w życie.

V.

Bardzo istotnie na przebieg prac planistycznych wpływa również kolejność sporządzania poszczególnych wzorów planu przy czym mowa tu będzie jedynie o danych, dotyczących r. 1951 [2]).

Podstawę dla sporządzenia planu kosztów własnych i finansowego stanowią zestawione uprzednio przez właściwe komórki zakładu plany: inwestycji, techniczny i przemysłowy. Jak wiadomo bowiem, w stanowiącym organiczną całość planie techniczno - przemysłowo-finansowym część techniczno - przemysłowa oraz plan inwestycyjny ujmują ilościowo te elementy, które wartościowo znajdują swój wyraz w planie finansowym ilustrującym wysokość potrzebnych do zrealizowania tych zadań środków oraz przewidywaną rentowność przedsiębiorstwa.

Zanim omówimy szczegółowo kolejność wypełniania poszczególnych wzorów, celowe będzie dokonanie ich podziału z punktu widzenia techniki zestawienia planu, a więc wg innych kryteriów, aniżeli były przyjęte do ich klasyfikacji w Instrukcji. Wzory podzielić można na formularze, służące „planowanym księgowaniom“ (w kl. 0, 1, 2, 3, 4, 7, 8, 9) oraz formularze uzupełniające, ujmujące analitycznie niektóre szczególnie ważne zagadnienia.

Do tych ostatnich zaliczyć można wzory, dotyczące kosztów jednostkowych i kosztów globalnych produkcji porównywalnej (P 29 p, P 30 p), analizy planowanego obniżenia kosztów własnych (P 31 p), kosztów produkcji towarowej i globalnej (P 36 p), przyśpieszenia obiegu środków obrotowych (P 48 f), czy ogólnego planu finansowego (P 46 f). Formularze te — z czysto formalnego punktu widzenia — nie są konieczne dla dokonania księgowego przekształcenia planowanych wielkości, choć spełniają bardzo ważną rolę kontrolną, podobnie jak np. tablica wielkości podstawowych.

Pozostałe, niewymienione wzory służą dla planowanych przeksięgowań (por. wykres), których kolejnymi „punktami węzłowymi“ są: planowany arkusz rozliczeniowy kosztów, synteza planowania wewnętrzno - zakładowego kosztów, planowane rozliczenie kosztów (wzór P 33 p), wynik rozliczeń kosztów własnych, planowany wynik działalności gospodarczej (P 41 f), porównanie „strat i zysków“ okresu objętego planem oraz plan pokrycia normatywów środków obrotowych (P 44 f).

Zwraca się uwagę Czytelnika na naszkicowane powyżej etapy rozliczeń, nie wynikające zresztą z ustalonej wg innych kryteriów numeracji wzorów Instrukcji. Dalej omówiona będzie kolejność sporządzania wzorów przy założeniu rozdziału pracy pomiędzy większą liczbę wykonawców.

VI.

Punktem wyjścia dla prac nad większością planów, zgodnie z intencją Instrukcji, winny być preliminarze wydziałowe kosztów oparte o plany wewnętrzno - zakładowe. Preliminarze takie sporządza się na podstawie danych o przewidywanej produkcji wydziału określonej w sztukach, metrach bieżących, kilogramach, roboczogodzinach itp., jak wiadomo bowiem, produkcja wyznacza większość nakładów potrzebnych dla jej wykonania. Nakłady te ustalić należy przede wszystkim w jednostkach naturalnych, tam zaś, gdzie jest to utrudnione (np. zużycie narzędzi, przedmiotów nietrwałych itp.) w złotych.

W pierwszym rzędzie określa się w preliminarzach ilość i jakość (kategorie wynagrodzeń) roboczo-godzin pośrednio - produkcyjnych, zużytych na konserwacje, remonty, transport wewnętrzny, prace wykonywane dla innych wydziałów, a dalej zużycie smarów, olei, częściowo narzędzi, zużycie energii elektrycznej na napęd i oświetlenie itp. Ponadto ustalić należy przewidywane „zapotrzebowanie“ na usługi wydziałów pomocniczych, jak np. remontowego, kotłowni, elektrowni itp.

Suma zapotrzebowania na usługi wydziałów pomocniczych, wyrażona w jednostkach naturalnych (roboczo-godzinach, kg pary, kwh) określa z kolei rozmiary produkcji wydziałów pomocniczo - usługowych, a co za tym idzie stanowi podstawę dla zaplanowania przez te wydziały nakładów.

Ilościowe zużycie, ustalone w preliminarzach w opisany sposób, można po przemno-

---

[2]) Kolumny wzorów odnoszące się do lat 1949—1950, wypełnić można w pierwszej kolejności, na podstawie posiadanych materiałów sprawozdawczych.

żeniu przez obowiązujące ceny właściwych usług, materiałów itp. wyrazić w złotych.

Celowe może się tu okazać — w przemysłach o produkcji niesezonowej — podzielenie rocznego planu produkcji wydziału przez dwanaście dla łatwiejszego określenia nakładów i ich krytycznej analizy przez sporządzających plan. Należy bowiem wziąć pod uwagę, że plany tego typu sporządzać winno kierownictwo wydziału produkcyjnego, a następnie przedyskutować je z załogą zainteresowanego wydziału oraz komórek o podobnym charakterze, celem wprowadzenia poprawek, wynikających z zamierzonej mobilizacji rezerw, przewidywanych usprawnień, oszczędności jak też przyjętych zobowiązań.

VII [3]).

Równolegle do tych prac przebiegać powinny czynności związane z ustaleniem wartości majątku trwałego oraz ustaleniem kosztów bezpośrednich produkcji.

Odpowiednia komórka wypełnić może częściowo na podstawie rzeczowego planu robót kapitalnych wzory P 39 f „Plan finansowania kapitalnych remontów" i P 40 f „Plan finansowania inwestycji" w zakresie dotyczącym inwestycji i kapitalnych remontów, które nastąpią w okresie planowanym.

Z kolei Komórka Ewidencji Majątku Trwałego zestawia plan amortyzacji, uwzględniający oprócz innych zmian w stanie majątku stałego przyrost, spowodowany oddaniem nowych inwestycji w użytkowanie. Plan ten należałoby w pierwszym rzędzie sporządzić wg wydziałów dla celów planowanego arkusza rozliczeniowego, następnie zaś skumulować na wzorze P 38 f „Plan odpisów amortyzacyjnych" wg jednorodnych obiektów, umarzanych przy zastosowaniu jednolitej stawki amortyzacyjnej.

Omawiane trzy plany (P 40 f, P 39 f i P 38 f) jako nie wymagające w zasadzie danych [4]), które nie znajdowałyby się w posiadaniu komórek rachunkowości, powinny zostać opracowane w pierwszej kolejności.

Równocześnie Wydział Kosztów Własnych, przystępując do opracowania planów kosztów przyjmuje za punkt wyjścia dane komórki technicznej, dotyczące produkcji, tj. ilości i rodzaju wyrobów, wyrobów półgotowych, zmiany stanu robót w toku, świadczeń i usług odpłatnych, braków zwyczajnych norm zużycia materiałów na poszczególne wyroby itp. Na tej podstawie, z podziałem wg wydziałów, ustala się w oparciu o skorygowane dla okresu planowanego normy czasów, taryfikatory robót itp., wysokość robocizny bezpośredniej, przypadającej na jednostkę wyrobu oraz na całą ilość produkowaną w danym wydziale. Celowe może się tu okazać przeliczenie przyrostu wyrobów półgotowych i robót w toku, braków itp. na wyroby gotowe.

Wyliczenie robocizny bezpośredniej dokonane być może na zestawieniu, jak niżej:

w złotych

Wydział		Wyroby						Razem roboc. bezp. wydz.
		Produkcji podstawow.			Produkcji pomoc.		Rob. kap.	
		X szt...	Y szt...	Z szt...	M szt...	N szt...	O	
A	jedn							
	razem							
B	jedn							
	razem							
C	jedn							
	razem							
Ogółem koszt roboc. bezp. wyrobu	jedn							
	razem							

W podobny sposób ukształtować można — w oparciu o normy jednostkowe — zestawienie, zezwalające na ustalenie zużycia materiałów bezpośrednich, przy czym rozbicie ich dokonane będzie nie wg wydziałów, lecz rodzajów materiałów (podstawowe, pomocnicze, opakowania).

Uzyskane dane, dotyczące kosztów bezpośrednich, nanosi Wydział Kosztów Własnych do odpowiednich pozycji planowanego arkusza rozliczeniowego, uzupełniając go jednocześnie liczbami dotyczącymi ubezpieczeń rzeczowych, płac pracowników umysłowych itp. Po otrzymaniu od Komórki Ewidencji Majątku Trwałego sum amortyzacji nastąpić może ich wniesienie do arkusza.

Z chwilą dostarczenia przez wydziały preliminarzy i ich wyceny, przeliczenia w stosunku rocznym oraz uzupełnienia o świadczenia, w posiadaniu Wydziału Kosztów Własnych znajdują się wszystkie materiały potrzebne dla rozliczenia nakładów.

Zamknięcie arkusza do tzw. pierwszego sumowania, tj. przed dokonaniem rozliczeń międzywydziałowych napotkać może jednak na pewne trudności w związku z planowaniem nakładów do wtórnego rozliczenia, a zwłaszcza

---

[3]) Dla lepszego zrozumienia cz. VII, VIII nin. artykułu celowe wydaje się uprzednie zapoznanie się Czytelnika z Instrukcją PKPG Nr 28.

[4]) Koszt własny robót kapitalnych wykonanych sposobem gospodarczym określa w zasadzie plan inwestycyjny i plan kapitalnych remontów, a nie plan kosztów.

nakładów zaopatrzenia materiałowego (konto 480) (wzór P 35 p „Plan rozliczeń międzyokresowych czynnych").

Przeszkodę tą przezwyciężyć można drogą:

a) ustalenia na podstawie planowanego arkusza rozliczeniowego nakładów gr. 40 — 47 kolumny „koszty zaopatrzenia materiałowego";
b) statystycznego określenia sumy narzutów z tytułu świadczeń innych wydziałów, jak „grunty i budynki" „transport" itp., obciążających tę kolumnę, np. na podstawie arkusza za II kwartał 1950 r.;
c) przyrównania tak uzyskanych kosztów, (a + b), powiększonych o przewidywane saldo kosztów zaopatrzenia materiałowego na 1.I.1951 (kol. 4 wzoru P 35 p) do remanentu początkowego klasy 3 (poz. 2 wzoru PZF) i przychodu materiałów (poz. 3 wzoru PZF) celem ustalenia narzutu tytułem kosztów zaopatrzenia materiałowego;
d) wprowadzenia na podstawie tak ustalonego procentu kosztów zaopatrzenia materiałowego kalkulowanych nakładów zaopatrzenia materiałowego (konto 480) do arkusza rozliczeniowego.

Różnica między pierwotnie (zgodnie z pkt. c) ustalonym narzutem, a narzutem, który uzyska się po zamknięciu arkusza, nie powinna być znaczna.

Na marginesie wypada nadmienić, że w przypadku sprzedaży towarów handlowych, obciążające koszt własny towarów koszty zaopatrzenia materiałowego omyłkowo zapewne pominięte we wzorze P 35 p, należałoby wykazać w dodatkowej sumie w kolumnie umorzeń (9) wzoru P 35 p.

Tam gdzie tworzenie rezerw jest dozwolone, nakłady tytułem rezerwy gwarancyjnej za jakość wyrobów (wzór P 34p „Plan rezerw")— jeśli odpowiednie zarządzenia nie przewidują tego inaczej — powinny być ustalone w procencie od ilości lub cen zbytu produkcji roku 1951 w takiej wysokości, aby uwzględniając przewidywane podwyższenie jakości wyrobów, wystarczyły na sfinansowanie kosztów robót gwarancyjnych.

Po zsumowaniu w arkuszu rozliczeniowym nakładów wg rodzaju (gr. 40—48) od prawej ku lewej uzyska się dane dla wypełnienia wzoru P 32p „Plan nakładów do rozliczenia". Zsumowanie natomiast pionowych kolumn arkusza oraz przerzutów kosztów wydziałów usługowych i pomocniczo - wytwórczych zezwala na wypełnienie wzoru P 37p „Skrócony arkusz rozliczeniowy nakładów planowanych" [5]).

[5]) Wprowadzenie do wzoru P 37p obok poz. 11 „ogółem nakłady" poz. 10 „nakłady przeniesione do rozliczenia" polega na przeoczeniu; poz. 10 należy we wzorze pozostawić wolną.

Przekształcając z kolei, w oparciu o omówione w rozdz. VII zestawienia pomocnicze kosztów bezpośrednich, pozycje planowanego arkusza rozliczeniowego kosztów na układ kalkulacyjny, to jest doliczając do wykazanych w zestawieniu kosztów robocizny i materiałów bezpośrednich wyrobów produkcji podstawowej, pomocniczej, koszty pośrednie (wydziałowe, administracji itp.) oraz uwzględniając zmiany w stanie remanentów wyrobów półgotowych i robót w toku, możliwe jest sporządzenie wzoru P 33p „Rozliczenie planowanych nakładów". Wydaje się, że tam, gdzie w sprawozdawczości nie wykazuje się robót kapitalnych, produkcji pomocniczej wg elementów kalkulacyjnych, możliwe jest uwidocznienie tych kosztów w jednej pozycji kol. 8, „koszty wydziałowe" wzoru P 33 p.

Po ukończeniu tych prac, na podstawie sumy „ogółem robocizna wyrobu" wzgl. „ogółem materiały bezpośrednie wyrobu" w. w. zestawienia pomocniczego kosztów bezpośrednich oraz narzutów, tytułem kosztów pośrednich, wynikających z planowego arkusza rozliczeniowego, wypełnienie wzoru P 29p „Jednostkowe koszty własne ważniejszych wyrobów produkcji porównywalnej" oraz wzoru P 30p „Planowane koszty własne produkcji porównywalnej" nie powinno nastręczać trudności.

W oparciu o te wzory, tj. P 29p w zakresie kosztów jednostkowych wyrobów produkcji porównywalnej roku 1950 oraz P 30p w odniesieniu do globalnych kosztów produkcji porównywalnej roku 1951, jak wreszcie danych wzoru P 2 t „Plan usprawnień techniczno-organizacyjnych" możliwe będzie z kolei wypełnienie wzoru P 31p „Analiza planowanego obniżenia kosztów własnych produkcji porównywalnej".

Ostatnim planem z zakresu kosztów własnych jest wzór P 36p „Planowany koszt produkcji towarowej i globalnej" sporządzany w oparciu o poprzednio omówione wzory, a zwłaszcza wzór P 33p.

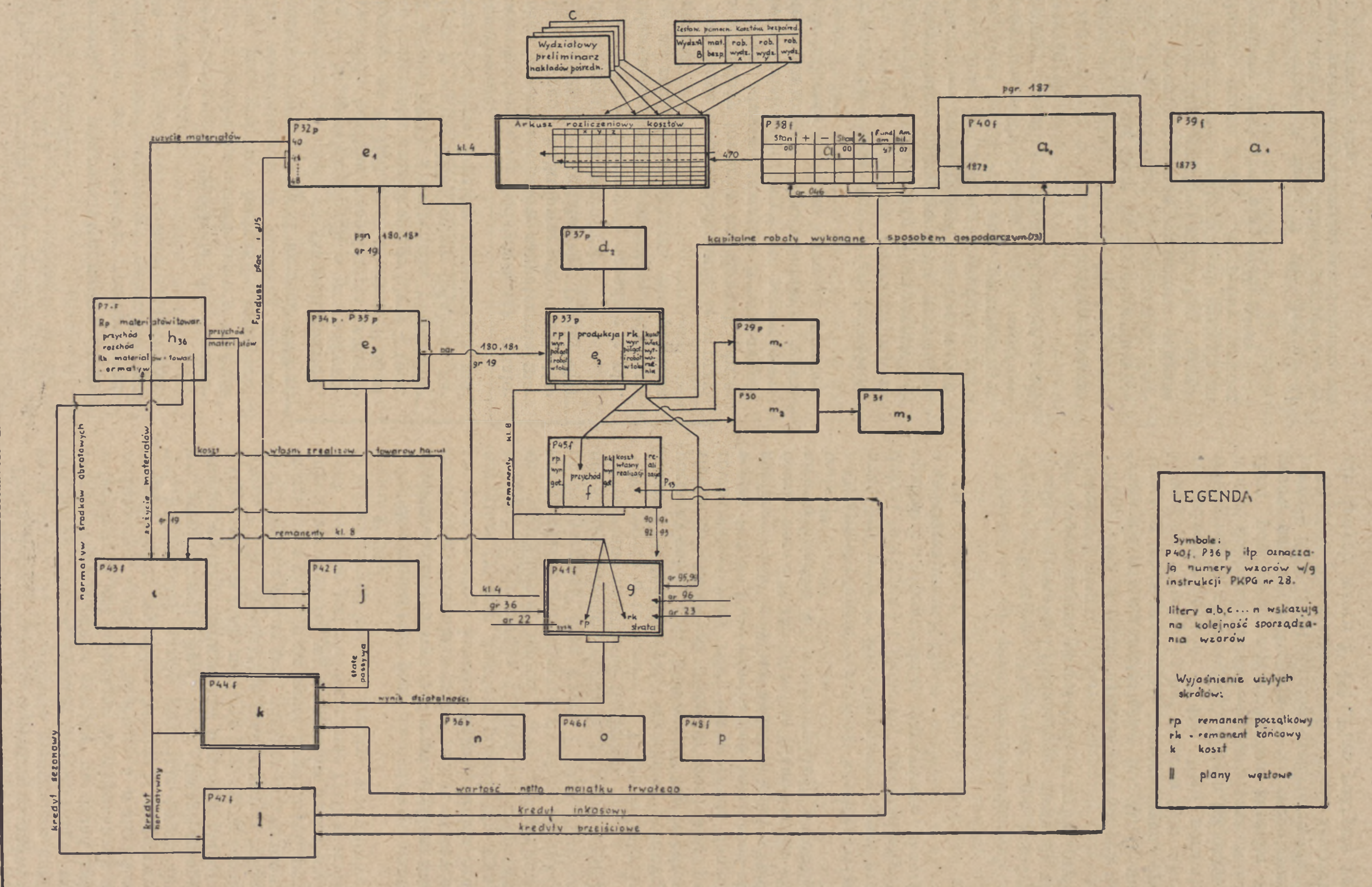
VIII.

Niezależnie od prac przeprowadzanych w Wydziale Kosztów Własnych, inne komórki działu księgowości i finansowego mogą się zająć opracowaniem pozostałych wzorów części finansowej planu.

Stopniowo, w miarę uzyskiwania danych dotyczących zużycia materiałów (kl. 3), tj. materiałów podstawowych, pomocniczych, opakowań itp. wypełniany być może w tym zakresie sukcesywnie wzór P 43f „Plan normatywów środków obrotowych". W tym też okresie winny dobiegać końca — prowadzone w ścisłym powiązaniu z planowaniem kosztów — prace, nad sporządzeniem planu zaopatrzenia i wzoru PZF „Plan obrotów materiałowych".

Możliwe jest wreszcie jednoczesne zestawienie danych wzoru P 44f „Plan pokrycia nor-

SCHEMAT POWIĄZANIA WZORÓW PLANOWANIA FINANSOWEGO I KOSZTÓW WŁASNYCH ORAZ KOLEJNOŚCI ICH SPORZĄDZANIA

matywów środków obrotowych" z wyjątkiem pozycji dotyczących wyników działalności (straty, zyski, wpłaty z zysku itp.) oraz normatywu.

Z chwilą sporządzenia przez Komórkę Kosztów Własnych planowanego arkusza rozliczeniowego, a co za tym idzie planu nakładów do rozliczenia (wzór P 32p) możliwe staje się uzupełnienie planu normatywów w zakresie zapasów kl. 8, tj. wyrobów gotowych, półgotowych, robót w toku, odpadków oraz rozliczeń międzyokresowych czynnych (wzór P35p).

Pewne niedogodności przy kontroli tego planu wyniknąć mogą z umieszczenia we wzorze P 43f wyrobów półgotowych i robót w toku w jednej pozycji, choć podane w instrukcji zasady ich obliczania są odmienne. W związku z tym celowe wydaje się wykazanie wyrobów półgotowych i robót w toku w przeznaczonych na ten cel wierszach w dwu oddzielnych sumach.[6])

W miarę napływu danych, wynikających ze wzoru P 32p, a dotyczących funduszu płac i ubezpieczeń społecznych, oraz wzoru PZF, odnoszących się do zakupu, winny komórki finansowe ustalić „planowane pasywa stałe", wzór P 42f.

Po ukończeniu przez Komórkę Kosztów Własnych prac nad wzorem P 33p i ustaleniu kosztu własnego realizacji przystąpić można do wypełnienia wzoru P 45f „Plan rentowności operacyjnej". Dane tego wzoru uzgodnione w odpowiednich pozycjach z wzorem P 13p „Plan produkcji i rozchodu wg cen zbytu" pozwalają, dzięki ustaleniu główniejszych pozycji realizacji, podatku obrotowego oraz ewent. różnic wyrównawczych na zbudowanie „Planowanego rachunku wyników" wzór P 41f. Wzór ten musi być uzupełniony o pozycje zapasów wyrobów gotowych (wzór P 45f), wyrobów półgotowych i robót w toku na początek i koniec roku 1951 (wzór P 33p), nakładów (P 32p) oraz obrotów wewnętrznych (P 33p), jak też remanenty początkowe i końcowe odpadków, robót i usług odpłatnych oraz dochody obiektów pozazakładowych, nieuwidocznione w żadnym ze wzorów planu.

Wykazany we wzorze P 41f wynik działalności oraz wyliczona we wzorze P 42f suma pasywów stałych, we wzorze P 43f suma normatywów uzupełniają wzór P 44f „Plan pokrycia normatywów środków obrotowych".

Z kolei celowe wydaje się wypełnienie odpowiednich pozycji wzoru P 47f „Plan kredytów bankowych" a to: obliczenie kredytu normatywnego w oparciu o sporządzone już uprzednio wzory P 43f „Plan normatywów" oraz P 44f, określenie kredytów sezonowych i specjalnych na podstawie wzorów PZF, P 35p i P 33p, ustalenie kredytu inkasowego w powiązaniu ze wzorem P 45f i wreszcie zaplanowanie kredytu przejściowego w oparciu o wzór P 39f.

Równolegle do prac nad tymi wzorami postępować mogą czynności nad wypełnianiem wzoru P 48f „Plan przyśpieszenia obiegu środków obrotowych".

Ostatnim wreszcie planem, którego sporządzenie nie powinno być trudne, jest wzór P 46f „Ogólny plan finansowy", wynikający z danych wzorów P 39f, P 40f, P 41f, P 44f oraz P 47f w zakresie kredytów normatywnych.

IX.

Jednym z warunków, wpływających w sposób istotny na sporządzenie całości planu jest określenie w jakich terminach komórki wykonawcze wypełniają formularze planów odcinkowych.

Opracowanie terminów ukończenia prac nad poszczególnymi planami, ze względu na wzajemne zazębianie się i powiązanie planów jest szczególnie ważne, gdyż warunkuje niezakłóconą współpracę wszystkich komórek współdziałających przy opracowywaniu planu jako całości, umożliwiając jego terminowe złożenie.

Poruszone zagadnienie znaleźć może swe rozwiązanie w postaci harmonogramu prac, ustalającego terminy sporządzenia poszczególnych planów oraz komórki wykonawcze.

X.

Poprawne planowanie nierozerwalnie wiąże się z kontrolą planu. Pomijając zagadnienia kontroli wykonania planu, jako przekraczające ramy niniejszych rozważań, podkreślić należy znaczenie wstępnej kontroli planu.

Wstępna kontrola planu dotyczyć może planu jako całości i wówczas dokonywana jest w okresie przyjmowania planu przez właściwe władze zwierzchnie, lub też obejmuje poszczególne elementy planu w miarę jego konstruowania.

Jeżeli zagadnienie kontroli planu jako całości w chwili obecnej jest w pełni doceniane, to niestety kontrola „międzyoperacyjna" nie znalazła jeszcze u nas prawa obywatelstwa. Stan ten powoduje, że błąd formalny lub merytoryczny, przerosty itp. popełnione w planach, stanowiących punkt wyjściowy dla pozostałych planów, a zatem wpływające na kształtowanie odpowiednich wielkości, wykrywane są dopiero przy kontroli „całościowej", wywołując ko-

---

[6]) wydaje się, że nie będzie błędem, jeśli normatyw zapasu odpadków wg instrukcji „zapas niezbędny, przeznaczony dla realizacji zewnątrz" ustalony zostanie w wysokości połowy przeciętnie sprzedawanej partii odpadków. Nieuzasadniona jest bowiem konieczność utrzymywania zapasów odpadków dla sprzedaży na zewnątrz, a przeciwnie, dążyć należy do jak najszybszego upłynnienia odpadków, powstających w trakcie produkcji i niezużywanych w zakładzie.

nieczność przerobienia wszystkich planów pochodnych.

Nie wymaga dowodu twierdzenie, że jest to jedna z przyczyn opóźnień w składaniu planów.

Ciągła kontrola planów w trakcie ich sporządzania ze strony odpowiednich władz, a zwłaszcza planu obrotów materiałowych, planowanego arkusza rozliczeniowego kosztów i planu normatywów mogłaby dodatnio wpłynąć na usprawnienie przebiegu prac.

Uzupełnieniem tych czynności powinna być „samokontrola" ze strony planujących, polegająca na bieżącej konfrontacji liczb i wskaźników planu z odpowiednimi danymi władz nadrzędnych, okresów ubiegłych lub przodujących zakładów branży.

H. KWAPISIEWICZ

Analiza bilansu i sprawozdań przedsiębiorstw handlowych

(Dokończenie)

IV. ANALIZA WSKAŹNIKÓW FINANSOWYCH PRZEDSIĘBIORSTW HANDLOWYCH.

Analiza ogólnego stanu gospodarki finansowej przedsiębiorstw handlowych winna być poprzedzona:

1. zbadaniem środków obrotowych,
2. zbadaniem źródeł pokrycia środków obrotowych,
3. zbadaniem stanu środków trwałych,
4. zbadaniem stanu rozliczeń i zdolności płatniczej,
5. zbadaniem rentowności przedsiębiorstwa.

Podstawowym materiałem, którym posługujemy się przy analizie sytuacj finansowej — jest bilans, którego przykład — w formie skróconej — podany został w tablicy 12.

Tablica 12

Bilans sklepu uniwersalnego — stan na 1 kwietnia (w tys. rb.)

Wyszczególnienie grup		Na 1 stycznia	Na 1 kwietnia
AKTYWA			
I.	Zapasy towarów, surowców i wyrobów gotowych (towary w drodze, na składach, w sklepach oraz ich koszty zakupu itp.	79.509	71.027
II.	Normowane aktywa, pokrywane całkowicie ze środków własnych (opakowanie, kasa, r-k bieżący, przedmioty nietrwałe)	1.771	2.544
III.	Inne wartości towarowo-materiałowe (głównie działalności pozazakładowej)	—	—
IV.	Przedmioty celowego kredytowania (akredytywy, rozrachunki specjalne, czeki transportowe itp.)	2.036	860
V.	Należności i inne aktywa	1.405	712
VI.	Roboty kapitalne	8	185
VII.	Majątek trwały i środki oddane	13.944	24.245
	Bilans	98.673	99.573
PASYWA			
I.	Kredyty różne i detaliczne marże towarowe	4.946	4 234
II.	Kredyty a obrót towarowy	27.544	41.440
III.	Kredyty na inne wartości towarowo-materiałowe	—	—
IV.	Celowe kredyty Banku Państwowego	—	—
V.	Wierzyciele, fundusze specjalne i inne pasywa	23.392	7.580
VI	Celowe finansowanie i celowe wpływy (wpływy na przedszkola, szkolenie kadr itp.)	26	80
VII.	Inne pozycje wyrównawcze	—	—
VIII.	Finansowanie robót kapitalnych	8	173
IX.	Fundusze własne	42 757	46.066
X.	Stałe pasywa	—	—
	Bilans	98.673	99.573
	Pasywa przyrównane do stałych	1.247	2.653

1. Analiza środków obrotowych

Wielkość środków obrotowych przydzielanych przez państwo przedsiębiorstwu handlowemu zależy bezpośrednio od wielkości obrotu towarowego. Przedsiębiorstwa winny stale dążyć do jak najskuteczniejszego przyśpieszenia obiegu środków obrotowych, gdyż przyśpieszenie to nie tylko zwalnia ich część na potrzeby ogólnopaństwowe, ale wydatnie skraca okres obrotu towarów, przyśpieszając tym samym proces socjalistycznej reprodukcji rozszerzonej.

Normowane środki obrotowe przedsiębiorstw handlowych składają się z następujących trzech grup:

1. zapasy towarowe w drodze, na składach. w magazynach i przechowalniach,
2. środki pieniężne w kasie, w drodze, na rachunkach rozliczeniowym i bieżącym w Banku Państwowym,
3. przedmioty nietrwałe, opakowanie i in.

Dla prowadzenia normalnej działalności przedsiębiorstwa handlowego konieczne jest istnienie zapasów towarowych. Jednak zbyt wielkie nagromadzenie towarów staje się poważną przeszkodą w normalnej pracy przedsiębiorstwa, szczególnie nagromadzenie towarów nie znajdujących nabywców zamraża środki obrotowe, przez co obniża rentowność przedsiębiorstwa.

Dla zapewnienia normalnej pracy przedsiębiorstwo powinno posiadać ściśle określoną ilość niezbędnych w obrocie towarowym środków pieniężnych. Ale i w tym wypadku winny być ściśle przestrzegane ustalone normatywy.

Analizując środki obrotowe należy przede wszystkim ustalić zmiany ich składu, powstałe w ciągu okresu sprawozdawczego. Otrzymujemy to przez porównanie danych sprawozdawczych na koniec i początek okresu, a także przez porównanie wielkości rzeczywistych z planowanymi. Ustalenie to może być sporządzone w oparciu o następujące zestawienie (patrz tablica 13)

Tablica 13

(w tys. rb.)

Lp.	GRUPY I POZYCJE AKTYWÓW BILANSU	SUMA: Na początek okresu spraw.	SUMA: na koniec okresu sprawozdawczego: Wykonanie	SUMA: na koniec okresu sprawozdawczego: Plan	Odchylenie od planu (4—5)	Zmiana od początku okresu spraw. (4—3)
1	2	3	4	5	6	7
	I. Zapasy towarów					
1	Towary w drodze	2.440	3.960	—	—	+ 1.520
2	Towary w sklepach detal. i magazynach półhurtowych	77.000	67.000	—	—	— 10.000
3	Koszty handlowe, przypadające na remanent towar.	69	67	—	—	— 2
4	Razem (1 + 2 + 3)	79.509	71.027	—	—	— 8.482
	Wyłącza się z sumy zapasów towarowych					
5	Towary sezonowe i dostarczone przedterminowo	—	—	—	—	—
6	Różnice budżetowe, nadwyżki i podatek obrotowy, przypadające na remanent niesprzedanych towarów	—	—	—	—	—
7	Niezrealizowana marża detaliczna	4.946	4.234	—	—	— 712
8	Razem (5 + 6 + 7)	4.946	4.234	—	—	— 712
9	Zapasy towarów wg kosztu nabycia (4 — 8)	74.563	66.793	68.800	— 2.007	— 7.770
	II. Normowane aktywa, pokrywane całkowicie z funduszów własnych					
10	Środki pieniężne	800	1.570	1.000	+ 570	+ 770
11	Opakowanie, wydatki przyszłych okresów i inne aktywa	971	974	813	+ 161	+ 3
12	Razem (10 + 11)	1.771	2.544	1.813	+ 731	+ 773
	Ogółem aktywa normowane (9 + 12)	76.334	69 337	70.613	— 1.276	— 6 997

Z tabeli powyższej widzimy, że zapasy towarowe na koniec kwartału zmniejszyły się na poważną sumę (7.700 tys. rb.), a normowane aktywa, pokrywane całkowicie z funduszów własnych, przeciwnie — znacznie wzrosły (773 tys. rb.). Struktura zatem środków obrotowych w ciągu kwartału wyraźnie uległa pogorszeniu— wzrosła bowiem suma środków pieniężnych i innych aktywów normowanych, przy jednoczesnym obniżeniu sumy zapasów towarowych. Mają tu miejsce poważne odchylenia od planu. Rzeczywiste zapasy towarowe na koniec okresu są

o 2.007 tys. rb. niższe od planowanych, a pozostałe normowane aktywa przekraczają plan o 731 tys. rb. (Zestawienie tych cyfr jest też niekorzystne dla przedsiębiorstwa).

2. Analiza źródeł pokrycia środków obrotowych.

Po zapoznaniu się z wielkością i strukturą środków obrotowych konieczne jest zbadanie źródeł ich pokrycia — w jakim stopniu są one pokryte z funduszów własnych, a w jakim z funduszów obcych.

Dla określenia wysokości funduszów własnych, zaangażowanych w obrocie handlowym, musimy posiadać dane o wielkościach funduszów własnych i zrównanych z nimi oraz o środkach trwałych i oddanych.

Do funduszów własnych należą: Fundusz statutowy i zysk. Z funduszami własnymi zrównuje się tzw. stałe pasywa, które chociaż nie są własnością przedsiębiorstwa, ale na skutek długotrwałego dysponowania nimi przez przedsiębiorstwo rola ich jako źródła finansowego przyrównana jest do roli funduszów własnych. Na pozycje te składają się salda takich rachunków, jak: zobowiązania wobec banku spółdzielczego z dawnych lat, wpłaty na udziały, długoterminowe rozliczenia z tytułu przyjętych środków trwałych, itp.

Ponieważ istniejąca praktyka rozliczeń z dostawcami i innymi wierzycielami umożliwia przedsiębiorstwu handlowemu stałe posługiwanie się określoną sumą wierzytelności, część ich (ewidencjonowanych w grupie V pasywów) przyrównujemy do stałych pasywów (ewidencjonowanych w gr. X). Będą to następujące pozycje:

1. Dostawcy za akceptowane rachunki.
2. Odbiorcy.
3. Organizacje gospodarcze i instytucje z tytułu innych rozliczeń.
4. Robotnicy i urzędnicy z tytułu wynagrodzeń.
5. Rozliczenia międzyokresowe bierne.
6. Rozliczenia z tytułu podatku obrotowego.

Wysokość tych pozycji podawana jest w sumach przewidzianych planem finansowym.

Tak więc na pojęcie „stałe pasywa" składają się:

1. rachunki, których salda figurują w grupie X pasywów, oraz
2. część pozycji ewidencjonowanych w grupie V pasywów w wysokości określonej planem finansowym, a wykazanej w załączniku I do bilansu.

Rozporządzając danymi bilansu możemy łatwo ustalić wysokość funduszów własnych w obrocie handlowym: od ogólnej sumy własnych i zrównanych z nimi funduszów odejmujemy sumę środków trwałych i oddanych, a otrzymana różnica będzie wielkością funduszów własnych, przeznaczonych na sfinansowanie środków obrotowych (patrz tabl. 14).

Tablica 14

Obliczenie znajdujących się w obrocie funduszów własnych i z nimi zrównanych. (w tys. rb.)

Wyszczególnienie grup i pozycji bilansu	Na 1 stycznia	Na 1 kwietnia	Wyszczególnienie grup i pozycji bilansu	Na 1 stycznia	Na 1 kwietnia
AKTYWA			PASYWA		
VII. Środki trwałe i oddane			**IX. Fundusze własne**		
Majątek trwały	3.866	3.836	Fundusz statutowy	29.839	30.219
Zakończone roboty kapitalne w dzierżawionym maj. trwałym	253	211	Zysk do okresu sprawozdawczego	12.918	12.918
Wypłaty z zysku do budżetu	9.825	12.125	Zysk za okres sprawozdawczy	—	2.929
Przelew na Fundusz Dyrektora	—	73	Razem	42.757	46.066
Przelew nadwyżek środków obrotowych	—	8.000	**X Stałe pasywa**	—	—
Razem	13.944	24.245	**V. Wierzyciele, fundusze specjalne i inne grupy pasywów**		
Saldo — suma funduszów własnych i stałych pasywów, znajdujących się w obrocie (nadwyżka pasywów nad aktywami)	30.060	24.474	Dostawcy za akceptowane rachunki	270	890
			Odbiorcy i klienci	75	1.500
			Organiz. gosp. i instytucje z tytułu innych rozliczeń	95	100
			Robotnicy i urzędnicy z tytułu wynagrodzeń	87	147
			Rozliczenia międzyokresowe bierne	—	15
			Rozliczenia z tytułu podatku obrotowego	720	1
			Razem	1.247	2.653
Ogółem	44.004	48.719	Ogółem	14.004	48.719

Z tablicy tej widzimy, że suma funduszów własnych w obrocie zmniejszyła się na koniec okresu sprawozdawczego w porównaniu z okresem początkowym o 5.586 tys. rb. (30.060 tys. rb. minus 24.474 tys. rb.).

Zestawienie powyższe jest niewystarczające dla scharakteryzowania środków obrotowych. Konieczne jest w tym wypadku porównanie otrzymanych danych rzeczywistych z planowanymi.

Wynik tego porównania przedstawiony jest na tablicy 15.

Tablica 15

Znajdujące się w obrocie fundusze własne i zrównane z nimi. (w tys. rb.)

Wskaźniki	Na początku okresu spraw.	Na koniec okresu spraw.
Plan	28.600	22.400
Wykonanie	30.060	24.474
Odchylenie	+ 1.460	+ 2.074

Na podstawie tego zestawienia możemy stwierdzić, że sklep uniwersalny, tak na początku, jak i w końcu okresu sprawozdawczego miał własnych funduszów obrotowych daleko więcej, aniżeli było to przewidziane planem.

Czy celowo zostały wykorzystane własne fundusze obrotowe oraz ich nadmiar, wykaże nam dalsza analiza. W tym celu musimy określić udział własnych środków w regulowaniu należności za zapasy towarowe. Punktem wyjściowym dla ustalenia tej wielkości są dane cyfrowe z tablicy 16

W obrocie przez własne fundusze pokrywane są przede wszystkim także normowane aktywa, jak: środki pieniężne, opakowanie, wydatki przyszłych okresów i inne aktywa. Reszta funduszów pokrywa różnicę między zapasami materiałowo-towarowymi (niehandlowymi), a przewidzianymi na nie kredytami banku, a także różnicę między obiektami (przedmiotami) celowego kredytowania, a faktycznie otrzymanymi na nie kredytami.

Pozostałe (po tym odliczeniu) fundusze obrotowe zalicza się na częściowe pokrycie należności za towary.

Dane z tej tablicy (16) wykazują, że suma środków własnych w zapasach towarowych została obniżona o 4.583 tys. rb. (26.384 tys. rb. minus 21.801 tys. rb.) w porównaniu z cyfrą na początku okresu sprawozdawczego. Tłumaczy się to w pierwszym rzędzie zmniejszeniem sumy funduszów własnych i zrównanych z nimi. Podana w tablicy 16 suma własnych środków obrotowych pokrywa należności za zapasy towarowe tylko częściowo, dlatego też musimy ustalić stopień ich udziału w pokryciu tych zapasów (tablica 17).

Tablica 16

Obliczenie udziału funduszów własnych i z nimi zrównanych w zapasach towarowych. (w tys. rb.)

Wyszczególnienie grup bilansu	Na 1 stycznia	Na 1 kwietnia	Wyszczególnienie grup bilansu	Na 1 stycznia	Na 1 kwietnia
AKTYWA			PASYWA		
II. Normowane aktywa pokrywane całkowicie z własnych funduszów			**Własne i zrównane z nimi fundusze w obrocie handlowym** (dane z tabl. 15)	30.060	24.474
Środki pieniężne	850	1.000	**III. Pożyczki na inne wartości towarowo-materiałowe**	—	—
Opakowanie, wydatki przyszłych okresów i inne aktywa	790	813	**IV. Celowe kredyty Banku Państwowego**	—	—
Razem	1.640	1.813			
III. Inne wartości towarowo-materiałowe	—	—			
IV. Obiekty celowego kredytu					
Akredytywy, rachunki specjalne i limitowane, czeki transportowe	—	—			
Żądanie płatnicze w inkasie	2.036	860			
Razem	2.036	860			
Ogółem	3.676	2.673			
Saldo — suma własnych i zrównanych z nimi funduszów w zapasach towarowych (nadwyżka pasywów nad aktywami)	26.384	21.801			
Ogółem	30.060	24.474	Ogółem	30.060	24.474

Tablica 17

Ustalenie wysokości udziału funduszów własnych i obcych w pokryciu należności za zapasy towarowe.

Zapasy towarowe i źródła ich pokrycia	(w tys. rb) Na 1 stycznia	Na 1 kwietnia
I. Zapasy towarowe		
Zapasy towarowe wg kosztu nabycia (z tabl. 13)	74.563	66.793
II. Źródła pokrycia zapasów towarowych		
Fundusze własne w zapasach towarowych (z tabl. 16)	26.384	21.801
Udział fund. własn. w zapasach towarowych w %	35,4	32,6
Kredyty Banku Państwowego na obrót towarowy	27.544	41.440
Udział kredytów bankowych w zapasach towarowych w %	36,9	62.1
Wierzyciele	20.635	3.552
Udział wierzycieli w zapasach towarowych w %	27.7	5.3

W tablicy podane są wskaźniki charakteryzujące prawidłowość wykorzystania funduszów obrotowych. Na podstawie tych danych możemy wyciągnąć następujące wnioski:

1. sklep uniwersalny całkowicie wykorzystał kredyty bankowe,
2. znacznie obniżył udział wierzytelności w pokryciu należności za zapasy towarowe,
3. faktyczny udział funduszów własnych w zapasach towarowych w porównaniu z planem został przekroczony o 2.6% (normatyw pokrycia środkami własnymi wynosił 30%).

3. Analiza środków nieobrotowych

Środki nieobrotowe — jak sama nazwa wskazuje — w odróżnieniu od towarów i środków pieniężnych, bezpośrednio nie uczestniczą w obrocie. Tym niemniej środki trwałe są niezbędnym warunkiem normalnej działalności przedsiębiorstw handlowych.

Rozróżniamy 3 grupy środków nieobrotowych:

1. Majątek trwały
2. Środki oddane
3. Inwestycje.

Analizując środki trwałe i oddane konieczne jest z jednej strony określenie stopnia wykonania planu rozszerzenia (rozbudowy) i odnowienia środków trwałych, a z drugiej strony dokładne zbadanie czy suma ich nie przewyższa rzeczywiście wymaganej wysokości.

Ażeby zanalizować zmiany zaszłe na rachunkach środków trwałych w danym okresie, wg poszczególnych grup, musimy korzystać z danych księgowości analitycznej.

Analizę środków oddanych rozpoczynamy od formalnego sprawdzenia pozycji bilansowych dla stwierdzenia legalności oddania lub wycofania funduszów (w każdym wypadku oddzielnie).

Analiza nakładów inwestycyjnych sprowadza się do skontrolowania:

1. prawidłowości formalnego załatwienia,
2. wykonania planu inwestycji wg wielkości i wartości,
3. przestrzegania terminów oddania nowych obiektów do eksploatacji.

Przy rozpatrywaniu powyższych punktów dane bilansu mogą służyć tylko jako punkt wyjściowy. Poza tym będziemy korzystać z danych księgowości analitycznej.

Sprawdzając prawidłowość formalnego załatwienia konieczne jest ustalenie przez kogo i kiedy wydane było zezwolenie na prowadzenie robót kapitalnych. Wyjaśniwszy to należy skontrolować czy przedsiębiorstwo posiada plany i kosztorysy na prowadzone roboty i czy takowe są zaakceptowane przez odpowiednie czynniki nadrzędne. Następnie ustalamy (posługując się planem finansowym) w jakim stopniu nowe inwestycje, remont kapitalny czy zakup majątku trwałego zostały sfinansowane ze środków przewidzianych planem, zwróciwszy szczególną uwagę na wykorzystanie w tym wypadku własnych środków obrotowych. Należy również porównać rzeczywisty koszt poszczególnych obiektów z preliminowanym oraz ustalić odchylenia, następnie rozpatrzeć przyczyny, które je spowodowały.

Reasumując — możemy powiedzieć, że zasadniczym zadaniem analizy nakładów inwestycyjnych jest dokładna kontrola:

1. wykonania planu inwestycyjnego,
2. preliminarza inwestycji,
3. terminów oddania obiektów do eksploatacji.

4. Analiza rozliczeń i zdolności płatniczej

Realizowanym przez przedsiębiorstwo handlowe operacjom towarzyszą konieczne rozliczenia z dostawcami; należy jednak zaznaczyć, że przedsiębiorstwa handlowe, przestrzegając stale

dyscypliny finansowej, mogą doprowadzić konta „należności“ i „zobowiązania“ do wysokości minimalnej.

Szczególnie należy się zająć zanalizowaniem konta „należności“. W badanym przez nas sklepie uniwersalnym ogólna suma należności zmniejszyła się o 693 tys. rb., niezależnie od tego wysokość niektórych pozycji, jak: dłużnicy z tytułu roszczeń, organizacje gospodarcze, urzędy i osoby z tytułu różnych rozliczeń, należności sporne — nie tylko nie zmalała, lecz przeciwnie — wzrosła. Jest to zjawiskiem ujemnym i szczególnie niepokojącym, jeżeli chodzi o należności sporne i roszczenia klientów.

Tablica 18

Stan rozliczeń z dłużnikami i wierzycielami (w tys. rb.)

Dłużnicy	Na 1.I.	Na 1.IV.	Odchylenie	Wierzyciele	na 1.I.	na 1.IV.	odchylenie
Faktury w inkasie nie wykupione w terminie	3	—	— 3	Odbiorcy z tyt. otrzymanych zaliczek	1.655	1.947	+ 292
Dłużnicy z tytułu roszczeń	145	239	+ 94	Dostawcy za akceptowane r-ki	6.406	5.062	—1.344
Dostawcy z tytułu rozliczeń	1	—	— 1	Organ. gosp. urzędy i osoby z tyt. innych rozliczeń	212	158	— 54
Organ gosp. urzędy i osoby z tyt. różnych rozliczeń, robotnicy i urzędnicy	8	28	+ 20	Robotnicy i urzędnicy	174	294	+ 120
Należności sporne	248	194	— 54	Rozliczenie z budżetem tyt. podatków, opłat i innych rozliczeń	2	13	+ 11
Należności zasądzone	31	37	+ 6				
Rozliczenia z budżetem z tyt. podatków, opłat i innych rozliczeń	966	212	— 754				
Zaliczki do rozliczenia	3	2	— 1				
Ogółem	1.405	712	— 693	Ogółem	8.449	7.474	— 975

Inny charakter posiada konto „zobowiązania“. Suma ta tworzy się na skutek istniejącego systemu rozliczeń z dostawcami. Ustalony termin na przygotowanie faktur za otrzymane towary, jak i usługi, jak gdyby uwarunkowywuje określoną wysokość zobowiązań. Na tej podstawie niektóre pozycje zobowiązań zrównane są ze stałymi pasywami. Tym niemniej jednak należy dążyć do zredukowania tych sum do możliwie minimalnej wysokości.

5. Analiza rentowności (wyników finansowych).

Rentowność jest najważniejszym spośród wszystkich wskaźników działalności gospodarczej przedsiębiorstwa, gdyż charakteryzuje wynik jego pracy, zysk lub stratę przedsiębiorstwa.

Analizę rentowności rozpoczynamy od określenia ogólnego wyniku działalności, tj. od ustalenia salda zysku lub straty. Salda te znajdziemy w bilansie, a zatem z bilansu otrzymujemy materiał wyjściowy dla przeprowadzenia analizy.

Ponieważ jednak w bilansie mamy podane tylko ogólne cyfry — będziemy posługiwać się danymi, umieszczonymi w rachunku wyników (patrz tabl. 19).

Tablica 19

Rachunek Wyników — planowy i rzeczywisty (w tys. rb.)

Koszty i straty	Plan	Wykonanie	Dochody i zyski	Plan	Wykonanie
Koszty handlowe	2.805	2.521	Zysk brutto z realizacji towarów	5.058	5.283
Rabaty	48	53	Otrzymane: kary, grzywny i odszkodowania	—	200
Straty z tyt. umorzenia należności dłużników za manka, marnotrawstwa i kradzież	—	6	Nadwyżki wartości materiał.-towarow. i pieniężnych	—	36
Straty z tyt. umorzenia innych należności od dłużników	—	49	Umorzenie zobowiązań wskutek upływu terminowego przedawnienia powództwa	—	38
Inne straty	—	5	Różne dochody	—	6
Ogółem	2.853	2.634	Ogółem	5.058	5.563
Saldo zysku netto (grupa IX bilansu)	2.205	2.929			
Bilans	5.058	5.563	Bilans	5.058	5.563

Tablica ta zawiera porównanie danych rzeczywistych z planowanymi. Z porównania tego wynika, że sklep uniwersalny otrzymał sumę czystego zysku wyższą o 724 tys. rb od planowanej. Otrzymany wynik świadczy o wysokiej rentowności danego sklepu. Możemy też określić czynniki, które wpłynęły bezpośrednio na zwiększenie zysku netto — sklep ten, niezależnie od przekroczenia planu akumulacji, znacznie obniżył koszty obrotu.

Rentowność zależy od wykonania planu narzutów i od przestrzegania planu kosztów obrotu, jest ona wprost proporcjonalną do realizowanego narzutu i odwrotnie proporcjonalna do poziomu kosztów obrotu.

Tablica 20

Narzuty, koszty obrotu i rentowności (w % do obrotu)

Plan			Wykonanie			Odchylenie rentowności		
							różnice	
Narzut	Koszty obrotu	Rentowność	Narzut	Koszty obrotu	Rentowność	Ogólne (6 — 3)	narzutu (4 — 1)	kosztów obrotu (5 — 2)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
5,7	3,2	2,5	5,6	2,7	2,9	+ 0,4	— 0,1	+ 0,5

Tablica 20 informuje nas o przekroczeniu planu rentowności. Ale jednocześnie wskazuje, że poziom rentowności mógłby być jeszcze wyższy, gdyby sklep wykonał w całości plan realizowanych narzutów. W związku z tym omówimy szczegółowiej zagadnienie narzutów.

Suma ogólnej akumulacji (realizowanego narzutu) jest wprost proporcjonalna do wielkości obrotu towarowego. Jednakże przy tym nie możemy nie uwzględnić zmian, które nastąpiły w asortymencie sprzedawanych towarów. Towary posiadają różne własności technologiczne, wymagają różnych środków transportowych, przechowywania i sprzedaży, co w określony sposób wpływa na poziom kosztów dystrybucji.

Np.: ustalone narzuty na niektóre grupy towarów w badanym przez nas sklepie są następujące:

Materiały włókiennicze	2.5%
Wyroby tytoniowe	5.0%
Zabawki	17.2%

A zatem zmiana struktury obrotu towarowego wpłynie i na wielkość średniego procentu narzutu (w sklepie, jako całości). Zwiększenie w obrocie ciężaru gatunkowego, np. zabawek, podwyższy nieco i średni procent narzutu całego sklepu. Przy zmianie struktury obrotu w przeciwnym kierunku, średni procent narzutu będzie się obniżał.

W ten sposób jednym z warunków wykonania planu realizowanego narzutu jest wykonanie planu obrotu towarowego nie tylko w całości, lecz i wg asortymentu.

Tablica 21

Dane planowane i sprawozdawcze o obrocie towarowym i narzutach

Wskaźniki	Plan	Wykonanie	Odchylenie
Suma obrotu z realizacji towarów (w tys. rb)	88.500	94.000	+ 5.500
Narzut (w %)	5.715	5.620	— 0.095
Suma narzutu (w tys. rb)	5.058	5.283	+ 225

Na podstawie powyższego zestawienia możemy ustalić wpływ obu czynników na sumę narzutu. Akumulacja z realizacji towarów (realizowany narzut) określa wysokość zysku brutto. Ale musimy też uwzględnić wpływ innych czynników, a przede wszystkim podstawowego, jakim jest zmiana wysokości kosztów handlowych. Tak więc obniżenie kosztów handlowych jest ważnym narzędziem w walce o systematyczny wzrost zysku, o wysoką rentowność przedsiębiorstw handlowych.

Oprócz tego na wysokość czystego zysku wywierają wpływ tzw. „straty i zyski nieplanowane".

Nieplanowane straty i zyski są niestety zjawiskiem dość powszechnym. Powstając przeważnie w wyniku złej gospodarki — nieplanowane straty osiągają czasami tak poważne rozmiary, że decydują o ostatecznym wyniku działalnością przedsiębiorstwa, obniżając oczywiście ich rentowność. Analizując nieplanowane straty należy je zbadać bardzo dokładnie — ustalić rzeczywiste przyczyny, które wywołały te straty i ujawnić osoby za nie odpowiedzialne.

* * *

Systematycznie przeprowadzana analiza zasadniczych wskaźników staje się ważnym narzędziem w walce o wykonanie planów państwowych oraz zleconych zadań w dziedzinie rozwoju obrotu towarowego, w walce o stałe obniżanie kosztów obrotu, o zlikwidowanie nieplanowanych strat, a tym samym umacnia i usprawnia sytuację finansową przedsiębiorstw sowieckiego handlu.

Rozliczenie robocizny

(Opracowanie monograficzne)

Kontynuując rozpoczętą w Nr 5 Biuletynu BOR serię publikacji o charakterze monograficznym, zamieszczamy poniżej dwa dalsze opsy rozliczeń robocizny w zakładach o odmiennym typie produkcji i kalkulacji.

Poprzednie monografie dotyczyły: zakładu A, którego produkcja miała charakter seryjny i zakładu B o produkcji indywidualnej, stosujących kalkulację doliczeniową (narzutową) dla zleceń jednostkowych względnie seryjnych.

Dla opisanych poniżej zakładów C i D charakterystyczna jest natomiast produkcja masowa, względnie wieloseryjna, w związku z czym stosuje się kalkulacje sortymentową względnie procesową.

Szczególny nacisk położono w opisach zakładów na technikę przekształcenia robocizny zgrupowanej wg oddziałów „macierzystych", to jest tych oddziałów, do których pracownicy przynależą organizacyjne (kompetencyjnie) i w ramach których otrzymują wypłaty, na układ według miejsc wykonywania zleconych im prac, a zatem i miejsc powstawania (stanowisk) kosztów robocizny.

C.

I. UWAGI OGÓLNE

Opis niniejszy dotyczy jednego z większych zakładów przemysłowych, zatrudniającego kilka tysięcy robotników i prowadzącego produkcję o charakterze jednolitym.

Przy czynnościach związanych z rozliczeniem i zaksięgowaniem robocizny biorą udział następujące komórki organizacyjne:

a) techniczna,
b) Oddziały ruchu,
c) Rachuba płac,
d) Koszty własne,
e) Księgowość finansowa.

Dokumentacja rozliczeń robocizny dokonywana jest przy pomocy:

a) Kart zarobkowych,
b) Zestawień wykonania norm robocizny zleceniowej,
c) Zestawień robocizny i świadczeń,
d) Rozdzielników Oddziałowych,
e) Rozdzielników świadczeń warsztatu,
f) List płac.

Zgodnie z umową zbiorową dla danego przemysłu obowiązującym systemem płac jest akord zespołowy z premią, dotyczący głównie pracowników, zatrudnionych bezpośrednio przy wytwarzaniu w działach produkcji podstawowej, akord indywidualny z premią, mający przeważnie zastosowanie przy robociźnie zleceniowej w działach pomocniczych, ponadto zaś płaca godzinowa dla robotników rezerwowych oraz godzinowa, względnie dniówkowa— przy robociźnie pośredniej — ogólnej (robotnicy porządkowi, transportowi itp.).

Umowa zbiorowa przewiduje trzy taryfy płac: A, B, C, przy czym dwie pierwsze (A i B) odnoszą się do robót akordowych, pozostała do robót zleceniowych i „dniówkowych". Teoretycznie, określona płaca za godzinę odnoszona jest do określonej kategorii roboty w danym czasie wykonywanej, a zatem nie jest na stałe związana z osobą pracownika. W praktyce jednak, z uwagi na to ,że posiadane kwalifikacje decydują o przydziale roboty, można raczej mówić o stałych stawkach poszczególnych robotników.

Celem wyliczenia płacy akordowej pracowników produkcji podstawowej pracujących w akordzie zespołowym, komórka techniczna podaje dla każdego oddziału okresową normę ilościową produkcji w odniesieniu do jednej zmiany (każda z trzech zmian danego oddziału jest zatem samodzielnym zespołem objętym akordem zespołowym). Po stwierdzeniu na końcu okresu ilości wykonanej przez zespół — komórka techniczna porównuje ją z normą, ustala procent wykonania i podaje go Rachubie płac.

Przy tzw. robociźnie zleceniowej robotnicy płatni są według zasad indywidualnego akordu z premią, przy czym stosowana jest zachęta akordowa. Przy każdej robocie akordowej otrzymują oni czas zadany, a czas rzeczywisty wykonania kontrolowany jest na oddziale, bezpośrednio po wykonaniu roboty.

Premiowanie nie jest stosowane w odniesieniu do tzw. „pracowników rezerwowych" jak i godzin przestoju.

Z uwagi na „bezzleceniowy" charakter produkcji nie są stosowane karty robocze dla poszczególnych operacji.

Dane rzeczowe i wartościowe nanoszone są wprost na kartę zarobkową, zawierającą miesięczne zestawienie przepracowanych godzin jednego robotnika oraz obliczenie jego zarobku miesięcznego.

II. KARTY ZAROBKOWE

a) Oddziały ruchu.

Karta zarobkowa jest wystawiana w 1 egzemplarzu i przechowywana przez oddziałowego kontrolera czasu, który codziennie wpisuje do niej rzeczywiste, przepracowane przez danego pracownika we właściwym dniu godziny *) z określeniem: rodzaju robocizny, względnie numeru zlecenia (przy robociźnie zleceniowej) i symbolu stanowiska **), podając jednocześnie słowne określenie kwalifikacji (np. „pierwszy obsługujący"), nr agregatu i zmiany (kol. 21).

Określenie rodzaju robocizny polega na podaniu w kolumnie 19 karty zarobkowej, bądź symbolu 410-0, oznaczającego robociznę bezpośrednią związaną wprost z wyprodukowaniem wyrobów, bądź też symbolu 410-2 dla oznaczania robocizny pośredniej, tzw. ogólnej tj. robocizny personelu pomocniczego. Trzecim rodzajem robocizny jest robocizna zleceniowa, oznaczana w dalszych zestawieniach i w księgowości symbolem 410-1, a w karcie zarobkowej — samym numerem zlecenia, obejmująca roboty kapitalne, roboty naprawcze itp.

W układzie pionowym karty zarobkowej, prócz zasadniczej środkowej części, przeznaczonej do wpisywania godzin przepracowanych w akordzie, przewidziano równoległe poziome grupy rubryk dla ewidencji godzin normalnych (nieakordowych) oraz dla ustalenia godzin

*) Niezależnie od kontroli na oddziale stosowana jest kontrola czasu wejścia i wyjścia za pomocą zegara kontrolnego i kart zegarowych. Z końcem miesiąca następuje „konfrontacja" karty zegarowej danego robotnika z jego kartą zarobkową.

**) W zasadzie w kolumnie 20 karty zarobkowej podawany jest symbol stanowiska macierzystego; wyjątek stanowi wypadek, kiedy robotnik delegowany jest na inny oddział, wówczas wstawia się symbol stanowiska „wypożyczającego".

nadliczbowych, świątecznych, nocnych itd., przy czym układ karty umożliwia stwierdzenie, przy jakiej robocie te ostatnie wystąpiły.

Przy robociźnie zleceniowej, płatnej według zasad indywidualnego akordu, dane kontroli, dotyczące czasu rzeczywistego oraz zadanego, zapisywane są w miesięcznym zestawieniu oddziałowym oddzielnie dla każdego robotnika.

Po zakończeniu miesiąca oddziałowy kontroler czasu oblicza miesięczny, przeciętny pro-

1	3. Zestawienie miesięczne przepracowanych godzin i obliczenie zarobku miesięcznego Symbol — Nu — nieobecny usprawiedliwiony — Nn — nieobecny nieusprawiedliwiony — Ut — urlop taryfowy — Ch — choroba — Ub — urlop bezpłatny — Wp — wypadek	4
2 Wydział		

5 Dzień miesiąca	1	2	3—29	30	31	7 Ilość godz.	8 Stawka zarobk.	9 Zachęta akord.	10 Współ premii	11 % premii	12 Zarobek zł	gr
13 Godz. nadliczbowe 1,2 50%												
14 Godz. nadl. dalsze 100%												
15 Niedziela i święta 100%												
16 Dod. za godz. nocne 10%												
17 Dodatek socjalny												

18	19 Konto zamów.	20 Konto ruchu	21 Czynność	21a Suma
Godz. przepracowane w akordzie				
22 Suma godzin akordowych				
23 Godz. normalne				
24 Suma godzin normalnych				

25 Biuro ruchu	26 Rachmistrz	27 Kontr-rachmistrz	28 Kontrola ogólna	29	30 Ogólny zarobek brutto

Dokumenty i czynności / Komórki organizacyjne	Komórka techniczna	Oddziały ruchu	Rachuba płac	Koszty własne	Księgowość finansowa
1. Sporządzenie zestawienia wykonania norm produkcji podstawowej	N. PP.		N PP.		
2. Sporządzenie zestawienia wykonania norm robocizny zleceniowej		N. RZ	N RZ		
3. Przekazanie wypełnionych częściowo kart zarobkowych przez oddziałowych kontrolerów czasu		K.Z.			
4. Wyliczenie zarobków w kartach zarobkowych			K.Z.		
5. Sporządzenie zestawienia robocizny i świadczeń na podstawie kart zarobkowych według oddziałów macierzystych			Z.R.		
6. Wykonanie rozdzielników oddziałowych robocizny i świadczeń według stanowisk danego oddziału, z podaniem robocizny robotników „wypożyczonych”			R.O.	R.O	
7. Sporządzenie listy płacy, uzgodnionej z Rozdzielnikami Oddziałowymi			Lista Płacy		
8. Sporządzenie zaksięgowania robocizny				Nota	Nota
9 Sporządzenie „Rozdzielników świadczeń warsztatu” z rozbiciem czasu pracy na stanowiska i poszczególne zlecenia		R.S.		R.S.	

———— przekazanie do innej komórki

- - - -→ przeniesienie danych liczbowych, wykorzystanie itp

cent wykonania norm czasowych przez poszczególnego pracownika według wzoru:

$$\frac{100 \cdot \text{suma czasów normowanych}}{\text{suma czasów rzeczywistych}} = \%$$

Raport wykonania norm całej załogi oddziału przesyłany jest do Rachuby płac po zakończeniu miesiąca. Tam też przekazywane są karty zarobkowe.

b) Rachuba płac.

Rachuba płac w oparciu o taryfy płac oraz o otrzymane od komórki technicznej dane co do wykonania norm każdej zmiany na poszczególnych oddziałach, sporządza po zakończeniu miesiąca pomocniczą tabelę (patrz wzór) ostatecznych. stawek akordowych, uzyskanych z przemnożenia stawek taryfy przez procenty wykonania norm na poszczególnych oddziałach i zmianach.

Tabela taka sporządzana jest oddzielnie dla taryf A i B. (Przy taryfie C nie występuje premia akordowa).

Poszczególni rachmistrze Rachuby płac, którym przynależna jest określona grupa robotników według ich stałego miejsca zatrudnienia (według oddziałów „macierzystych"), po otrzymaniu kart zarobkowych z oddziałów ruchu, wstawiają do nich (do kol. 8)*) przede wszystkim symbol kategorii roboty i taryfy (np. 7A), orientując się zawartym w danym wierszu karty zarobkowej (w kol. 21) określeniem roboty.

Z kolei przy pomocy omówionej wyżej tabeli pomocniczej, na podstawie określenia zespołu, w którym dany robotnik pracował (agregat, zmiana — kol. 21 karty zarobkowej) rachmistrz wstawia do karty zarobkowej (kol. 9) ostateczną stawkę akordową, która może być ewentualnie zwiększona jeszcze o specjalną premię za oszczędność.

Przemnożenie stawki akordowej przez ilość godzin wykazaną w kol. 7 daje pełny zarobek (kol. 12) akordowy w danym miesiącu za wykonaną robotę.

Kategorie płacy niepremiowanych pracowników rezerwowych oznacza się w kol. 8 dodatkowym symbolem „d" (dniówkowy), np. 6d A.

Obliczenie zarobku za godziny niepremiowane polega na wymnożeniu godzin rzeczywistych przez „czystą" stawkę taryfową.

Przy robociźnie zleceniowej rachmistrze na podstawie raportu wykonania norm obliczają zarobek akordowy robotnika, mnożąc właściwą stawkę danej roboty, powiększoną o zachętę akordową przez przeciętny procent wykonania; następnie ustaloną w ten sposób ostateczną stawkę akordową — przez ilość rzeczywistych godzin wykazanych przy danym zleceniu w karcie zarobkowej.

Zlecenia na koniec okresu niezakończone, podlegają zapłacie wg tej samej zasady z tym, że przepracowane do danego momentu godziny rzeczywiste premiowane są wg ogólnej premii za zakończony okres, w której to premii jednak siłą rzeczy nie uwzględnia się wyników rozpoczętej roboty.

Obliczenie dodatku wyrównawczego polega na przemnożeniu ogółu godzin rzeczywistych wykazanych w sumie kol. 7 („suma godzin akordowych") przez stawkę dodatku, tj. 6.85. Dla tego celu wykorzystywana jest część dolna kart.

W kartach zarobkowych, dotyczących robotników zatrudnionych bezpośrednio przy produkcji podstawowej, względnie przy innych robotach zaakordowanych — godziny pod-

*) Należy tu zaznaczyć, że w praktyce okazało się bardziej celowe wykorzystanie kolumn 8 — 11 karty zarobkowej — w sposób nieco odmienny niż na to wskazują tytuły rubryk we wzorze druku.

Nr .... (Nazwa wydziału)

Rozdzielnik robocizny

Wiersz	Konto / Rodzaj / Stanowisko (miejsce kosztów)	Ilość: Ilość robotn. (Limit)	Ilość: Ilość robotn. (po przelicz.)	Ilość godzin odnośnie kolumn: 7-8	9-10	11-12	ROBOCIZNA: bezpośrednia 410-0 podstawowa	bezpośrednia 411-0 część ruchoma	pośrednia zleceniowa 410-1 podstawowa	pośrednia zleceniowa 411-0 część ruchoma	pośrednia ogólna 410-2 podstawowa	pośrednia ogólna 411-2 część ruchoma
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

legające dodatkowemu wynagrodzeniu (nadliczbowe, nocne itp.) wykazywane są w górnej części karty zarobkowej.

Celem wyliczenia dodatków Rachuba płac przemnaża godziny podlegające dodatkowemu wynagrodzeniu przez odpowiednie stawki.

Dla określenia tych stawek używa się pomocniczej tabelki, w której każda kategoria płac (np. 6A) występuje trzykrotnie, a mianowicie:

a) stawka akordowa plus 6.85 — dla godzin 100%-wych;

b) połowa sumy stawki i dodatku 6.85 — dla godzin 50%-wych;

c) 10% samej stawki — dla godzin nocnych.

Stawka akordowa musi być dostosowana do kategorii roboty, przy której godziny dodatkowo wynagradzane wystąpiły.

Obliczone dodatki za godziny nadliczbowe itd. wpisywane są — podobnie jak poprzednio omówione elementy zarobku — do kolumny 12 karty zarobkowej.

Przy robociźnie pośredniej — ogólnej, płatnej godzinowo, przepracowane godziny oraz zarobek wnoszone są na dolną część karty na równi z dodatkiem wyrównawczym.

Rachuba płac po obliczeniu zarobku w kartach zarobkowych może przystąpić do podwójnego ich wykorzystania:

1. dla sporządzenia list płac,
2. dla rozliczenia kosztów robocizny.

Karty zarobkowe, po wykorzystaniu przez rachmistrzów, archiwuje się w Rachubie płac wg okresów i oddziałów macierzystych.

III. LISTY PŁAC.

Stosowany system wypłat polega na tym, że na koniec każdego miesiąca dokonywana jest wypłata zaliczkowa w wysokości 40% przeciętnej płacy miesięcznej każdego robotnika, 15 zaś m-ca następnego — wyrównanie na podstawie listy płacy sporządzanej oddziałami (macierzystymi).

Z oddziałowych list płac wykonywane jest zbiorcze „Zestawienie oddziałowych list płac".

Podstawą sporządzenia listy płac są karty zarobkowe oraz inne dokumenty względnie zestawienia pomocnicze potrzebne dla obliczania zarobku brutto i netto.

Na podstawie list płacy wydawane jest każdemu robotnikowi tzw. „potwierdzenie". Jest to rodzaj czeku, oddzielnie wypełnianego (po sporządzeniu listy płac), opiewającego na kwotę wypłaty. Poza tym zarobek miesięczny podlega zaewidencjonowaniu w kartotece zarobków pracowniczych. Suma wypłat pobierana jest w dniu wypłaty przez poszczególnych rachmistrzów Rachuby płac odpowiedzialnych za dany oddział lub grupę, torebkowana i wręczana robotnikom za jednoczesnym zwrotem „potwierdzeń".

W wypadku niepodjęcia wypłaty w ciągu trzech najbliższych dni — rachmistrz zwraca przechowywaną do tego czasu w depozycie gotówkę do kasy głównej. Również tylko w tym terminie przyjmowane są jakiekolwiek reklamacje pracowników w związku z wypłatą.

IV. ROZDZIELNIKI ROBOCIZNY I ŚWIADCZEŃ.

Poszczególni rachmistrze wykorzystują karty zarobkowe dla sporządzenia na specjalnym formularzu „Rozdzielnika robocizny i świadczeń" (patrz wzór) — „Zestawienia robocizny i świadczeń" w odniesieniu do przyporządkowanej każdemu rachmistrzowi grupy robotników (w zasadzie z jednego oddziału).

W zestawieniu tym, które stanowi wstępne zgrupowanie robocizny oddziału sumuje się zarobki z kart zarobkowych z rozbiciem: poziomym na rodzaje robocizny i elementy pła-

i świadczeń

4161	Deputat opałowy	%	zł
417	Ubezpiecz. społeczne	%	zł
418	Narzut na FAS	%	zł
419	Narzut na FN i Prac Zlec.	%	zł

.... 195 ....
(miesiąc)

....
(ark. nr)

DODATKI						415-0		ŚWIADCZENIA				Wypłacone urlopy
4120	4121/4123	413	414									
Dodatek wyrówn.	Dodatek morski i specjalny	Dodatek za uciążliwość pracy	Dodatek za pracę w godzinach nadliczbowych niedziel i świąt	Razem 13-16	Razem 7-12 + 17	Zarach urlopy	Razem Fundusz płac 18 + 19	Świadcz. jak wyżej do rozksięgowania	Pozostałe świadczenia	Razem Świadczenia	Ogółem 20 + 23	Statystycznie (nie księgow.)
13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25

cy oraz — pionowym na oddziały macierzyste, względnie inne stanowiska*), na które ewentualnie wypożyczono robotnika z danego oddziału macierzystego; przy poszczególnych stanowiskach wypożyczających podaje się ewidencyjnie ilość robotników wypożyczanych.

W układzie poziomym „Zestawienia oddziałowego" następuje:

1. podział czasu pracy na godziny dotyczące robocizny bezpośredniej, pośredniej zleceniowej i pośredniej ogólnej;

2. podział samej robocizny, jak wyżej z tym, że każdy rodzaj zostaje dalej rozbity na część podstawową i ruchomą (np. 410-0 — robocizna bezpośrednia podstawowa, 411-0 część ruchoma). Rozbicia tego dokonuje się w ten sposób, że rzeczywista ilość godzin mnożona jest przez stawkę zasadniczą — co daje część podstawową, różnica zaś — stanowi część ruchomą.

Ruchoma część przy robociźnie ogólnej występuje tylko w wypadku przyznawania specjalnych premii oddziałowych robotnikom pomocniczym, co rzadko ma miejsce;

3. wykazanie dodatków: wyrównawczego, specjalnego, za uciążliwość pracy (praca nocna, na wysokości itp.) oraz za godziny nadliczbowe i świąteczne).

Sporządzone wg oddziałów macierzystych „Zestawienia robocizny i świadczeń" uzgodnione z oddziałowymi listami płac (zarobek brutto) przekształcane są w oddziałowe „Rozdzielniki robocizny i świadczeń", które zestawia się wg stanowisk składających się na dany oddział. Elementami robocizny danego stanowiska jest nie tylko robocizna wykazana w zestawieniu „macierzystym", ale także robocizna, dotycząca godzin przepracowanych na nim przez robotników wypożyczonych, a zatem figurująca w „Zestawieniach robocizny i świadczeń" innych oddziałów.

Robocizna taka wykazywana jest w osobnych wierszach z podaniem ilości wypożyczonych robotników (z zestawienia oddziałowego).

W przedłużeniu układu poziomego przyjętego z „Zestawień oddziałowych" — wpisuje się do rozdzielnika dalsze pozycje funduszu płac(nie licząc rubryk sumarycznych):

a) kalkulowane urlopy — kluczowane na stanowiska w stosunku do godzin pracy;

b) świadczenia (rzeczywiste, bądź kalkulowane), w tym: deputat opałowy, ubezpieczenia społeczne, narzuty na FAS i FN I PZ — łącznie kluczowane na stanowiska (w górnej części „Rozdzielnika" znajduje się szczegółowe zestawienie świadczeń);

c) statystyczny wykaz urlopów rzeczywistych na poszczególnych stanowiskach.

Sumy „Rozdzielników oddziałowych" uzgadnia się z sumami odpowiednich rubryk części brutto „Zestawienia oddziałowych list płac". Tym samym**) zachodzi zgodność, oddzielnie niekontrolowanych sum „Zestawień pomocniczych robocizny i świadczeń" z sumami „Oddziałowych rozdzielników robocizny i świadczeń" (w składnikach zarobku brutto).

Rozdzielniki oddziałowe, zawierające w zasadzie pełny materiał dla sporządzenia arkusza rozliczeniowego w zakresie robocizny przesyłane są do Kosztów Własnych, będąc zarazem podstawą do wystawienia noty dla księgowości finansowej celem zaksięgowania robocizny na kontach grupy 41.

V. ARKUSZ ROZLICZENIOWY KOSZTÓW.

W arkuszu rozliczeniowym Koszty Własne wprowadzają robociznę bez rozbicia na część podstawową i ruchomą: podobnie — dodatki i świadczenia — wpisywane są w pozycjach łącznych.

Oprócz oddziałowych „Rozdzielników robocizny i świadczeń" przesyłanych z Rachuby płac — Koszty Własne po zakończeniu miesiąca otrzymują z oddziałów usługowo - pomocniczych tzw. „Rozdzielniki świadczeń warsztatu", w których wykazane są godziny przepracowane na danym stanowisku z rozbiciem na poszczególne roboty wykonywane tak na własne potrzeby jak i dla innych stanowisk.

Załączony wzór takiego rozdzielnika świadczeń, przeznaczony był pierwotnie do stosowania, zarzuconej już obecnie praktyki, wyceny godzin wg stawek przeciętnych z dodatkiem kosztów ogólnych oddziału.

Skalkulowane w ten sposób koszty rzeczywiste świadczeń na rzecz innych stanowisk służyły jako podstawa dla międzywydziałowych rozliczeń dokonywanych przez koszty własne.

Ta metoda została zastąpiona wyceną godzin przy pomocy stawek planowanych, które ułatwiają i przyśpieszają wszelkie wzajemne rozliczenia międzywydziałowe.

Kalkulacja doliczeniowa zleceń prowadzona jest tylko dla produkcji pomocniczej i dla robót kapitalnych. Sprawę tę upraszcza fakt, że w zasadzie oba te rodzaje produkcji występują na oddzielnych, wyodrębnionych miejscach kosztów (w A. R.), nie wykonywujących już innych robót, co ułatwia księgowe ujęcie odnośnych kosztów w klasie 7.

W tym wypadku godziny, podane w rozdzielniku świadczeń warsztatowych w odniesieniu do poszczególnych zleceń stanowią klucz

---

*) Wynagrodzenie za czas efektywnie nieprzepracowany obciąża specjalnie dla tego celu utworzone stanowisko kosztów.

**) Po potrąceniu od sum rozdzielników urlopów zarachowanych i doliczeniu wypłaty za urlopy rzeczywiste oraz wynagrodzenia za czas efektywnie nieprzepracowany.

....						Ma: konto		
Rozdzielnik świadczeń warsztatu								
Miesiąc .... 195..... r.								
Nr		Ilość godzin przepracowanych	Robocizna	Narzut		KWOTA		
Stanowiska	Zlecenia		Stawka na godz. zł	%		zlecenia zł	stanowiska zł	wydziału zł
			zł	zł				
1	2	3	4	5	6	7	8	9

do podziału zgrupowanej na danym miejscu A. R. robocizny zleceniowej (stosuje się zatem przeciętne rzeczywiste stawki), a z kolei również dla przydziału kosztów wydziałowych i administracji, jako że te ostatnie doliczane są proporcjonalnie do robocizny.

Kalkulacja zleceń dokonywana jest w łącznym zestawieniu bez wystawiania oddzielnych kart kalkulacyjnych.

Ewentualne remanenty początkowe produkcji pomocniczej w toku brane są z zestawienia z poprzedniego okresu.

Dodatkowe rozliczenia konieczne dla księgowego ujęcia kosztów w klasie 7 przeprowadza się w odpowiednio rozbudowanym arkuszu rozliczeniowym, który stanowi podstawę dla wystawienia przez koszty własne odnośnej noty dla księgowości finansowej.

VI. TERMINARZ PRAC.
(częściowy).

Dni	Rachuba płac (czynności)	koszty własne (czynności)	Księgowość finansowa (czynności)
1 — 3	Spływ kart zarobkowych za m-c ubiegły z Oddziałów ruchu		
3 — 4	Otrzymanie przekazanych przez komórkę techniczną zestawień wykonania norm produkcji podstawowej	Otrzymanie z Oddziałów ruchu »Rozdzielników świadczeń warsztatu«	
„	Otrzymanie przekazanych przez Oddziały ruchu zestawień wykonania norm robocizny zleceniowej		
„	Wycena kart zarobkowych		
5 — 6	Sporządzenie »Zestawień i Rozdzielników oddziałowych robocizny i świadczeń«		
7	Rozpoczęcie prac nad sporządzeniem listy płacy	Wprowadzenie danych odnośnie robocizny do Arkusza Rozliczeniowego	
10		Sporządzenie not i przeslanie do księgowości finansowej	
13	Zakończenie prac nad listą płac		Księgowanie robocizny
15	Wypłata		

VII. OMÓWIENIE.

Przytoczony opis przebiegu prac, związanych z obliczeniem i rozliczeniem robocizny, dotyczy zakładu podległego jednemu z przodujących Centralnych Zarządów w zakresie organizacji rachunkowości, a zwłaszcza rachunku kosztów.

Stąd też na tok i formę opisanych czynności wpłynęły poważnie opracowane przez Centralny Zarząd jednolite wzory druków oraz instrukcje do nich, jak też prace Centralnego Zarządu, zmierzające do systematycznego doskonalenia techniki i organizacji prac księgowych.

Pomijając drobne usterki, nie wpływające istotnie na przyjęte w zakresie produkcji podstawowej rozwiązania organizacyjne oraz postęp i jakość wykonywanych prac, w opisanym sposobie ujęcia i rozliczenia robocizny zwrócić uwagę należy na:

1. brak „operacyjnych" kart roboczych nie prowadzonych ze względu na charakter produkcji i system płac; ekwiwalent ich stanowi prowadzona w oddziałach ewidencja czasu pracy;

2. system miesięcznych kart zarobkowych, zawierających pełny, dość przejrzyście rozmieszczony materiał, uzyskiwany zazwyczaj z kart roboczych, — wystarczający dla potrzeb kosztów własnych i kalkulacji produkcji podstawowej;

3. wzór rozdzielnika dostosowanego do kolejnych etapów rozliczeń, oraz dla potrzeb rachunku kosztów, umożliwiający uzyskanie danych, tak dla księgowania robocizny, jak też wprowadzenia odpowiednich zapisów do arkusza rozliczeniowego;

4. wykonywanie czynności związanych z rozliczeniem robocizny dla potrzeb rachunku kosztów przez Rachubę płac, co odciąża Koszty Własne i przyśpiesza tok prac tej komórki; rozwiązanie takie zezwala na pełne wykorzystanie posiadanego przez Rachubę płac materiału i nie powoduje konieczności przekazywania kart zarobkowych, list płac itp. — stanowiących podstawę rozliczeń — poza jej obręb; ze względu na to, że zatrudniony przy tych czynnościach personel opracowuje wszystkie sprawy związane z zarobkami robotników danego oddziału, uzyskuje się sprawniejsze wykonywanie tych prac;

5. sporządzanie dwóch rodzajów rozdzielników, z których:

a) pierwszy tzw. „Zestawienie robocizny" stanowi wstępne zgrupowanie robocizny z kart zarobkowych wg oddziałów „macierzystych" z uwzględnieniem płac robotników „wypożyczonych" innym oddziałom;

b) drugi zaś tzw. „Rozdzielnik oddziałowy robocizny" zawiera pełny materiał dla księgowań robocizny i rozliczania kosztów; zestawiony on jest przy tym wg stanowisk obejmujących nie tylko robociznę danego oddziału „macierzystego", ale również robociznę robotników „wyposażonych". W ten sposób drogą zmniejszenia pola błędów umożliwione jest uzgodnienie oddziałowych list płac z oddziałowymi „Zestawieniami robocizny", a następnie przekształcenie ich w oddziałowe „Rozdzielniki robocizny" w sposób dostosowany dla potrzeb rachunku kosztów;

6. sporządzanie w oddziałach ruchu, które wykonywały świadczenia, „Rozdzielnika świadczeń" — dokumentu, stanowiącego podstawę dla rozliczeń międzyoddziałowych oraz kalkulacji produkcji pomocniczej i robót kapitalnych;

7. uciążliwość uzyskiwania danych dodatkowych nie zawartych w kartach zarobkowych w przypadku sporządzenia szczegółowej kalkulacji wynikowej, związanej z kontrolą czasu roboczego i robocizny poszczególnych operacji, gdyż odpowiednie liczby nie znajdują się ani w posiadaniu Rachuby płac ani też Kosztów Własnych;

8. małą dokładność rozliczenia robocizny na poszczególne zlecenia robót kapitalnych wydziałów produkcji pomocniczej; suma robocizny zleceniowej przydzielana jest bowiem na zlecenie w proporcji do czasu przepracowanego przy danej robocie, co w przypadku zróżnicowanych stawek roboty, różnych przekroczeń norm itp. prowadzić może do zniekształcenia kalkulacji poszczególnych zleceń.

D.

I. UWAGI OGÓLNE.

Opisany zakład jest średniej wielkości i produkuje głównie 3 odmiany określonego wyrobu, wytwarzanego w dużych seriach. Ponadto zakład wytwarza w odrębnych wydziałach produkcyjnych także i inne wyroby, nie będą one jednak przedmiotem nin. opisu. W czynnościach związanych z rozliczeniem i zaksięgowaniem robocizny biorą udział:

a) Biuro Planowania, planujące produkcję na poszczególne wydziały;

b) Biuro Warsztatowe, spełniające funkcje rozdzielcze i administracyjne w stosunku do stanowisk pracy, składających się na wydział;

c) Biuro Zarobkowe, obliczające zarobki robotników i dokonujące rozliczeń robocizny;

d) Biuro Rewizji, sprawdzające pod względem formalnym i rzeczowym wyliczenia zarobków brutto i netto;

e) Biuro Kosztów Własnych, dokonujące rozliczeń robocizny wg miejsc jej powstawania, miejsc przeznaczenia i wyrobów;

f) Księgowość Finansowa, ujmująca księgowo rozliczenie robocizny.

Rozliczenie robocizny dokonywane jest na podstawie:
kart roboczych (wzór nie odbiega od ogólnie stosowanych formularzy),
kart zarobkowych,
rozdzielników robocizny (wzór jak w opisie C),
listy płac (wzór),
rozdzielników świadczeń,
innych zestawień pomocniczych. (Książka dniowa, raporty pracy itp.).

Zarobki obliczane są wg systemu opisanego w monografii zakładu C.

Wypłata zarobków następuje dwukrotnie: zaliczkowa ma miejsce każdego 30 miesiąca sprawozdawczego, wypłata ostateczna dokonywana jest 15 następnego miesiąca.

II. KARTY ROBOCZE

B i u r o p l a n o w a n i a opracowuje przyjęte i uzgodnione z Biurem Zbytu zamówienia, zestawia je w sortymenty oraz przekazuje do Biura Warsztatowego wydziału wykonującego zlecenia produkcyjne.

B i u r o W a r s z t a t o w e dla tak ustalonych zleceń na podstawie stałego planu operacyjnego, wypełnia karty robocze, nie zawierające danych, dotyczących czasów zadanych. Karty te pozostają przez cały okres sprawozdawczy w Biurze Warsztatowym. W wypadku wypożyczenia natomiast pracownika z wydziału na wydział odpowiednia karta robocza przekazywana jest do Biura Warsztatowego wydziału „macierzystego".

Codziennie każdy robotnik składa „raport z pracy dnia" potwierdzany przez kontrolę techniczną wg poniższego wzoru:

Nazwisko i imię pracownika	Nr kontr.	Nr maszyny
Sortyment	Rodzaj operacji	Czas pracy
Data:	Podpis kontrolera:	

Dane z „Raportów" nanoszone są z kolei do prowadzonej w Biurze Warsztatowym książki „dniowej".

Układ książki „dniowej" przedstawia się następująco:

Nazwisko pracownika																		
Data	Ilość rob/g.	Zmiana	Nr masz.	Rodzaje operacji												Inne	Przestoje	Uwagi
				a				b				c						
				1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4			

a, b, c... n oznacza poszczególne sortymenty.

1 — ilość godzin przepracowanych w dniu sprawozdawczym nad danym sortymentem,

2 — ilość godzin przepracowanych od początku m-ca do dnia sprawozdawczego włącznie,

3 — ilość sztuk danego sortymentu wykonanego w dniu sprawozdawczym,

4 — ilość sztuk danego sortymentu wykonanych od początku m-ca do dnia sprawozdawczego włącznie.

Karty robocze uzupełnione o czasy zadane robót wykonanych jak i karty zarobkowe wypełniane są na podstawie książki dniowej. Na koniec m-ca nie pozostają w Biurze Warsztatowym żadne karty robocze. Ze względu na krótki czas pojedynczych operacji nie zalicza się robót rozpoczętych.

Sumy książki dniowej zgodne winny być z odpowiednimi sumami kart roboczych i kart zarobkowych w odniesieniu do czasów pracy.

Karty robocze przekazywane są około 5 następnego m-ca do Biura Kosztów Własnych.

B i u r o K o s z t ó w W ł a s n y c h otrzymane od wydziałów nie wycenione karty robocze sortuje wg stanowisk świadczących, dokonując jednocześnie kontroli zapisów kart. W ramach stanowisk przeprowadza się dalszą segregację kart wg sortymentów (zleceń) i obcych stanowisk, na rzecz których świadczono usługi. Dla celów kontrolnych posegregowane karty numeruje się kolejno. Na podstawie kart roboczych na formularzu rozdzielnika świadczeń (wzór przytoczony przy opisie zakładu C) nanosi się w ramach wydziału, grupującego zespół stanowisk, dla każdego stanowiska od-

dzielnie, sumy czasów roboczych, przypadających na każdy sortyment (zlecenie), świadczenie międzywydziałowe (tzw. zlecenia pośrednie) oraz czas zużyty na potrzeby danego stanowiska (ogólny). Uzyskane sumy czasów stanowisk uzgadniane są z tolerancją od 10 do 20 godzin z Biurem Zarobkowym. Po uzgodnieniu sum następuje na „rozdzielniku świadczeń" wycena czasów zużytych na wykonanie świadczeń dla innych wydziałów (zlecenia pośrednie). Jako stawkę robocizny i kosztów wydziałowych dla 1 godziny pracy przyjmuje się dane planowane lub z poprzedniego okresu. Tak wyliczone „uznania" stanowiska świadczącego obciążają — w ramach rozliczeń międzywydziałowych, przeprowadzanych w arkuszu rozliczeniowym kosztów po pierwszym sumowaniu arkusza — stanowiska konsumujące usługi.

Po sporządzeniu rozdzielnika świadczeń, karty robocze do końca niewycenione odkładane są wg wydziałów do akt Biura Kosztów Własnych.

III. KARTY ZAROBKOWE

B i u r o W a r s z t a t o w e prowadzi karty zarobkowe w dwu egzemplarzach, wypełniając w nich wszelkie dane oprócz kolumny „zarobek". Drugi egzemplarz karty zarobkowej otrzymuje robotnik wraz z wypłatą.

Ogólna suma godzin przepracowanych w poszczególnych dniach miesiąca nanoszona jest do pierwszej linii poziomej karty zarobkowej na podstawie kontrolek obecności, prowadzonych przez właściwych majstrów. Dni świąteczne przepracowane znaczone są przy tym czerwonym ołówkiem. W pozostałych liniach poziomych nanoszone są czasy pracy przepracowane na poszczególnych stanowiskach, bądź na podstawie książki dniowej, bądź też raportów obecności.

W kolumnie „stawka akordowa — premiowa" Biuro Warsztatowe uwidacznia kategorie danej roboty.

Karty zarobkowe po wypełnieniu (która to czynność ma miejsce 2 — 3 razy w m-cu) zdawane są do Biura Zarobkowego między 1 a 5 następnego m-ca.

B i u r o Z a r o b k o w e otrzymane od Biur Warsztatowych grupy kart zarobkowych przydziela poszczególnym pracownikom, prowadzącym dany wydział. Pracownicy ci przede wszystkim sprawdzają:

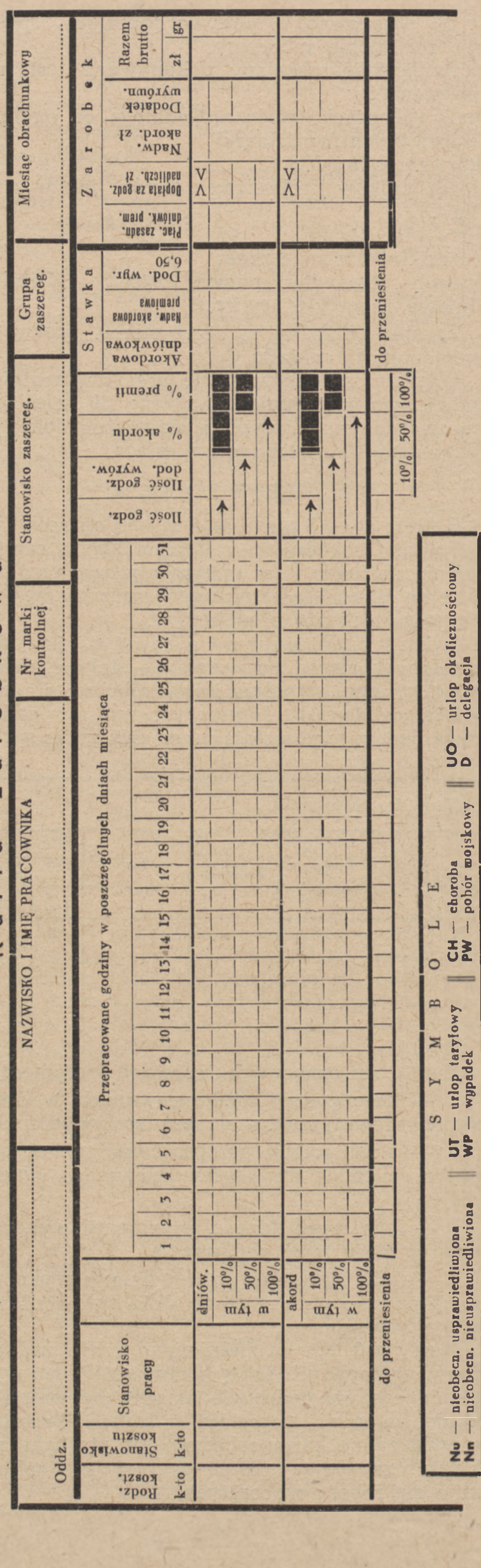
a) godziny figurujące na dostarczonych przez portiernię kartach zegarowych z sumą godzin uwidocznioną na kartach zarobkowych,

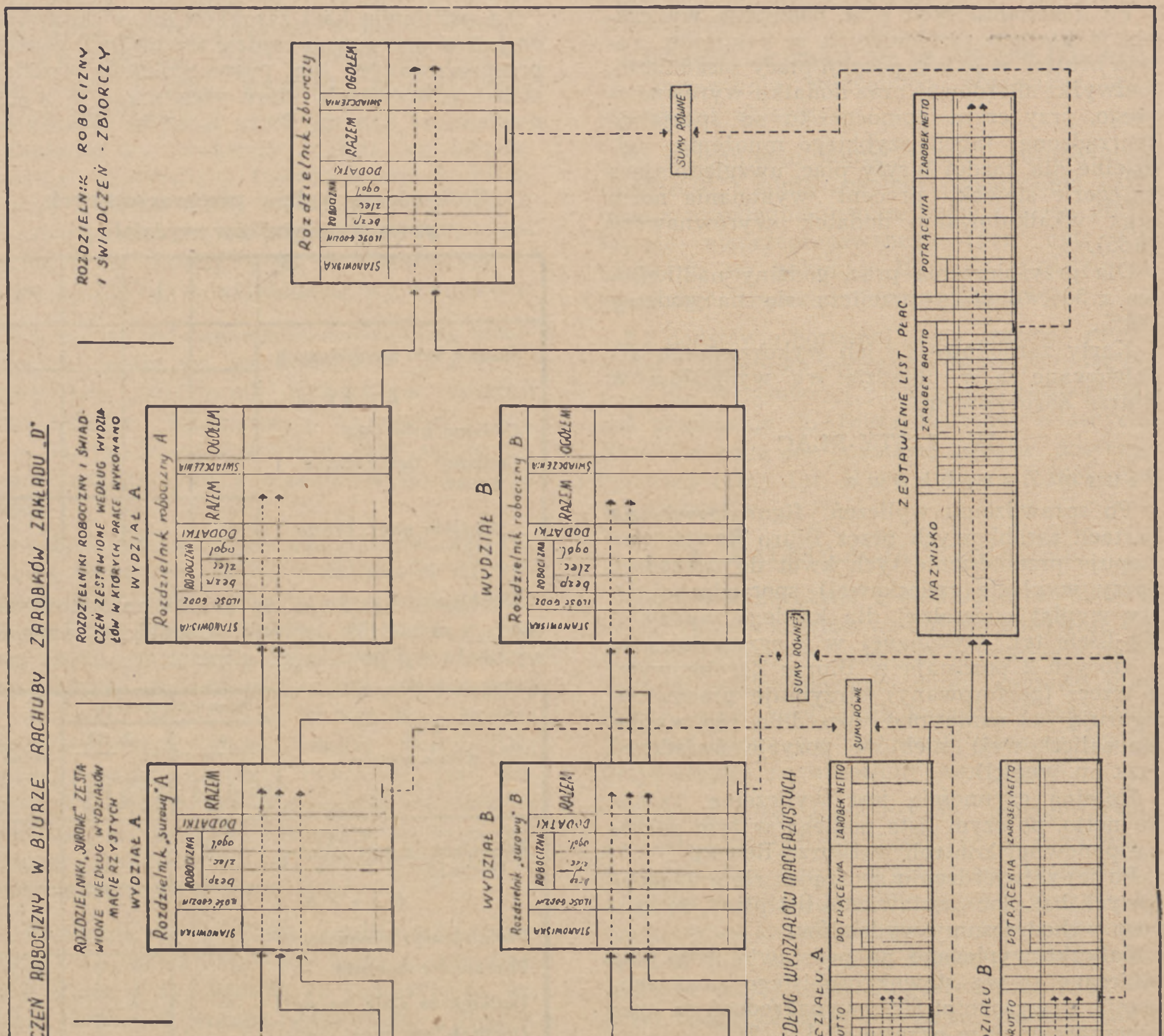
b) dodawanie dokonane na kartach zarobkowych,

c) kategorie stawek,

d) współczynnik wydajności (wykonanie norm),

e) prawidłowość zapisów dotyczących godzin nadliczbowych i nocnych.

SCHEMAT PRZEBIEGU ROZLICZEŃ ROBOCIZNY W BIURZE RACHUBY ZAROBKÓW ZAKŁADU „D”
KARTY ZAROBKOWE
WYDZIAŁ A
Karta zarobkowa
WYDZIAŁ B
ROZDZIELNIKI „BRUDNE” ZESTAWIONE WEDŁUG WYDZIAŁÓW MACIERZYSTYCH
Rozdzielnik „brudny” A
Rozdzielnik „brudny” B
ROZDZIELNIKI „SUROWE” ZESTAWIONE WEDŁUG WYDZIAŁÓW MACIERZYSTYCH
Rozdzielnik „surowy” A
Rozdzielnik „surowy” B
ROZDZIELNIKI ROBOCIZNY I ŚWIADCZEŃ ZESTAWIONE WEDŁUG WYDZIAŁÓW W KTÓRYCH PRACĘ WYKONANO
Rozdzielnik robocizny A
Rozdzielnik robocizny B
ROZDZIELNIK ROBOCIZNY I ŚWIADCZEŃ - ZBIORCZY
Rozdzielnik zbiorczy
LISTY PŁAC ZESTAWIANE WEDŁUG WYDZIAŁÓW MACIERZYSTYCH
LISTA PŁAC WYDZIAŁU A
LISTA PŁAC WYDZIAŁU B
ZESTAWIENIE LIST PŁAC
SUMY RÓWNE
NAZWISKO
ZAROBEK BRUTTO
POTRĄCENIA
ZAROBEK NETTO
STANOWISKA
RAZEM
DODATKI
ŚWIADCZENIA
OGÓŁEM

Po dokonaniu tych prac następuje wyliczenie w kartach zarobkowych w kolumnie „razem brutto“ w jednej pozycji płacy zasadniczej, nadwyżki akordowej oraz dodatku wyrównawczego, przy czym pomocne tu są specjalnie sporządzone tabele szybkiego mnożenia, oddzielne dla każdej taryfy płac, uwzględniające kategorie stawek, procent wykonania norm oraz wkalkulowany dodatek wyrównawczy (6.85).

Dla przyśpieszenia prac, godziny nadliczbowe z 50% dopłatą przelicza się na godziny 100%.

Karty zarobkowe po ich wykorzystaniu archiwowane są w układzie wg wydziałów w Biurze Zarobkowym.

IV. LISTY PŁAC

Biuro Zarobkowe.

Po sprawdzeniu wyliczeń, figurujących na kartach zarobkowych przez Biuro Rewizji, następuje przeniesienie tych kwot do uprzednio (przy wypłacie zaliczkowej) sporządzonej listy wypłat oddzielnej dla każdego wydziału. Na liście tej, wykonanej w 3 egzemplarzach, z których 2 pozostają w Biurze Zarobkowym, a trzeci (perforowany) otrzymuje pracownik, figurują już naniesione uprzednio (po wypłacie zaliczkowej) niektóre pozycje świadczeń (jak np. węgiel).

Kolejną czynnością jest wyliczenie zarobku netto, po czym lista podlega w tym zakresie ponownej kontroli w Biurze Rewizji.

Po jej zatwierdzeniu sporządza się z wydziałowych list płac „zestawienie list płac“, do którego wchodzą sumy wydziałów.

Zaliczki wypłacane na podstawie listy płac obliczane są wg stawek osobistego zaszeregowania w wysokości 80% wynagrodzeń za czas przepracowany w okresie od 1 — 21.

V. ROZDZIELNIKI ROBOCIZNY

Biuro Zarobkowe.

Po obliczeniu w kartach zarobkowych „razem brutto“ prace nad sporządzaniem rozdzielników i listy płac przebiegają równolegle.

Na podstawie kart zarobkowych wykonywane jest w pierwszym rzędzie zestawienie godzin przepracowanych na poszczególnych wydziałach macierzystych, które uzgadniane są z odpowiednimi danymi Biura Kosztów Własnych.

Zestawienie godzin przepracowanych przez pracowników wydziału

	a	b	c	itd
Sumy z kart zarobkowych				
Razem				
Godziny urlopowe				
Godziny nadliczbowe i nocne				
Ogółem godz. brutto				

Następnie zestawia się z kart zarobkowych tzw. „rozdzielnik brudny“ zarobków danego wydziału wg poniższego układu:

Wyszczególnienie	Stanowiska kosztów						Razem
	a			b itd			
	rob. bezp.	rob. zlec.	rob. og.	rob. bezp.	rob. zlec.	rob. og.	
Robocizna (z kart zarobkowych)							
Razem							
Dodatek wyrównawczy							
Pozostaje robocizna							
Dodatek za godz. nocne	—	—	—	—	—	—	
Dodatek za godz. nadliczbowe	—	—	—	—	—	—	
Premia							
Ogółem							
						Urlopy	

Lista płac pracow

Mies. i Rok / Nr bież.	Nr KONTROLNY NAZWISKO I IMIĘ DATA URODZENIA STAN RODZINNY	Grupa	przeprac. dni robocze	przeprac. godz. łącznie z urlopem taryfowym	W tym godz. pracy z dodatkiem 10%	50%	100%	ZAROBKI: Podstawowy zł	Ruchoma część płacy nadwyżka akordowa lub premia zł	Dodatki: wyrówn. zł	nocne i za uciążl. w pracy zł	Za prace w godz. nadliczb. 50%	100%
1	2	3	4		5	6	7	8	9	10	11	12	13
	wolny—żonaty—żywiciel dzieci												

Elementy zarobków figurują zatem na stanowiskach, wchodzących tak w zakres wydziału „macierzystego", jak i innych, do których pracownicy danego wydziału macierzystego zostali skierowani.

Dodatek wyrównawczy oblicza się mnożąc godziny rzeczywiste (uwidocznione w zestawieniu godzin) przez kwotę dodatku (6.85). Uzyskaną tak sumę odejmuje się od kwoty robocizny, do której — jak to wspomniano — wliczono już uprzednio dodatek wyrównawczy.

Z kolei na podstawie sum rozdzielnika brudnego sporządza się wg wydziałów „macierzystych" tzw. „rozdzielnik surowy" w układzie „rozdzielnika robocizny i świadczeń" kol. 0 — 18, (wzór opublikowany przy opisie c), który uzgadnia się z wydziałowymi listami płac.

Rozbicie robocizny na część podstawową i ruchomą następuje różnie, w zależności od wydziału. Tam gdzie pracownicy zaszeregowani są do kilku grup zarobków, obliczenie ruchomej części robocizny polega na odjęciu od sumy łącznej robocizny — sumy wynikającej z dodania do siebie iloczynów godzin rzeczywistych i stawki danej grupy. (Dla każdej grupy stawek tworzony jest oddzielny iloczyn). Dla pozostałych wydziałów podstawą do podziału robocizny na część ruchomą i podstawową jest przeciętny procent wykonania norm przez wydział.

Ostateczne wydziałowe „rozdzielniki robocizny i świadczeń" zestawia jeden z pracowników Biura w ten sposób, że komasuje on zarobki dotyczące jednego stanowiska, a figurujące w kilku rozdzielnikach surowych (a więc wydziałach macierzystych). „Rozdzielniki robocizny i świadczeń" sporządzane są w układzie wydziałów, a w ich ramach — stanowisk, na rzecz których dane prace wykonano (konsumujących) ,nie zaś wydziałów i stanowisk macierzystych.

Następnie sporządza się na jednym formularzu zestawienie wszystkich wydziałów tzw. rozdzielnik zbiorczy.

Po uzgodnieniu sumy „razem" rozdzielnika zbiorczego z sumą „ogółem" zastawienia listy płac z uwzględnieniem urlopów i czasu efektywnie nieprzepracowanego (por. opis C) uzupełnia się kolumny 19 — 25 rozdzielnika zbiorczego i rozdzielników wydziałowych.

Na podstawie poziomej sumy „razem" zbiorczego rozdzielnika, sporządza Biuro Zarobkowe notę dla Księgowości Finansowej, rozdzielniki zaś przekazuje do Biura Kosztów Własnych, gdzie stanowią one podstawę zapisów, dotyczących robocizny (gr. 41) w arkuszu rozliczeniowym kosztów.

VI. KALKULACJA WYNIKOWA

Czynności związane z kalkulacją wynikową i rozliczeniem kosztów na nośniki odbywają się w Biurze Kosztów Własnych w oparciu o dane arkusza rozliczeniowego, dane ilościowe produkcji, oraz „rozdzielnik świadczeń", zawierający wyliczone wg stanowisk, godziny pracy, przypadające na określony asortyment.

Wykazane na stanowiskach, wykonujących na ogół jedną operację, koszty robocizny bezpośredniej oraz koszty wydziałowe (pośrednie) dzielone zostają oddzielnie przez wykazaną w rozdzielniku świadczeń ilość godzin, przypadającą na dany sortyment; z kolei w ten sposób ustalone koszty przerobu sortymentu dzieli się przez taką ilość sztuk danego sortymentu, która przez tę operację przeszła. Pomocne dla tego celu są specjalne zestawienia, zezwalające między innymi na rozliczenie kosztów przerobu na wyroby gotowe, półgotowe i roboty w toku.

ników fizycznych

B E K					Świadczenia w naturze zł	Zarobek do opodatkowania zł	POTRĄCENIA					Razem potrącenia zł	Zarobek netto zł	Dodatek rodzinny zł	Razem do wypłaty zł
Za czas efekt. nie przepracowany zł		Urlop taryfowy		Ogółem			Podatek od wynagrodzenia zł	SFO zł	Zaliczki		Inne zł				
		dni zł	kwota zł						główna zł	specjalna zł					
14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25—34	35	36	37	38

VII. TERMINARZ PRAC
(częściowy)

Data	Biuro Zarobkowe czynności	Biuro Rewizji czynności	Biuro Kosztów Własnych czynności
2	wyliczenie świadczeń		
3	sprawdzanie kart zarobkowych		
5	" — "		sortowanie kart roboczych
7	wyliczenie zarobku brutto		rozliczenie godzin i świadczeń wydziałów
9	sporządzenie zestawienia godzin	kontrola wyliczeń zarobku brutto	
10	wpisanie zarobku do wydział. listy płac	"	
11	sporządzenie rozdzielnika brudnego i surowego	kontrola wpisu do listy płac zarobku brutto	
12	zestawienie rozdzielnika robocizny i świadczeń wraz z rozdzielnikiem zbiorczym		
13	obliczenie zarobku netto i sporządzanie zestawienia listy płac		wypełnianie arkusza rozliczeniowego sumami dot. robocizny
14	sporządzenie noty dla księgowości, kopertowanie zarobków	kontrola wyliczeń zarobku netto	
15	wypłata		rozliczenie kosztów przerobu na sortymenty

Uwaga: terminarz nie uwzględnia faktu stopniowego przekazywania materiałów z Biura do Biura w miarę ukańczania pewnego etapu prac (np. oddawania wydziałowych list płac do Biura Rewizji i ich zwrotu, po skontrolowaniu, do Biura Zarobkowego).

VIII. OMÓWIENIE

W opisanym zakładzie*) na podkreślenie zasługuje:

1. dobra organizacja całokształtu rozliczeń robocizny, umożliwiająca poprzez celowe rozłożenie pracy w czasie, wykonanie dużej liczby czynności w stosunkowo krótkim czasie;

2. ciągłość kontroli tak formalnej, jak i rzeczowej, zmniejszającej znacznie możliwość zaistnienia błędów czy nadużyć nie tylko przez działanie Biura Rewizji, lecz i przez sam fakt istnienia komórki, wykonującej tego rodzaju funkcje;

Należałoby natomiast zastanowić się nad:

3. celowością utrzymywania równolegle do raportów dziennych systemu kart roboczych, nie wycenianych, a potrzebnych jedynie dla formalnej kontroli czasu pracy, wykazywanego także w karcie zarobkowej; przerzucenie obowiązku sporządzania rozdzielnika świadczeń na warsztat, mogłoby uczynić karty robocze w istniejącej postaci zbędnymi;

4. możliwością skasowania raportów dziennych — w przypadku zachowania kart roboczych;

5. poprawnością skróconych metod obliczeń stawki akordowej (z dodatkiem wyrównawczym włącznie) godzin nadliczbowych (przeliczanie do godzin 100%) ułatwiających wprawdzie pracę lecz zniekształcających dane list płac i statystyki.

*) Niezależnie od uwag poczynionych do zakładu C, a odnoszących się także w dużej mierze do zakładu D.

WYTYCZNE – INFORMACJE – WYJAŚNIENIA BOR

Sprawozdawczość finansowa 1950 r.

W związku z napływającymi zapytaniami, jak interpretować dołączone do Zarządzenia Min. Finansów z dn. 25.V.1950 r. wzory i objaśnienia do sprawozdawczości finansowej[1]) Biuro Organizacji Rachunkowości wyjaśnia, że zdaniem jego:

we wzorze Bilansu (załącznik I do JPK)

1. przez tytuł kolumny „Dane z ostatniego bilansu", o ile właściwe ministerstwo resortowe nie wydało w tej sprawie innych poleceń, rozumie się dane z bilansu otwarcia na 1.1.1950 r.;

2. pozycję „zysk" lub „strata" z BO wylicza się dla celów porównawczych statystycznie, gdyż zysk lub strata uwidoczniona została w podgrupie 080;

3. pozycja 089 — „Wynik działalności przedsiębiorstwa" za okres sprawozdawczy winna być wykazana per saldo, ze względu na to, że sumy okresów sprawozdawczych są narastające;

we wzorze Rachunku Wyników (załącznik II do JPK) oraz we wzorze „Porównawczy Rachunek Wyników" (załącznik III do JPK).

4. rachunek wyników oraz rachunek porównawczy wyników winien obejmować dane za okres od początku roku (od 1 stycznia włącznie z miesiącem, za który sporządza się sprawozdanie);

[1]) Monitor Polski z 15.6.1950, Nr. A — 69 poz. 812, Dz. II Sprawy gosp. narod. pt. Wzory sprawozdawczości finansowej na r. 1950.

5. w kolumnie „planowano" porównawczego rachunku wyników uwidocznić należy planowane sumy roczne; kolumna ta może obejmować dane planu kwartalnego, jeżeli został on zatwierdzony. W tym wypadku należy jednak zamieścić odpowiednią wzmiankę wyjaśniającą, a to przez wypisanie pod słowami „Planowano" okresu, jakiego sumy planowane dotyczą, np. „Planowano" (1.I. — 31.III.1950 r.);

6. w porównawczym rachunku wyników remanent początkowy należy statystycznie zmienić o manka i superaty księgowane Dt lub Ct kl. 8 — Dt lub Ct kl. 2, bądź też kl. 1 (175), zamieszczając remanent netto, a sumy wpływające na zmianę remanentu wykazać pod porównawczym rachunkiem wyników.

Np. remanent początkowy wg bilansu z dn. 31.3.1950 r.	160.000.—
(plus superaty), minus manka	— 8.000.—
skorygowany remanent (per saldo)	152.000.—

Sumę 8.000.— należy wykazać pod porównawczym rachunkiem wyników.

we wzorze P 5 K „Zestawienie analityczne środków normowanych"

7. nie zachodzi potrzeba wstawienia wyliczonych sum w kolumnie 10, 11 i 12 na wysokości pozycji 1 — Kasa, 2 — Rachunek bankowy operacyjny, 4 — Materiały i towary w drodze oraz w przerobie obcym.

Natomiast w pozycji 3 kolumny 10 wykazać należy nakłady klasy 4, zgodnie z objaśnieniami do kolumny 10;

we wzorze P 6 K „Zestawienie analityczne środków trwałych, funduszów własnych oraz pokrycie normatywów"

8. wypełniania pozycji od 1 — 3 należałoby dokonać w sposób zilustrowany na poniższym przykładzie.

L.p.	Nr Konta	TREŚĆ	Dane z BO	Stan na początek kwartału	Przyrost	Zmniejszenie	Stan na koniec kwartału	Uwagi
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	00	**Środki trwałe**						
		Stan na początek okresu	1.000	1.000	x	x	1.000	
		Zwiększenie lub zmniejszenie	x	x	37	100	63	
		Inwestycje	x	x		x		
		Razem	1.000	1.000	37	100	937	
2	07	Umorzenie	320	320	80	10	390	
3		Wartość netto środków trwałych	680	680	x	x	547	

Jak z przykładu wynika sumy kolumny „przyrost" i „zmniejszenie" mają charakter wyłącznie arytmetycznego sprawdzianu.

we wzorze P Z 10 m „Zbiorcze zestawienie analityczne"

9. w kolumnie 10 pozycje 44 i 45 numeracja kont powinna być następująca:

44 — 800/810/809/819 — „wyroby gotowe"

45 — 801/811/809/819 — „półfabrykaty typowe"

Sumy tych pozycji (oddzielnie) wstawia się na podstawie danych z bilansu miesięcznego (we wzorze P5 K wykazuje się sumy kwartalne). Odchylenia (809 i 819) należy podzielić proporcjonalnie na część dotyczącą wyrobów gotowych oraz półfabrykatów typowych.

Kol. 7 i 8 wypełnia się zgodnie z objaśnieniami do kol. 7 co trzeci miesiąc, tylko na podstawie danych wzoru P 5 K.

Jednocześnie na prośbę Przedsiębiorstwa Druków i Przyborów Księgowych zawiadamiamy, że obowiązujące druki i formularze do miesięcznej i kwartalnej sprawozdawczości przemysłowej i handlowej, wydrukowane zostały przez PD i PK, Warszawa, ul. Rejtana 16 i są do nabycia w tym przedsiębiorstwie. Zamówienia kierować należy bezpośrednio pod wyżej podanym adresem.

Wyjaśnienia zespołów konsultacyjnych

Pytanie: Przedsiębiorstwo, dokonując systemem gospodarczym inwestycji ujętej Państwowym Planem Inwestycyjnym, zakupiło cegłę na tę inwestycję i zaksięgowało wartość faktury za cegłę bezpośrednio na Dt 030. Równowartość faktury została przekazana dostawcy przez Bank Inwestycyjny ze środków limitowanych na inwestycje.

Po zakończeniu inwestycji i oddaniu jej do eksploatacji pozostał zapas niezużytej do inwestycji cegły. Przedsiębiorstwo nie będzie dokonywać już żadnych inwestycji, a tym samym, nie zużyje, zgodnie z przeznaczeniem, zakupionej cegły.

Przedsiębiorstwo zapytuje, jak należy postąpić z pozostałym zapasem cegły i jakich dokonać księgowań.

Odpowiedź: O ile zapas cegieł nie może być użyty na potrzeby eksploatacyjne przedsiębiorstwa, należy go upłynnić po porozuminiu się z miejscowo właściwym Przedsiębiorstwem Upłynnienia Remanentów.

Środki pieniężne użyte na zakup cegły, której nie wykorzystano na wykonanie inwestycji, winny być zwrócone do Banku Inwestycyjnego. Środki pieniężne uzyskane z upłynnienia nadmiernego zapasu cegły winny być zwrócone do BI względnie, gdy przedsiębiorstwo ma zamiar zużyć cegłę na własne potrzeby eksploatacyjne— winno ono wpłacić jej równowartość do BI z własnych środków obrotowych.

Przykład:

a) Założenie: wartość dokonanej inwestycji wynosi zł 1.050 (debet konta 030) w sumie tej mieści się wartość niezużytej cegły wynosząca zł 50. Dt konta 1910 wynosi zł 100, z czego na wartość cegieł zł 50 przypada 3 zł.

b) Zapisy księgowe:

Poz.	T R E Ś Ć		Kwota	Przemysł Dt	Przemysł Ct
1	Oddanie do eksploatacji zakończonej inwestycji	a)	1.000.—	040	030
		b)	1.000.—	000	081
2	Przeniesienie wartości nadmiernego zapasu cegły		50.—	320	030
3	Wystawienie faktury za odstąpioną cegłę		53.—	13	966
4	Koszt własny realizacji odstąpionej cegły		50.—	969	320
5	Narzut kosztów zaopatrzenia materiałowego (% narzutu w danym miesiącu)		3.—	969	1910
6	Otrzymany przelew (awizo bankowe) tytułem uregulowania należności za fakturę		53.—	1100	13
7	Zwrot środków inwestycyjnych zużytych na zakup nadmiernego zapasu cegły. (Należy zawiadomić B o dokonaniu przekazu na restytucję limitu inwestycyjnego	a)	53.—	020	1100
		b)	53.—	099/1	099/2

Uwaga: W wypadku refundacji zwrotnej z własnych środków obrotowych (gdy zamierza się użyć cegły na potrzeby eksploatacyjne przedsiębiorstwa) księgowania 3, 4, 5 i 6 nie występują.

030 Dt	030 Ct
Z) 1.050.—	1.000.— 1a)
	50.— 2)

1910 Dt	1910 Ct
Z) 100.—	3.— 5)

040 Dt	040 Ct
1a) 1.000.—	

000 Dt	000 Ct
1b) 1.000 —	

081 Dt	081 Ct
	1.000.— 1b)

320 Dt	320 Ct
2) 50.—	50.—4)

13 Dt	13 Ct
3) 53.—	53.—6)

966 Dt	966 Ct
	53.—3)

969 Dt	969 Ct
4) 50.—	
5) 3.—	

1100 Dt	1100 Ct
6) 53.—	53.— 7a)

020 Dt	020 Ct
7a) 53.—	1.050.— Z)

099/1 Dt	099/1 Ct
7b) 53.—	

099/2 Dt	099/2 Ct
	53.— 7b)

Uwaga:

Z — założenie.

Cyfry obok sum na poszczególnych kontach oznaczają pozycje. Suma wykorzystanych środków inwestycyjnych na koncie 099/1 i 099/2 wynosi zł 997 i równa się saldu konta 020.

Pytanie: W związku z utworzeniem na terenie naszego zakładu (zakład przemysłowy) odrębnego referatu inwestycyjnego, zapytujemy, czy uposażenie i świadczenia kierownika tegoż referatu zostaną zrefundowane przez bank finansujący roboty kapitalne, czy też koszt ten zostanie pokryty z środków obrotowych. W tym ostatnim wypadku prosimy podać stanowisko w arkuszu rozliczeniowym kosztów, na które wymien ony koszt należałoby zaliczyć.

Odpowiedź: Koszty uposażenia i świadczeń kierownika referatu inwestycyjnego nie podlegają refundacji. Wynika to z brzmienia § 3 pkt 7b Instrukcji dla sporządzenia planu Inwestycyjnego na r. 1950, w którym wyliczone są taksatywnie nakłady zaliczane do „pozostałych nakładów inwestycyjnych" mimo, że nie powodują bezpośredniego przyrostu majątkowego.

Wymienione nakłady należy w arkuszu rozliczeniowym odnieść na wydział administracji ogólnej. Odpowiednia część kosztów administracyjnych obciąży w formie narzutu wykonywane ew. sposobem gospodarczym inwestycje i zostanie zrefundowana łącznie z innymi nakładami związanymi z wykonaniem tych inwestycji.

Pytanie: Jak księgować w przedsiębiorstwach finansowych z Rachunku Narzutów Administracyjnych druki i materiały piśmienne odstępowane odpłatnie bądź placówkom podległym, bądź też nazewnątrz?

Odpowiedź: Jeżeli plan przedsiębiorstwa przewiduje zakup materiałów, przeznaczonych na powyższe cele, to przychód tych materiałów należy księgować w ciężar pdgr. 302, a rozchód: do placówek podległych — w ciężar gr. 16, nazewnątrz — w ciężar pdgr. 174.

Pytanie: W jaki sposób należy, zgodnie z Komentarzem do JPK dla przedsiębiorstw przemysłowych, księgować odpadki wartościowe (otoczki, strużyny) zwracane przez wydziały produkcyjne, jeżeli: przedsiębiorstwo nie jest w stanie ustalić z jakich zleceń te odpadki pochodzą, odpadki te są przeważane dopiero w momencie realizacji, a koszt własny jest obliczany przez odjęcie od ceny realizacji kosztów zbytu?

Odpowiedź: Przyjmując, że:

1. przedsiębiorstwo nie jest w stanie ustalić, z jakich zleceń dane odpadki pochodzą;
2. w praktyce odpadki są przeważane i przeprowadzane przez magazyn dopiero w chwili realizacji;
3. ujęcie wartości odpadków na produkcję podstawową i pomocniczą jest przeprowadzane np. przy pomocy klucza: maszynogodziny itp.;
4. wartość odpadków jest obliczana w cenie sprzedażnej minus planowane koszty zbytu,

wartością odpadków, mieszczącą się aż do momentu realizacji w rzeczywistych kosztach wytwarzania, kredytujemy konto odchyleń 809 w ciężar konta 83 „odpadki".

Przebieg księgowań zilustruje następujący przykład:

Założenia:

1. planowane koszty wytworzenia — 90.—
2. rzeczywiste koszty wytworzenia — 100.—
3. cena sprzedażna odpadków — 5.—
4. planowane koszty zbytu — 20%.

Księgowania:

Poz.	Treść	Suma	Dt	Ct
1	Wyksięgowanie wyrobów produkcji podstawowej i pomocniczej po koszcie planowanym	90.—	800/810	790/791
2	Przeniesienie odchyleń	10.—	809/819	7990/7991
3	Księgowania równoległe, dokonywane w momencie realizacji odpadków	4.—	83	809/819
		4.—	939	83
		5.—	1	930

W końcu roku należy dokonać inwentaryzacji odpadków wartościowych niezrealizowanych w danym roku, wyceniając je w sposób podany powyżej i księgując je Dt 83, Ct 809/819. W pierwszym okresie następnego roku w momencie realizacji odpadków wartościowych należy stwierdzić, jaka ich ilość odnosi się do remanentu na początku roku, jaka zaś dotyczy roku bieżącego.

Należy podkreślić, że jeśli realizacja odpadków jest znaczna, winno się wtedy dążyć do wprowadzenia ewidencji ilościowej odpadków wartościowych.

Pytanie: W jaki sposób należy zaksięgować następujące zdarzenie: Samochód osobowy stanowiący własność przedsiębiorstwa przemysłowego, uległ niewielkiemu wypadkowi ulicznemu. Koszt remontu w wysokości cyjnego, otrzymując następnie pełne odszkodowanie z PZUW.

Odpowiedź: Ponieważ regulując należność za remont przedsiębiorstwo nie wie jeszcze, czy PZUW wypłaci odszkodowanie i w jakiej wysokości, należność wypłacono z rachunku operacyjnego, gdyż funduszu na ten wypadek nie posiada. W związku z tym księgowanie winno przebiegać następująco:

Poz.	Treść	Kwota	Przemysł Dt	Przemysł Ct
1	Otrzymana za remont faktura	42.000.—	174	14
2	Zapłata faktury	42.000.—	14	1100
3	Otrzymanie odszkodowania z PZUW	42.000.—	1120	185
4	Przeznaczenie odszkodowania na remont	42.000.—	1122	1120
5	Refundacja	42.000.—	1100	1122
6	Likwidacja funduszu	42.000.–	185	174

Pytanie: Jak księgować wartość części nadmiernych, wytworzonych przy produkcji prototypu, lecz przechodzących do składu półwyrobów, a stamtąd pobieranych do montażu innych prototypów.

Odpowiedź:

1. O ile części przedstawiają jedynie wartość złomu, wówczas:

a) jeśli zlecenie jest jeszcze otwarte, uznać należy wartością odpadków konto 709 „przeniesienie kosztów wytwarzania" a obciążyć konto gr. 83 „odpadki", zmniejszając tym samym koszty zlecenia;

b) jeśli wykonane zlecenie zostało już zakończone, wówczas uznać należy konto 800 „wyroby gotowe" a obciążyć konto gr. 83 „odpadki" wartością odpadków

c) w wypadku sprzedania prototypu uznać należy wartością odpadków konto 9091 „odchylenia od kosztu plan." a obciążyć konto gr. 83 „odpadki".

2. O ile części te przedstawiają wartość jako półfabrykaty, a ich dokładna wycena jest niemożliwa lub utrudniona, wówczas na podstawie statystycznie określonego na półwyroby zużycia materiałów bezpośrednich, robocizny bezpośredniej i przeciętnego narzutu tytułem kosztów zaopatrzenia, wydziałowych i administracji, ustalić należy koszt tych części, księgując:

a) jeśli zlecenie jest jeszcze otwarte — Dt 802 „wyroby półgotowe", Ct 7091 „przeniesienie kosztów wytworów półgotowych";

b) jeśli zlecenie jest zamknięte — Dt 802, Ct 800 „wyroby gotowe";

c) jeśli zlecenie jest zamknięte i sprzedane — Dt 802, Ct 9091 „odchylenie od planowanego kosztu".

3. O ile części te zbliżone są do podobnych przedmiotów, znajdujących się w sprzedaży, wówczas za
zł 42.000 pokryło przedsiębiorstwo z rachunku opera-
wartość półfabrykatu przyjąć należy te ceny; księgowania są analogiczne do podanych w pkt. 1.

4. O ile niemożliwe jest ustalenie, z jakich zleceń dane półwyroby pochodzą, wówczas uznać należy wartością tych części (odpadkową lub półfabrykatów) konto 809, obciążając konto gr. 83 „odpadki" wzgl. 802 „wyroby półgotowe".

Pytanie: Jak należy księgować wydanie w przedsiębiorstwie handlowym płótna, ewidencjonowanego jako materiał pomocniczy w podgr. 302, do przerobu obcego dla wykonania z niego ręczników, stanowiących przedmioty nietrwałe?

Odpowiedź: Proponowany sposób ujęcia księgowego Nazwa podg. 385/A może brzmieć: „Materiały w przerobie obcym".

Poz.	Treść	Suma	Dt	Ct
1	Wydanie płótna do krawca np.	100.—	385/A	302
2	Faktura za uszycie	20.—	385/A	14
3	Przyjęcie do magazynu ręczników	120.—	3050	385/A

Uwaga: Wprowadzenie powyższego rozwiązania wymaga akceptacji władz nadrzędnych przedsiębiorstwa.

Pytanie: Przy sprowadzaniu surowca (mąki) partia worków wskutek transportu ulega częściowemu zniszczeniu i wskutek tego powstaje manko; pewien jednak procent mąki rozsypanej i zmiecionej („zmiotki") jest po niskiej cenie zbywany. Jakie księgowania winny towarzyszyć temu przypadkowi?

Odpowiedź: Zakładając, że zafakturowano 100 kg mąk á 10.—, a dostarczono dobrej 95 kg, 2 kg stanowią ubytek wskutek transportu, 3 kg zmiotki — księgowanie może się przedstawić następująco:

Poz.	Treść	Suma	Dt	Ct
1	Faktura	1.000.—	301	14
2	Przychód 95 kg dobrej mąki	90.—	310	301
3	Manko wskutek transportu	20.—	3020	301
4	Zmiotki wg ceny sprzedażnej np. 3 x 2 =	6.—	36	301
5	Różnica pomiędzy ceną sprzedażną »zmiotek« a kosztem mąki	24.—	3021	301

Jeżeli ubytek w transporcie (poz. 3) będzie ponad przewidzianą normę, wtedy księgujemy zamiast na konto 3020 — na pdgr. 175.

Podobnie postępujemy w wypadku, kiedy proc. „zmiotek" przekroczy dopuszczalne granice.

Pytanie: Załoga przedsiębiorstwa podejmuje uchwałę bezpłatnego przepracowania określonej ilości godzin w swoim zakładzie pracy. W rezultacie powstaje efekt gospodarczy, który następnie zakład fakturuje na zewnątrz. Jakie księgowania winny wystąpić w związku z tym w kl. 4?

Odpowiedź: Ze względu na fakt, że dane zobowiązanie przyniosło konkretny efekt gospodarczy, należy w kl. 4 wykazać równowartość pełnej robocizny, tzn. zarówno opłaconej jak i bezpłatnej. Faktura przedsiębiorstwa winna objąć całkowity koszt danego zlecenia, łącznie z robocizną bezpłatną.

Od wykazanej w kl. 4 bezpłatnej robocizny należy również obliczyć składki na rzecz Ubezpieczalni Społecznej, gdyż np. w razie wypadku przy pracy dokonanej w ramach Czynu 1 Majowego koszt leczenia i ew. renty z tego tytułu obciążałyby Ubezpieczalnię, a zatem słusznym jest także i obliczenie składek.

Analogicznie należy obliczyć narzuty na FAS FN i PZ. Od zarachowanej robocizny uważamy, że nie powinien być potrącony podatek od wynagrodzeń, gdyż nie było nawet faktu zaistnienia należności. Gdyby jednak Urzędy Skarbowe stały na innym stanowisku, wówczas podatek od wynagrodzeń obliczyć należy normalnie. byid

Po uzgodnieniu z władzami skarbowymi, powstała kwota może być, zależnie od decyzji władz nadrzędnych, przeznaczona na fundusze specjalne ew. spisana w dobro pdgr. 215 jaok nadzwyczajne zyski na składnikach majątku obrotowego.

poz.	Treść	Kwota	Dt	Ct
1	Zaliczenie w kl. 4	100.—	41/2	170
2	Obliczenie narzutu F A S i FN i PZ	7.—	418,9 428,9	160
3	Skumulowanie na odrębnym koncie do czasu powzięcia decyzji	100.—	170	174
4	Ewentualny podatek od wynagrodzeń	15.—	174	150
5	Przeznaczenie na fundusze specjalne	85.—	174	185
5a	Przelew równowartości	85.—	1120	1100
6	Ewentualne zarachowanie jako zyski nadzwyczajne na skład majątku obrotowego	85.—	174	215

Stałe pasywa

Bliższa analiza stosunków finansowych przedsiębiorstw wykazuje, że wszystkie one z reguły korzystają z dostaw, usług względnie świadczeń przed ich zapłatą. Nie stanowi to jednak naruszenia dyscypliny finansowej. Ze względu bowiem na technikę rozliczeń żadne przedsiębiorstwo nie jest w stanie zapłacić za dostarczone mu materiały i towary, za wykonane prace i usługi natychmiast po ich otrzymaniu.

Wyrównanie zobowiązań wobec dostawców czy innych wierzycieli następuje z zasady po upływie pewnego okresu, np. robociznę wypłaca się z pięcio do piętnastodniowym opóźnieniem, w ciągu którego to czasu przedsiębiorstwo posiada stałe zadłużenie z pewnych tytułów, mówiąc inaczej występują w jego sprawozdawczości stale pasywne pozycje (stałe pasywa), których wielkość ulega wahaniom, lecz nigdy nie spada do zera.

Zjawisko to zaobserwowane w pracy radzieckich przedsiębiorstw zostało niejednokrotnie poruszone w radzieckiej literaturze fachowej. Znany ekonomista

radziecki prof. N. N. Rowinski*), tak wyjaśnia na przykładzie rozliczeń z tytułu wynagrodzeń pracowniczych mechanizm powstawania tego rodzaju zobowiązań. „Wynagrodzenie, wypłacane robotnikom i pracownikom przedsiębiorstw dwa razy w miesiącu, jest za każdy przepracowany dzień zaliczane (w koszt wyrobu — przyp. tłum.). Równowartość zaliczonego wynagrodzenia pozostaje więc w przedsiębiorstwie do momentu wypłaty i wykorzystywana jest dla sfinansowania nakładów na produkcję. Jako trwałe źródło tworzenia środków obrotowych przyjmuje się minimalną sumę zadłużenia u robotników i pracowników. Przy uwzględnieniu obowiązujących obecnie terminów (w ZSRR — przyp. tłum.) wypłaty wynagrodzeń w przedsiębiorstwach przemysłowych, wysokość tej sumy równa jest siedmiodniowemu zadłużeniu".

Ogólnie prof. Rowinski stwierdza, że za stałe źródło pokrycia środków obrotowych uważa się minimalne zadłużenie, wynikające z:

a) omawianych już rozliczeń z pracownikami,
b) zaliczania w ciężar nakładów wydatków przyszłych okresów,
c) zaliczkowania zamówień przez odbiorców,
d) rozliczeń z dostawcami w drodze inkasa.

Zjawisko identyczne do opisanego obserwuje się i u nas. Dlatego też pewna stała część zobowiązań przedsiębiorstwa będzie, począwszy od 1.1.1951 r. uwzględniana jako źródło pokrycia normowanych środków obrotowych przedsiębiorstw uspołecznionych.

Stanowi o tym uchwała Rady Ministrów z dn. 17.4.1950 r. w sprawie zasad organizacji finansowej i systemu finansowego przedsiębiorstw objętych budżetem centralnym oraz uchwała Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dn. 12.5.1950 r. w sprawie zasad normowania i finansowania środków obrotowych przedsiębiorstw państwowych.

Pierwsza z wymienionych uchwał w § 51 ustala, że „ośrodki obrotowe przedsiębiorstw winny być pokryte funduszem własnym oraz przechodzącymi z okresu na okres pasywami (pasywa stałe) w granicach normatywu środków obrotowych", druga zaś w części IV, pkt. 6 rozszerzająco określa, że „normatywy środków obrotowych przedsiębiorstwa powinny być pokryte w całości lub części:

a) funduszami własnymi,
b) innymi pasywami (zobowiązaniami) pozostającymi stale w obrocie przedsiębiorstwa z uwagi na obowiązujące terminy płatności (pasywa stałe).

Logicznym następstwem tych dwóch uchwał jest wprowadzenie obowiązku ustalania wysokości stałych pasywów w planach na r. 1951 na specjalnie dla tego celu przeznaczonych formularzach.

Instrukcje dla sporządzania planów przewidują następujące sposoby planowania stałego zadłużenia powtsającego przy rozliczeniach z rozmaitych tytułów

A) wynagrodzenia,

Instrukcja wyjaśnia, że stałe pasywa z tytułu robocizny i pensji powstają w tych przedsiębiorstwach, kótre wypłacają wynagrodzenia nie w ostatnim dniu okresu objętego listą płacy lecz z pewnym stałym opóźnieniem.

B) Rozliczenia z Ubezpieczalnią Społeczną.

Stały pasyw przy rozliczeniach z Ubezpieczalnią Społeczna powstaje we wszystkich przedsiębiorstwach ponieważ rozliczają się one z tytułu składek miesięcznych w ustalonym dniu następnego miesiąca np. każdego 10-go.

C) Rozliczenia z dostawcami „inkasowymi".

Według Instrukcji stały pasyw z tytułu rozliczeń z dostawcami powstaje w wyniku ustalenia pięciodniowego terminu dla wykupu faktur. Wysokość stałego pasywu wylicza się zatem mnożąc dzienną wartość dostaw w planowym okresie przez 5.

Zagadnienie stałych pasywów, wiążące się bardzo ściśle z kwestią normatywów środków obrotowych stanowi niewątpliwie zagadnienie skomplikowane i jeszcze dostatecznie niewyjaśnione tak z punktu widzenia teorii jak i potrzeb praktyki planowania i kontroli.

Poruszenie niektórych nawet problemów związanych ze stałymi pasywami jak przykładowo: zdefiniowanie pojęcia stałych pasywów, określenie tej wysokości zobowiązań, którą przyjmować należy za stałe pasywa, ustalenie rozmiarów stałych pasywów na podstawie sprawozdań rachunkowych, pogłębienie planowania stałych pasywów, stałe pasywa a normatywy środków obrotowych, przekraczałoby ramy niniejszych rozważań. Sądzimy jednak, że przynajmniej niektóre z postawionych zagadnień zostaną omówione w następnych numerach Biuletynu BOR.

*) N. N. Rowinski — Gosudarstwiennyj biudżet SSSR, Gosfinizdat 1949.

PRZEGLĄD WYDAWNICTW

Ustawodawstwo — Przepisy — Rozporządzenia

Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej — 1950 r.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 czerwca 1950 r. w sprawie zakresu działania Ministra Gospodarki Komunalnej oraz w sprawie określenia władz naczelnych, do których właściwości przechodzą sprawy, należące dotychczas do zakresu działania Ministra Administracji Publicznej. Nr 26, poz. 233.

Ustawa z dnia 28 czerwca 1950 r. o zmianach podziału administracyjnego Państwa. Nr 28, poz. 255.

Monitor Polski — część A — 1950 r.

Uchwała Prezydium Rządu z dnia 24 czerwca 1950 r. w sprawie przekazywania przedsiębiorstw, zakładów lub ich części oraz przedmiotów majątku trwałego pomiędzy państwowymi jednostkami gospodarczymi a jednostkami spółdzielczymi. Nr 78, poz. 911.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 26 czerwca 1950 r. w sprawie umowy generalnej o dostawę towarów. Nr 78, poz. 913.

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 3 lipca 1950 r. w sprawie nakładów na uruchomienie nowej produkcji w czynnych przedsiębiorstwach przemysłowych. Nr 79, poz. 924.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 1 lipca 1950 r. w sprawie utworzenia przedsiębiorstwa państwowego pod nazwą: „Przedsiębiorstwo Upłynnienia Remanentów". Nr 81, poz. 957.

Dziennik Urzędowy Ministerstwa Finansów — 1950 r.

Zarządzenie Ministra Finansów z 11 kwietnia 1950 r. w sprawie trybu wstępnego zatwierdzenia zamknięć rachunkowych za rok 1949. Nr 11, poz. 58.

Okólnik z 30 marca 1950 r. Nr KS 285/3/50 w sprawie dziennego bilansowania obrotów urzędów skarbowych w zakresie rachunkowości podatków. Nr 11, poz. 59.

Okólnik z 11 kwietnia 1950 r. Nr PM 6585/3/50 w sprawie stosowania skal podatku dochodowego. Nr 11, poz. 63.

Okólnik z dnia 16 maja 1950 r. Nr KS 1/2/50 dotyczący interpretacji zarządzenia Ministra Finansów z dnia 11 kwietnia 1950 r. w sprawie trybu wstępnego zatwierdzenia zamknięć rachunkowych za rok 1949. Nr 15, poz. 90.

Okólnik z dnia 23 maja 1950 r. Nr KS 1182/3/50 w sprawie rachunkowości i kontroli sum obrotowych. Nr 15, poz. 95.

Okólnik z dnia 3 lipca 1950 z Nr BD 775/3/50 w sprawie księgowości zakładów gastronomicznych prowadzonych przez spółdzielnie zrzeszone w CRS „Samopomoc Chłopska", Nr 16, poz. 108.

Wydawnictwa książkowe

A. A. AFANASJEW

(Polskie Wydawnictwa Gospodarcze —Warszawa 1950 r. przełożył z języka rosyjskiego J. Kałużny — str. 146, cena zł. 250)

Z uznaniem należy powitać pojawienie się na półkach księgarskich pierwszej przetłumaczonej na język polski radzieckiej książki o treści rachunkowo-finansowej, książki, która winna dopomóc — zarówno księgowym na stanowiskach kierowniczych w przedsiębiorstwach, jak też ekonomistom i siłom naukowym katedr rachunkowości — do właściwego zrozumienia ekonomicznej treści bilansu przedsiębiorstwa socjalistycznego, jego wyższości nad bilansem przedsiębiorstwa kapitalistycznego oraz roli i znaczenia bilansu dla gospodarki narodowej. Należy przypuszczać, że zapoczątkuje ona szereg dalszych wydawnictw — tłumaczeń poświęconych tematyce rachunkowo-finansowej, które— zawierając cenny materiał dla naszego aparatu finansowego — umożliwią przyśpieszone przyswojenie naszemu życiu gospodarczemu szeregu osiągnięć i doświadczeń pierwszego państwa Socjalizmu ZSRR.

Praca Afanasjewa zawiera następujące rozdziały:

I. Ekonomiczna treść bilansu. II. Charakterystyczne cechy bilansu. III. Zasady wyceny pozycji bilansowych. IV. Prawidłowa lokalizacja nakładów według ruchu okrężnego faz jako warunek realnych kosztów własnych i zysku bilansowego. V. Lokalizacja nakładów w sferze obiegu. VI. Lokalizacja nakładów w sferze produkcji. VII. Warunki realności bilansu księgowego i zadania jego rewizji.

Rozdział pierwszy książki poświęcony jest przedstawieniu podstawowych i zasadniczych pojęć związanych z gospodarką przedsiębiorstwa i bilansem — będącym „udokumentowanym sprawozdaniem o reprodukcji środków przedsiębiorstwa w określonym czasie" (str. 25). Autor omawia na wstępie rozrachunek gospodarczy — będący odrębną, socjalistyczną metodą gospodarowania przedsiębiorstwami — wiążący się ściśle z narodowym planem gospodarczym. Główną zasadą rozrachunku gospodarczego jest przydzielanie poszczególnym przedsiębiorstwom przez państwo części ogólno-społecznego funduszu produkcyjnego w formie środków trwałych i obrotowych. Środki te stanowią wyłożoną wartość i winny być — w następstwie wykonania planu produkcyjnego — reprodukowane i powiększane przez akumulację.

W dalszym ciągu omawia autor naukę K. Marksa o trzech formach obiegu środków, gdyż wiąże się ona bezpośrednio z zagadnieniem oceny pozycji bilansowych. Omawiając zagadnienia organizacyjne, umożliwiające przedsiębiorstwom przemysłowym przejście na rozrachunek gospodarczy (plan techniczno-przemysłowo-finansowy, wyposażenie przedsiębiorstwa we własne środki obrotowe, zachęta materialna za pomyślne wyniki gospodarcze, kontrola rublem w ramach systemu finansowego i kredytowego, przejście przedsiębiorstwa na samodzielne bilansowanie), autor przytacza szereg wypowiedzi czołowych mężów stanu Związku Radzieckiego, którzy niejednokrotnie podkreślali znaczenie rozrachunku gospodarczego, bilansu i rachunkowości.

Po omówieniu pojęć podstawowych, związanych z bilansem, inwentarzem i rachunkowością przedsiębiorstw przemysłowych, przechodzi prof. A. A. Afanasjew do wyjaśnienia znaczenia i treści jednolitych planów kont, których opracowanie i realizacja „jest najznaczniejszym osiągnięciem i dumą rachunkowości radzieckiej" (str. 32).

(D. c. n.)

Redakcja: BIURO ORGANIZACJI RACHUNKOWOŚCI. Warszawa, ul. Mazowiecka 11, tel. 8-53-81, 703-42.

Wydawca: „POLSKIE WYDAWNICTWA GOSPODARCZE", Przedsiębiorstwo Państwowe Wyodrębnione

Adres Administracji: Poznańska 15, tel. 7-39-45.

Prenumerata i kolportaż: PPK „Ruch" — Warszawa. ul. Srebrna 12. tel. 8-71-80. Konto PKO: I-15808

Warunki prenumeraty: kwartalnie zł 450, półrocznie zł 900, rocznie zł 1800.

Druk. „Prasa Demokratyczna", Warszawa, Śniadeckich 16. Zam. Nr 730 z dn. 31.VII.50 r. Nakład 15.000. Ukończono we wrześniu 1950 r.

CENA ZŁ 150.— B-126188